

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Obor: Informační studia a knihovnictví

Diplomová práce

Bc. Kateřina Neradová

Digitální knihovny českých krajských knihoven

Digital libraries of Czech regional libraries

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí své práce PhDr. Radce Římanové, Ph.D., za trpělivost, cenné rady a připomínky. Dále bych pak chtěla poděkovat všem respondentům za jejich odpovědi, svým kolegům, přátelům, a především mé rodině, bez jejichž podpory a lásky by tato práce nevznikla.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Radka Římanová, Ph.D.

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. 4. 2019

.....

Jméno a příjmení

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce je věnována digitálním knihovnám českých krajských knihoven. Na základě dostupných pramenů literatury a provedeného dotazníkového šetření jsou představeny jednotlivé digitální knihovny, které jsou budovány a spravovány krajskými knihovnami. V prvních kapitolách práce je uveden terminologický přehled, proces samotné digitalizace a digitalizační workflow. Poté následuje popis rozložení personálního zastoupení jednotlivých pracovních pozic v digitálních knihovnách a také standardy digitálních knihoven. Významná část práce je věnována výsledkům dotazníkového šetření mezi jednotlivými krajskými knihovnami a prezentaci výstupů tohoto šetření. V závěru práce jsou naznačeny problémové okruhy krajských digitálních knihoven.

Klíčová slova

digitální knihovna, krajská knihovna, workflow, digitalizace, personální zajištění, standardy

Abstract

This diploma thesis is devoted to digital libraries of Czech regional libraries. Based on the available sources of literature and the questionnaire survey, the individual digital libraries that are built and administered by regional libraries are presented. In the first chapters of the thesis there is a terminological overview, the process of digitization itself and the digitization workflow. This is followed by a description of the distribution of personal representation of individual positions in digital libraries as well as the standards of digital libraries. An important part of the thesis is devoted to the results of the questionnaire survey among individual regional libraries and the presentation of the results of this survey. At the end of the thesis, the problem areas of regional digital libraries are outlined.

Keywords

digital library, regional library, workflow, digitization, staffing, standards

Obsah

Obsah.....	7
Seznam zkratk	11
Předmluva.....	14
1. Úvod.....	15
2. Terminologický přehled.....	16
2.1 Digitální knihovna	16
2.2 Identifikátory objektů digitální knihovny.....	17
2.3 Metadata	17
2.4 Otevřený přístup (k vědeckým informacím)	18
2.5 Digitalizace	18
2.6 Digitalizační workflow	19
2.7 Krajská knihovna	19
3. Digitální knihovny	20
3.1 Historie	21
3.2 Příklady zahraničních digitálních knihoven	22
3.3 Standardy Library of Congress.....	23
3.4 Standardy digitalizace dle Národní knihovny České republiky	24
3.4.1 Standardy pro metadata	25
3.5 Standardy Ústřední knihovnické rady ČR.....	27
3.6 Dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů.....	29
3.7 Autorské právo	30
3.8 Aktivity v oblasti digitálních knihoven	30
3.8.1 Dílčí projekty digitalizace.....	31
3.8.2 E-Books on Demand (EOD) – mezinárodní projekt digitalizace	31
3.8.3 Česká digitální knihovna	32

3.9	Digitální knihovna Kramerius – software pro digitální knihovny v ČR	32
4.	Proces digitalizace v knihovnictví	35
4.1	Reformátování	35
4.2	Digitalizační workflow	36
5.	Personální zajištění v jednotlivých digitálních knihovnách	39
5.1	Pracovník správy fondu	39
5.2	Restaurátor a konzervátor	39
5.3	Katalogizátor	40
5.4	Skenovací technik	40
5.5	Pracovník na úpravu skenů	41
5.6	Knihovník specialista na metadata	41
5.7	Správce digitálních dat	41
5.8	IT odborník	41
5.9	Správce webu	42
6.	Digitální knihovny budované krajskými knihovnami	43
6.1	Projekty krajské digitalizace	44
7.	Digitální knihovny jednotlivých krajských knihoven	47
7.1	Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	47
7.2	Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	47
7.3	Krajská knihovna v Pardubicích	48
7.4	Krajská knihovna Vysočiny	48
7.5	Krajská knihovna Karlovy Vary	48
7.6	Krajská vědecká knihovna v Liberci	48
7.7	Moravská zemská knihovna v Brně	49
7.8	Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	49
7.9	Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	49

7.10	Středočeská vědecká knihovna v Kladně	50
7.11	Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	50
7.12	Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové	50
7.13	Vědecká knihovna v Olomouci	51
7.14	Městská knihovna v Praze.....	51
8.	Dotazníkové šetření	52
8.1	Výzkumné metody.....	52
8.2	Dotazník I.	53
8.2.1	Výsledky dotazníku – obraz jednotlivých krajských digitálních knihoven..	54
8.2.2	Porovnání odpovědí podle výsledků průzkumu	57
8.3	Dotazníkové šetření II.	63
8.3.1	I. okruh – obecné	63
8.3.2	II. okruh – digitalizace dokumentů a jejich ochrana.....	69
8.3.3	III. okruh – předlohy digitalizace	78
8.3.4	IV. okruh – metadata	83
8.3.5	V. okruh – propagace, trendy, problémy	85
8.3.6	Knihovna AV ČR, v. v. i.	90
8.4	Porovnání dat mezi třemi největšími knihovnami (Praha, Brno, Olomouc) ...	93
8.4.1	Knihovny, finance, počet zdigitalizovaných stran či dokumentů.....	93
8.4.2	Knihovny, metoda digitalizace a počet pracovníků / výše úvazku.....	94
8.5	Knihovny, počet zdigitalizovaných stran, personální zajištění a finance.....	95
8.6	Stanovení problémových kruhů pro dotazníkové šetření	96
8.6.1	Výhody a nevýhody digitalizace	96
8.6.2	Problémové okruhy dle dotazníkového šetření.....	97
8.6.3	Další problémové okruhy.....	97

9. Závěr	100
10. Seznam použité literatury	102
Seznam grafů.....	114
Seznam tabulek	114
Příloha 1: Znění otázek v dotazníku č. 1.....	115
Příloha 2: Znění otázek v dotazníku č. 2.....	117

Seznam zkratk

ALTO	Analyzed Layout and Text Object
AV ČR	Akademie věd České republiky
BWF	Broadcast WAVE Format
CIFS	Common Internet File System
čČNB	číslo České národní bibliografie
ČR	Česká republika
DC	Digitalizační centrum
DK	Digitální knihovna
EOD	eBooks on Demand
DPI	Dots per inch
FADGI	Federal Agencies Digital Guidelines Initiative
HSM	Hardware security module
HTML	Hypertext Markup Language
ISBN	International Standard Book Number (mezinárodní standardní číslo knihy)
ISSN	International Standard Serial Number (mezinárodní standardní číslo seriálové publikace)
ISO	International Organization for Standardization (Mezinárodní organizace pro normalizaci)
JPEG	Joint Photographic Experts Group
KDJ	Krajská digitalizační jednotka
KDS	Krajská digitalizační spisovna

KDU	Krajské digitalizační úložiště
KNAV	Knihovna AV ČR, v. v. i.
LPCM	Linear Pulse Code Modulation
LPT	long-term preservation (dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů)
MARC	MAchine-Readable Cataloging (strojově čitelná katalogizace)
MDT	Mezinárodní desetinné třídění
METS	Metadata Encoding & Transmission Standard
MIX	Metadata for Images in XML
MODS	Metadata Object Description Schemat
NFS	Network File System
NK ČR	Národní knihovna České republiky
OA	Open Access (otevřený přístup)
ODK	Oddělení digitální knihovny
OAIS	Open Archival Information System
OCLC	Online Computer Library Center
OCR	Optical Character Recognition (optické rozpoznávání znaků)
OPAC	Online Public Access Catalog (veřejně přístupný online katalog)
PDF	Portable Document Format (Přenosný formát dokumentů)
PREMIS	Preservation Metadata: Implementation Strategies
RGB	Red, Green, Blue (červená, zelená, modrá)
ROAR	Registry of Open Access Repositories

SDRUK	Sdružení knihoven ČR
SIP	Session Initiation Protocol (protokol pro inicializaci relací)
SMTP	Simple Mail Transfer Protocol
TDKIV	Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy
TIFF	Tagged Image File Format
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu)
URN	Uniform Resource Name (jednotný identifikátor jména)
URN:NBN	Uniform Resource Name (URN) - National Bibliography Number (NBN)
VISK	Veřejné informační služby knihoven
WAVE	Waveform audio file format
XML	eXtensible Markup Language (rozšiřitelný značkovací jazyk)

Předmluva

Diplomová práce s názvem Digitální knihovny českých krajských knihoven se věnuje digitalizaci knihovních fondů krajských knihoven v ČR a též jejich digitálním knihovnám.

Digitální knihovny a digitalizace jsou odborníky i širokou veřejností považovány za významný směr budoucnosti knihovnictví. Výběr tématu práce byl ovlivněn i mým zájmem o tuto oblast práce v knihovnách – v rámci přípravy na diplomovou práci jsem několikrát navštívila Digitalizační centrum Knihovny AV ČR, v. v. i (dále KNAV), spolupracuji též s Oddělením digitální knihovny KNAV a zúčastnila jsem se také Semináře k digitalizaci pro krajské knihovny (3. – 4. dubna 2019).

Předkládaná diplomová práce má celkem 119 stran, 213 354 znaků s mezerami, což je 118 normostran. Na závěr práce jsou uvedeny seznamy grafů a tabulek, v příloze jsou obsaženy otázky z dotazníkových šetření.

V teoretické části práce bylo užito jak českých, tak zahraničních zdrojů v tištěné a elektronické podobě. Při přímém citování zahraničních zdrojů jsem texty samostatně překládala do českého jazyka, tam kde se běžně užívá anglický ekvivalent, je slovní spojení ponecháno v jazyce anglickém. Diplomová práce byla vytvořena v souladu s vnitřními pravidly pro evidenci, odevzdávání, obhajování a zveřejňování závěrečných prací Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Použité zdroje byly v práci citovány v souladu s normou ISO 690:2010. Seznam použitých zdrojů na konci práce je řazen jmenně abecedně, v případech, kdy se první údaje shodují, jsou k rozlišení použita malá písmena abecedy. Pro citování byl použit harvardský styl citování, tedy citování pomocí odkazů v textu s uvedeným příjmením autora, datem vydání a případně údajem o stránkování.

1. Úvod

Téma diplomové práce je zaměřeno na digitální knihovny českých krajských knihoven. S rostoucím vývojem digitalizace stále více knihoven přistupuje k digitalizování dokumentů, budování digitálních knihoven a ke zveřejňování těchto digitalizovaných dokumentů. Cílem práce je podat aktuální obraz stavu digitálních knihoven, které jsou budovány českými krajskými knihovnami.

Diplomová práce je členěna do 9 kapitol, včetně úvodu a závěru. Práce obsahuje terminologický přehled, kde jsou vysvětleny pro tuto práci zásadní pojmy, jako jsou např. digitální knihovna, metadata, otevřený přístup, krajská knihovna či identifikátory apod.

Následující kapitola je věnována digitálním knihovnám, zejména jejich historii, uvedeny jsou příklady zahraničních knihoven, dále se kapitola věnuje dlouhodobé ochraně digitálních dokumentů či standardům.

Další kapitola se věnuje samotnému procesu digitalizace v knihovnictví, navazuje kapitola věnující se personálnímu zajištění.

Následující kapitola je věnována obecnému popisu krajských knihoven spolu s projektem krajské digitalizace. Zároveň jsou zde uvedeny popisy digitálních knihoven jednotlivých krajů. Tyto popisy jsou založeny na průzkumu, který byl proveden na webových stránkách jednotlivých krajských knihoven a také přímo na stránkách digitálních knihoven. Informace o digitálních knihovnách byly dále získány z dotazníkového šetření, které proběhlo v prvním kole v květnu a červnu 2018, druhé dodatečné kolo dotazníkového šetření proběhlo v březnu a dubnu 2019.

V závěrečné kapitole jsou zveřejněny výsledky z dotazníkového šetření – tyto odpovědi jsou analyzovány z hlediska četnosti výskytu. Kompletní otázky pro respondenty jsou uvedeny v příloze. Zároveň je zde i podkapitola věnující se problémovým okruhům v digitálních knihovnách budovaných krajskými knihovnami a jsou nastíněna možná řešení těchto problémů.

2. Terminologický přehled

V této kapitole budou pro větší přehlednost popsány základní terminologické pojmy, které jsou užity v diplomové práci.

2.1 Digitální knihovna

Pro termín digitální knihovna existuje několik možných definic, jelikož autoři na problematiku často pohlíží odlišně. Níže uvedené definice slouží především k ucelení teoretického pohledu na daný termín.

Dle České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy Národní knihovny České republiky (TDKIV) je digitální knihovna definována jako: *„integrováný systém zahrnující soubor elektronických informačních zdrojů a služeb umožňující získávání, zpracovávání, vyhledávání a využívání informací v tomto systému uložených. Digitální knihovny jsou zpřístupňovány prostřednictvím počítačových sítí. Účelem budování digitální knihovny je poskytnout uživatelům možnost jednotného přístupu k digitálním anebo digitalizovaným dokumentům, případně i k sekundárním informacím o tištěných primárních zdrojích, uložených ve fondu knihovny“* (Celbová, 2003).

Autorka Karen Calhoun uvádí, že: *„digitální knihovna je oblast výzkumu a praxe s účastníky z mnoha disciplín a profesí, především počítačové, informační a knihovnické vědy, dále vydavatelství, odvětví kulturního dědictví a vzdělávání. Digitální knihovny jsou systémy a služby, často otevřené, které a) podporují rozvoj znalostí a kultury; b) obsahují řízené sbírky digitálního obsahu (objekty nebo odkazy na objekty, anotace a metadata), které mají sloužit potřebám definované komunikace; c) často používají architekturu, která se poprvé objevila v informační vědecké/knihovnické doméně počítače a která obvykle obsahuje repozitář, mechanismus podporující vyhledávací a další služby, identifikační údaje a uživatelské rozhraní (člověk a stroj)“* (Calhoun, 2014, s. 18).

V této práci je termín digitální knihovna chápán a používán podle definice uvedené v TDKIV.

2.2 Identifikátory objektů digitální knihovny

Stejně jako fyzické sbírky knihoven pracují s jednoznačnými identifikátory (přírůstkové číslo, signatura, číslo úbytku atd.), je nutné jednoznačně identifikovat i objekty digitální. Tato skutečnost je zcela zásadní pro využití distribuovaného globálního informačního systému (Bartošek, 2004). Koncept URN (Uniform Resource Name) je definován dle TDKIV jako: „*standardizovaný formát identifikace zdrojů na internetu, který slouží k trvalému a jednoznačnému určení zdroje nezávisle na jeho umístění (bez ohledu na jméno domény nebo serveru). URN je složené jméno, které se skládá ze jména identifikační autority a identifikátoru objektu přiřazeného touto autoritou. Specifický obsah identifikátoru může být strukturovaný a srozumitelný i pro uživatele, pokud zná pravidla přiřazování identifikátoru v rámci dané identifikační autority*“ (Celbová, 2003).

Knihovny a nakladatelé používají k identifikaci například ISBN, ISSN a další identifikátory k identifikaci tištěných publikací. ISBN¹ (International Standard Book Number) je označení pro třináctimístné číslo, které přidělují nakladatelé a je příkladem tzv. inteligentního či složeného identifikátoru, který kromě vlastní identifikace nese ještě další explicitní informaci (například země či nakladatel). Původně bylo ISBN desetimístné, ale od roku 2007 přešel celý systém ISBN na třináctimístné číslo (Národní knihovna České republiky, 2019). ISSN² (International Standard Serial Number) je osmiciferné číslo, kterému se říká tzv. nevýznamový či jednoduchý identifikátor, neboť v sobě nese žádnou sémantiku (Bartošek, 2004).

2.3 Metadata

Metadata jsou definována jako: „*strukturovaná data, která nesou informace o primárních datech. Pojem metadat je používán především v souvislosti*

¹ Mezinárodní standardní číslo knihy, které se přiděluje knihám a dalším publikacím za účelem jejich jednoznačné mezinárodní identifikace a identifikace jejich vydavatelů. Jedná se o desetimístné číslo tvořené arabskými číslicemi od 0 do 9; posledním (kontrolním) znakem může být též římská číslice X. Číslo se skládá ze čtyř oddělených částí, které jsou odděleny pomlčkou nebo mezerou: identifikátoru skupiny, identifikátoru nakladatele, identifikátoru titulu a kontrolní číslice. Kompletní definice viz: CELBOVÁ, Iva. ISBN. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002620&local_base=KTD.

² Mezinárodní standardní číslo seriálových dokumentů, které se přiděluje za účelem jejich jednoznačné mezinárodní identifikace. Jedná se o osmimístné číslo tvořené arabskými číslicemi od 0 do 9; posledním (kontrolním) znakem může být též římská číslice X. Číslo je rozděleno do dvou skupin po čtyřech znacích oddělených spojovníkem. Kompletní definice viz: CELBOVÁ, Iva. ISSN. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002623&local_base=KTD.

s elektronickými zdroji a vztahuje se k datům v nejširším smyslu slova (datové soubory, textové informace, obrazové informace, hudba aj.). Funkce metadat je popisná, selekční a archivační. V souvislosti s těmito funkcemi se rozlišují metadata pro účely popisu, správy, právních nároků, technické funkčnosti, užití a archivace. Údaje se obvykle vkládají přímo do zdroje (umísťují se např. v záhlaví dokumentu HTML)“ (Celbová, 2003).

2.4 Otevřený přístup (k vědeckým informacím)

Otevřený přístup k vědeckým informacím prosazuje, aby vědecká literatura (nejčastěji vědecké články, ale už i knihy) v elektronické podobě byla dostupná trvale, okamžitě, svobodně a bezplatně, a to bez omezení pro kohokoli (Open Access, 2018). Většina digitálních knihoven se s ohledem na autorské právo snaží nabízet dokumenty právě formou open access. Otevřený přístup (anglický ekvivalent open access) je definován jako: „online přístup k odborným informacím, především k plným textům recenzovaných vědeckých článků, ale i k textům preprintů, konferenčních sborníků ad., bez poplatků a komukoli. Jeho hlavním cílem je dosáhnout větší ("neomezené") možnosti šíření a zpřístupňování vědeckých poznatků pro odbornou, ale i laickou veřejnost v souladu s možnostmi, které poskytuje aktuální stav informačních technologií. Otevřený přístup se dělí dle uspořádání autorskoprávních vztahů na tzv. "volný otevřený přístup" a tzv. "bezplatný otevřený přístup". Druhým typem dělení je dělení na dva základní publikační modely – dvě cesty naplnění otevřeného přístupu, a to na tzv. "zlatou cestu otevřeného přístupu" a tzv. "zelenou cestu otevřeného přístupu". Definice otevřeného přístupu vychází z tzv. BBB-iniciativ (tj. Budapešťská iniciativa, Prohlášení z Bethesdy a Berlínská deklarace)“ (Havlová, Marek, 2003).

2.5 Digitalizace

Digitalizace je definována jako: „technologie reformátování, která spočívá v převedení dokumentu do elektronické (digitální) podoby. Součástí digitalizace bývá i tvorba metadat, které jsou ukládány společně s daty. Výsledkem digitalizace je dokument v obrazové nebo textové podobě“ (Vrbenská, 2003).

2.6 Digitalizační workflow

Digitalizační workflow zahrnuje všechny standardizované činnosti a procesy v rámci digitalizace. Cílem je postupná standardizace a vytvoření jednotné a přehledné struktury všech procesů, které se podílejí na vzniku digitalizovaného dokumentu a tím zároveň zabezpečují kvalitu a rychlost digitalizace. Díky digitalizačnímu workflow je možné sledovat, zda digitalizace probíhá tak, jak bylo nastaveno a zda jsou dodržována kritéria procesů. Workflow je rozděleno na jednotlivé procesy, které na sebe navazují (Národní technická knihovna, 2016).

2.7 Krajská knihovna

Krajská knihovna je definována jako: *„veřejná knihovna zpravidla univerzálního charakteru, jejímž zřizovatelem je příslušný orgán kraje. Obvykle plní také funkci základní (městské) knihovny v místě sídla. V systému knihoven zajišťuje také regionální funkce“* (Sodomková, 2003). Krajská knihovna je nedílnou součástí systému knihoven, plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven. Dále je garantem kvalifikačního růstu pracovníků knihoven v kraji. Regionální funkce jsou takové, v jejichž rámci krajská a další jí pověřené knihovny poskytují základním knihovnám především poradenské, vzdělávací a koordinační služby. Také budují výměnné fondy, zapůjčují výměnné soubory knihovnických dokumentů a vykonávají další nezbytné činnosti, které napomáhají rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb. Pověřená knihovna je základní knihovna, která je zapsána v evidenci Ministerstva kultury a na základě uzavřené smlouvy s krajskou knihovnou plní regionální funkce v rozsahu a na území smlouvou vymezeném (Ministerstvo kultury ČR, 2014).

3. Digitální knihovny

Pojem digitální knihovna byl již definován v předchozí kapitole. Hlavní poslání fyzických knihoven je zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny, či prostřednictvím meziknihovních služeb z knihovního fondu jiné knihovny. Pro zpřístupnění digitálních objektů jsou budovány digitální knihovny. Digitální knihovny se nevyskytují pouze v knihovnictví, najdeme je i v jiných institucích, jako jsou muzea či galerie (Knihovní zákon, 2001). U digitálních knihoven je velmi časté, že materiály určité formy (e-časopisy³, online databáze atd.) mají své vlastní vyhledávací rozhraní⁴. Dle sbírek může být rozhraní individuální nebo centralizované (Bawden, Robinson, 2012, s. 209-210).

Vznik a vývoj digitálních knihoven je pevně svázán s rozvojem internetu, a také narůstající dostupností tradičních zdrojů v digitální formě (zejména e-časopisy). Pro možnost vyhledávání v několika sbírkách a knihovnách současně je zapotřebí společných standardů (metadata a vybavení link serverem⁵ propojující dva různé servery), které umožní uživateli přepínat mezi bibliografickým záznamem a fulltextovým článkem ve fondu e-časopisů (Bawden, Robinson, 2012, s. 210).

Na existenci digitálních knihoven reagovali i vývojáři automatizovaných knihovních systémů. Tyto systémy dnes umožňují práci jak s tištěnými, tak s digitálními fondy, přičemž všechny řídicí a servisní funkce jsou zautomatizovány. Bibliografické záznamy digitálních dokumentů mohou být součástí bibliografické báze a být vyhledávány v online katalogu (OPAC). Pro uchování sbírek a jejich zpřístupnění veřejnosti jsou budovány repozitáře, což jsou systémy vytvořené v rámci určité organizace. Repozitáře jsou koncepcí podobny digitálním knihovnám, jedinečnost spočívá v podobě materiálů (Bawden, Robinson, 2012, s. 210-211).

³ Elektronická publikace, která má charakteristiky časopisu, publikovaná v elektronické podobě dostupné obvykle online. Může se jednat o elektronické verze tištěných časopisů nebo originální časopis dostupný pouze v elektronické podobě (e-zine, web-zine). CELBOVÁ, Ludmila. Elektronický časopis. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000869&local_base=KTD.

⁴ Místo, kde dochází k výměně informací mezi dvěma zařízeními (hardwarové rozhraní), programy (softwarové rozhraní) nebo člověka a zařízení nebo programu (uživatelské rozhraní). Kompletní definice viz: POTÁČEK, Jirí. Rozhraní. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000029&local_base=KTD.

⁵ V systémech spravuje linkový server hypermediální informace, jako jsou odkazy spojené s každým zdrojem. V systému linkového serveru se nachází jak linkový server, tak sada klientů. Klienti v tomto systému představují zobrazení a interakci uživatele s grafickými pohledy na zdroje, jako jsou entity nebo objekty v hyperwebu. Link server. *Webopedia* [online]. USA: eWEEK, 2019 [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: https://www.webopedia.com/TERM/L/link_server.html.

Jedním z důležitých atributů digitalizace, tedy reformátování tištěných fondů, je ochrana proti ztrátě, krádeži, poničení škůdci, zničení požárem či povodní atd. Avšak samotné uchovávání digitálních kopií představuje často značný problém, a to zejména kvůli zastarávání digitálních médií a formátů (Bawden, Robinson, 2012, s. 211).

3.1 Historie

První digitální knihovny vznikly na počátku 90. let 20. století, kdy došlo k prudkému rozvoji informačních a komunikačních technologií. Tento vývoj umožnil začít realizovat představy teoretiků v praxi a zároveň tak zpřístupňovat první výsledky širokému okruhu uživatelů.

Nejčastěji je vznik digitálních knihoven spojován s profesorem Vannevarem Bushem a J. C. R. Lickliderem. V. Bush je znám jako autor článku *As We May Think*, ve kterém se zabýval problémem efektivnějšího „automatizovaného“ zpracování odborných publikací. Ve svém článku také analyzoval možnosti získávání, ukládání, vyhledávání informací pomocí soudobých technologií. J. C. R. Licklider se věnoval možnosti transformace knihoven spolu s využitím digitálních počítačů.

Již v 60. letech se objevují první důležité výsledky praktického charakteru, a to zejména nasazení formátu MARC⁶ v americké Kongresové knihovně. Formát MARC standardizoval strukturu bibliografického záznamu v elektronické podobě a byl také využíván pro sdílenou katalogizaci knihoven v systému OCLC⁷ a rozvoj online knihovních katalogů – OPAC (Bartošek, 2004).

Nejstarší digitální knihovnou je projekt Gutenberg, který vznikl v Americe v roce 1971. Soustředí se na digitalizaci knih a následné vytváření online sbírek (Projekt Gutenberg, 2012).

⁶ Machine Readable Cataloguing [strojem čitelná katalogizace]. Význam zkratkového slova MARC se posléze ustálil jako označení skupiny formátů založených na mezinárodní normě ISO 2709 pro výměnu bibliografických informací a dalších souvisejících údajů ve strojem čitelné formě MARC. MARC. Machine Readable Catalogue. In: *KZK: Databáze zkratk pro knihovnictví a informační obory* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 1990- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000010225&local_base=KZK.

⁷ Online Computer Library Center, Inc. [Automatizované knihovní středisko s interaktivním přístupem]. Instituce původně vznikla jako Ohio College Library Center (tento název do roku 1979); dnes producent největší databáze bibliografických informací na světě umožňující přebírání záznamů a sdílenou katalogizaci v mezinárodním měřítku (OLUC, WorldCat), do kooperace bylo v roce 2015 zapojeno více než 70 000 institucí ze 170 zemí. OCLC. Online Computer Library Center, Inc. In: *KZK: Databáze zkratk pro knihovnictví a informační obory* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 1990- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000010263&local_base=KZK.

V České republice na konci 40. let 20. století začalo ochranné mikrofilmování ohrožených dokumentů, a to v Národní knihovně České republiky. Nejdříve se zpracovávaly vzácné rukopisy a až později noviny a časopisy (Národní knihovna České republiky, 2012). V roce 1992 došlo k zapojení do národního programu Kramerius s cílem ochranného mikrofilmování. Tento projekt byl zpočátku zaměřen především na ochranu dokumentů ohrožených kyselostí papíru. Později byl tento program doplněn o digitalizaci mikromédií (Polišenský, 1999). První digitalizační projekty v České republice se objevovaly ve velkých knihovnách. Po roce 2000 následoval technologický rozvoj a s ním také rozvoj digitalizace. Byly využívány evropské dotace, zejména Norské fondy, díky kterým vznikla nová pracoviště (například Digitalizační centrum v KNAV) a nové digitalizační projekty (například HISPRA v Městské knihovně v Praze⁸). V roce 2003 iniciovala Národní knihovna vznik volně přístupného (open source) systému pro správu digitálních dat a digitální knihovnu Kramerius. Po roce 2005 dochází též k řešení dlouhodobé ochrany digitálních dokumentů. (Melichar, Hutař, 2013).

3.2 Příklady zahraničních digitálních knihoven

Světová digitální knihovna (The World Digital Library⁹) je projekt americké Kongresové knihovny a Organizace spojených národů pro vzdělávání, kulturu a vědu (UNESCO). Knihovna umožňuje procházet zdigitalizované dokumenty knihoven z celého světa. Zároveň probíhá spolupráce s archivy, muzei, vzdělávacími institucemi a mezinárodními organizacemi po celém světě. Mezi hlavní cíle patří podpora mezinárodního a mezikulturního porozumění, zvýšit objem a rozmanitost kulturního obsahu na internetu či poskytnutí zdrojů pro pedagogy, studenty a veřejnost. Knihovna zahrnuje knihy, rukopisy, mapy, časopisy, fotografie, zvukové nahrávky či filmy. Ke dni 28. 2. 2019 bylo možné vyhledávat v 19 147 položkách (World Digital Library, 2019).

Projekt Europeana¹⁰ spolupracuje s tisíckami evropských archivů, knihoven a muzeí. Europeana Collections nabízejí více jako 50 milionů digitalizovaných

⁸ Více o projektu zde: <https://m.mlp.cz/cz/projekty/on-line-projekty/praha-v-knihovne/o-projektu/?knihovna=>.

⁹ Oficiální webové stránky dostupné zde: <https://www.wdl.org/en/>.

¹⁰ Oficiální webové stránky dostupné zde: <https://www.europeana.eu>.

položek, jako jsou knihy, hudba a další umělecká díla. Sbírkky jsou tematicky zaměřeny, například na umění, módu atd. (Europeana, 2019).

Následující dva příklady zahraničních knihoven byly vybrány pro své zajímavé sbírky, které se v jejich digitálních knihovnách nachází. Veřejná knihovna v Lyonu¹¹ s pomocí Ministerstva kultury a francouzské Národní knihovny začala digitalizovat významné části svých sbírek. Jedná se o knihy, středověké rukopisy či periodika. Město Lyon též uspořádalo aukci věnovanou digitalizaci starých tisků, kde byla vybrána společnost Google. Digitalizace začala v roce 2009 a bylo zdigitalizováno již přes 400 000 děl bez autorských práv. Knihovna také digitalizuje na objednávku, přičemž dokumenty, které zdigitalizují, jsou posléze indexovány a přidány do digitální knihovny (Bibliothèque municipale de Lyon, 2018).

Také veřejná knihovna Toledo Lucas¹² v americkém Ohiu se věnuje digitalizaci. Mají nejmodernější zařízení a pracovníky, kteří se podílí na digitalizaci. Knihovna uchovává a zpřístupňuje unikátní a vzácné dokumenty, které dokumentují historii a kulturní dědictví čtvrtí Toledo a Lucas. Digitální knihovna je rozdělena do několika sekcí, jako je například architektura, genealogie, historie práce, mapy, atlasy, fotografie, vzácné dokumenty a další (Toledo Lucas County Public Library, 2018).

3.3 Standardy Library of Congress

Pro digitalizaci a následné zpřístupnění a uchování dokumentů je třeba stanovit a dodržovat standardy na tvorbu metadat. Standardy Library of Congress mohou být využity jako výchozí varianta a knihovny si je poté mohou upravit dle vlastních potřeb. Digitální uchovávání je soustředěno do mnoha částí Library of Congress, jsou zde zahrnuty programy týkající se balení a užívání digitálního obsahu, dále sledování digitálního úložiště, udržitelných formátů digitálních souborů či metadat (Library of Congress, 2018).

Webová stránka, týkající se udržitelnosti digitálních formátů poskytuje popis více než 440 formátů, které jsou roztríděny do kategorií dle obsahu, a to včetně statického obrazu, zvuku, textu, pohybujícího se obrazu, webového archivu, datových

¹¹ Webové stránky knihovny dostupné zde: <https://www.bm-lyon.fr/>.

¹² Webové stránky knihovny dostupné zde: <http://www.toledolibrary.org/>.

sad a dalších. Neméně důležité je také vyjádření vztahů mezi formáty a faktory, které je nutné vzít v úvahu při hodnocení formátů. Iniciativa digitálních pokynů federálních agentur (FADGI) je společným projektem federálních agentur. Jejich cílem je formulovat společné postupy a pokyny pro digitalizovaný obsah (Library of Congress, 2018).

Library of Congress uvádí mezi formáty popisu zdroje například MARC 21, MARCXML, či MODS¹³. V rámci digitalizace jsou používány nástroje a software s otevřeným zdrojovým kódem. Jedná se například o BagIt File Packaging Format¹⁴, Bagger¹⁵, BagIt-Python¹⁶, BWF MetaEdit¹⁷ či PREMIS¹⁸ (Library of Congress, 2018).

Mezi standardy digitální knihovny patří ALTO (technická metadata pro optické rozpoznávání znaků), AudioMD a VideoMD (schéma XML pro technická metadata digitálních objektů založených na zvuku a obrazu), METS (struktura při kódování popisných, administrativních a strukturálních metadat), MIX (schéma XML pro kódování prvků technických dat potřebných pro správu digitálních sbírek obrázků), PREMIS (datový slovník a podpůrné schéma XML pro metadata) a TextMD (schéma XML, které podrobně popisuje technické metadata pro textové digitální objekty) (Library of Congress, 2018).

3.4 Standardy digitalizace dle Národní knihovny České republiky

Pro správnou digitalizaci kulturního dědictví vymezila Národní knihovna České republiky základní standardy, týkající se zejména tvorby dat a metadat (Národní knihovna České republiky, 2015). Výstupem digitalizačního pracoviště je kompletně zpracovaný dokument, který obsahuje všechny typy metadat a požadovaných digitálních souborů. Dokument musí obsahovat popisná, administrativní, technická

¹³ MODS je schéma pro sadu bibliografických prvků, které lze použít pro různé účely, a to zejména pro knihovní aplikace (Library of Congress, 2018).

¹⁴ BagIt File Packaging Format je specifická dokumentace od IETF pro formát hierarchického souboru pro ukládání a přenos libovolného digitálního obsahu (Library of Congress, 2018).

¹⁵ Bagger představuje open source aplikaci, která spojuje datové soubory podle specifikace BagIt (Library of Congress, 2018).

¹⁶ BagIt-Python je nástroj příkazového řádku pro práci s balíky typu BagIt (Library of Congress, 2018).

¹⁷ BWF MetaEdit jsou open source nástroje vyvinuté FADGI, které umožňují vkládání, validaci a export metadat ve formátech Broadcast WAVE Format (Library of Congress, 2018).

¹⁸ Datový slovník PREMIS slouží pro konzervační metadata a zároveň je mezinárodním standardem pro metadata, který podporuje uchování digitálních objektů a zajišťuje jejich dlouhodobou použitelnost (Library of Congress, 2018).

a strukturální metadata, dále pak archivní obrazové soubory, uživatelské obrazové soubory a také ALTO XML, z něž se odvozuje TXT OCR.

Bibliografická data dokumentů jsou exportována z knihovních systémů ve formátu MARC-XML. Pomocí konvertoru jsou vytvořena základní popisná metadata (DMD – descriptive metadata) a to ve formátu MODS-XML. Jako výchozí mapování lze využít standardy Library of Congress, které je však nutné upravit pro každou jednotlivou knihovnu a její specifické požadavky. Základní fyzickou jednotkou je soubor, který obsahuje jednu stranu dokumentu. Digitální dokumenty jsou následně předány k validaci a archivaci LTP¹⁹ systému. Tyto dokumenty jsou v definované datové struktuře SIP (Submission Information Package podle konceptu OAIS). SIP je ve formátu METS.

3.4.1 Standardy pro metadata

V rámci standardů pro metadata byly vymezeny určité definice metadatových formátů pro digitalizaci. Tyto definice slouží jako předpis pro výsledek procesu digitalizace v digitalizačních projektech v ČR. Slouží jako jednotný formát pro paměťové instituce, které chtějí svá data dlouhodobě archivovat v úložišti Národní knihovny České republiky. Definice metadatových formátů vycházejí z mezinárodních standardů. Jedná se například o standard METS a strukturální metadata pro zvukové tištěné dokumenty, dále standard MODS a popisná metadata, Dublin Core, MIX a technická/administrativní metadata, PREMIS či ALTO atd. (Národní knihovna České republiky, 2015).

3.4.1.1 Standardy pro obrazová data

Národní knihovna České republiky doporučuje ořez obrazu dokumentů přibližně 1 mm vně okraje dokumentů a narovnání dle řádků textu. Kompletní úpravy obrazů je třeba provádět na archivních souborech, uživatelský soubor se bude generovat až po všech úpravách. Archivní i uživatelská kopie musí mít stejné rozlišení

¹⁹ Termín „long-term preservation“ (LTP) se do češtiny překládá jako „dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů“, v angličtině se používají i výrazy „digital preservation“ nebo „digital archivation“, česky „digitální uchovávání“ nebo „digitální archivace“. Obecně lze říci, že cílem digital preservation je, aby informace uložené v digitální podobě vydržely stejně dlouho jako ty na analogových nosičích a byly stále použitelné a srozumitelné. Co je LTP. *LTP* [online]. Česká republika: LTP, 2015 [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <http://ltp.knihovna.cz/>.

v DPI²⁰ i stejný rozměr v pixelech. Dále standardy Národní knihovny České republiky předpokládají použití grafického formátu JPEG 2000, a to jak pro archivní, tak pro uživatelskou kopii.

Pro archivní kopie je zvolena bezeztrátová komprese a pro uživatelskou kopii je ztrátová komprese. Volba komprese je optimalizovaná vzhledem k vybranému image serveru (IP image). Tento server se používá v systému Kramerius. Tyto specifikace vycházejí z potřeb Národní knihovny České republiky a z porovnání doporučení pro kódování souborů JP2 v rámci zahraničních projektů, které se zabývají digitalizací a dlouhodobým uchováváním obrazových dat. Pro dokumenty (monografie, periodika) je při skenování požadováno rozlišení minimálně 300 DPI a barevná hloubka je nastavena na 24 bitů²¹, barva je RGB²² (Národní knihovna České republiky, 2015).

3.4.1.2 Standardy pro zvuková data

Zvukové dokumenty se digitalizují s frekvencí 96kHz a bitovou hloubkou 24 bitů. Tyto hodnoty vycházejí z mezinárodního doporučení a cílem je zachytit veškeré zvuky, které nahrávka obsahuje, a to i zvuky pro člověka neslyšitelné. Zvuk se nijak neupravuje, nepoužívají se ekvalizační křivky. Jako archivační formáty byly vybrány bezeztrátové formáty WAVE²³ a BWF²⁴, které obsahují zvuk kódovaný metodou LPCM²⁵. Formát BWF obsahuje prostor navíc, kam lze uložit základní technické informace (přenosová rychlost, vzorkovací frekvence, hlasitost nahrávky

²⁰ Jednotka míry kvality zobrazení a tisku vyjádřená v počtu bodů, které je zařízení schopno zobrazit na šířku jednoho palce (2, 54 cm). Komplettní definice viz: BALVÍNOVÁ, Alena. Dpi. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000167&local_base=KTD.

²¹ Základní jednotka informace, nejmenší množství informace, které může být zpracováno nebo přeneseno; číslice dvojkové číselné soustavy, která může nabývat hodnot 0 a 1 (ano/ne, pravdivý/nepravdivý). SKLENÁK, Vilém. Bit. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000581&local_base=KTD.

²² Jedná se o barevný model, který se používá převážně v zobrazovacích technologiích, které používají světlo. V tomto modelu jsou barvy červené (R), zelené (G) a modré (B) sčítány při různých intenzitách a vytvářejí miliony různých barev na moderních obrazovkách. RGB Color Model (RGB). *Techopedia* [online]. Techopedia, 2019 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/5555/rgb-color-model-rgb>.

²³ WAVE je zkratka a přípona pro zvukový formát pro ukládání zvuku na počítači. Kabal, P., Audio File Format Specifications – WAVE or RIFF WAVE sound file [online]. *McGill University*, 2006-06-19 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <http://www-mmsp.ece.mcgill.ca/Documents/AudioFormats/WAVE/WAVE.html>.

²⁴ Formát souboru určený pro výměnu zvukového materiálu mezi různými prostředními a zařízeními založenými na různých počítačových platformách. *Broadcast WAVE Audio File Format*. Library of Congress [online]. Washington: Library of Congress, c2018 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/preservation/digital/formats/fdd/fdd000356.shtml>.

²⁵ LPCM je metoda pro digitální kódování nekomprimovaných zvukových informací. Linear Pulse Code Modulation (LPCM). *Techopedia Inc*, 2019 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/10707/linear-pulse-code-modulation-lpcm>.

atd.) a údaje týkající se obsahu, data vzniku a délky nahrávky. Pro uživatelské kopie byl zvolen rozšířený formát MP3 (Národní knihovna České republiky, 2015).

3.4.1.3 *Standardy pro elektronické publikace*

Z hlediska dlouhodobé archivace je doporučováno ukládat data ve vhodných archivačních formátech. Doporučen je například formát PDF/A-1, PDF/A-2 a EPUB²⁶. Formát PDF/A je archivační verze formátu PDF a obsahuje vlastnosti vhodné pro dlouhodobou archivaci. (Národní knihovna České republiky, 2015).

3.5 **Standardy Ústřední knihovnické rady ČR**

Ústřední knihovnická rada ČR zveřejnila v roce 2016 Národní koncepci dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách (Ústřední knihovnická rada ČR, 2016). Knihovny se musí dlouhodobou ochranou digitálních dat zabývat proto, aby v digitální době přežily jako klíčové informační instituce. Knihovny se musely přizpůsobit požadavkům uživatelů a začít online poskytovat jak aktuální informační zdroje, tak digital-born²⁷ dokumenty. Dlouhodobá archivace kulturního dědictví je jednou z klíčových aktivit Digitální agendy pro Evropu (ta pokrývá jak oblast digitalizace, tak dlouhodobou ochranu a zpřístupnění). V rámci současné legislativy jsou knihovny povinny chránit dokumenty uložené v knihovnách (dle knihovního zákona²⁸). Pro trvalé uchování digitálního kulturního dědictví je potřeba zavést organizační procesy a informační systémy, které budou schopny zajistit udržitelnost a použitelnost digitálních dat i po dobu několika set let, jako u fyzických dokumentů.

Nutným předpokladem dlouhodobé ochrany digitálních dokumentů je zajištění na úrovni bitů. Druhým krokem je zajištění logické ochrany, jejímž cílem je zajistit použitelnost, srozumitelnost a také zobrazitelnost archivovaných digitálních dokumentů, a to kdykoliv bez ohledu na technologické změny. Toho je docíleno tvorbou metadat.

²⁶ EPUB (electronic publication) je standard vytvořený pro e-booky a to dle standardu organizace International Digital Publishing Forum (Electronic Publication (EPUB). Techopedia [online]. *Techopedia Inc.*, 2019 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/30066/electronic-publication-epub>.

²⁷ Digitální dokument, který vznikl s tím, že nebude mít analogový ekvivalent, tj. nevznikl ani digitalizací analogové předlohy (například tištěné knihy), ani se nepočítá s tím, že by byl do analogové předlohy převeden. Kompletní definice viz: CUBR, Ladislav, HAVLOVÁ, Jaroslava. Dokument digitální původem. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014624&local_base=KTD.

²⁸ ZÁKON ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

V České republice byla dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů podceňována. Z projektů, které se zabývají digitalizací, se na dlouhodobou ochranu zaměřuje pouze Národní digitální knihovna. Menší digitalizační aktivity, jako například krajská digitalizace o dlouhodobé ochraně alespoň uvažují. Významným mezníkem v digitalizaci bylo prosazení standardní podoby výstupu digitalizace na národní úrovni.

V některých zemích, jako je Kanada či Nový Zéland, probíhá koordinace aktivit v archivech a knihovnách obvykle v rámci celonárodního projektu. Jinde knihovny více spolupracují s akademickou sférou, jako například v Nizozemsku či Polsku.

V rámci národní strategie by mělo docházet k rozvoji plánování dlouhodobé ochrany, dále zlepšování organizačních podmínek, podpoře spolupráce a sdílení, snížení bariér, rozvoji mechanismů financování dlouhodobé ochrany, používání modelů pro stanovení nákladů na dlouhodobou ochranu, podpoře vzdělávání a výzkumu a také kladení důrazu na prosazování dlouhodobé ochrany.

V budoucnu by měla hardwarová a softwarová řešení zahrnovat garantované datové centrum a garantovaný LTP systém. Instituce by byly zastoupeny metodickým centrem pro dlouhodobou ochranu dat, centrálním datovým centrem a jednotlivými knihovnami. Standardy jsou míněny standardy pro data a metadata, dále doporučení a metodiky pro dlouhodobou ochranu a mezinárodní normy. Plán pro zajištění dlouhodobé ochrany digitálního kulturního dědictví a vědeckých výsledků v ČR je postaven na vymezení cílů, organizačních opatřeních, pravidlech a také na přidělování kompetencí.

Kvůli zajištění kvality musí každá instituce pravidelně procházet auditem. Procesy v digitalizačních organizacích musejí být zdokumentované a musejí odpovídat standardům.

Postup realizace koncepce je rozdělen do tří fází, v první fázi proběhne analýza a pilotní využití otevřených systémů, v druhé fázi dojde k vytvoření Metodického centra, garantovaného datového centra, vytvoření metodik pro LTP atd. Třetí fáze pak spočívá ve vybudování garantovaného systému pro logickou ochranu dat

a financování. V roce 2020 by měly být ukončeny činnosti, jako je analýza, vytvoření Metodického centra, změna knihovního zákona, vytvoření metodik, systém pro výběr elektronického povinného výtisku, úprava finančních mechanismů či obohacení Národní soustavy povolání o relevantní pozice. (Ústřední knihovnická rada ČR, 2016).

3.6 Dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů

Cílem dlouhodobé ochrany²⁹ digitálních dokumentů (anglicky long term preservation) je zajistit trvalou udržitelnost digitálních dat. Tím je myšlen především trvalý přístup k informacím, který nebude závislý na typu nosiče a technologických změnách a zároveň si data udrží svou srozumitelnost a využitelnost. Digitální objekty by měly být chráněny před zničením a ztrátou důvěryhodnosti v dlouhodobém horizontu (Kvašová, 2013).

Dlouhodobá ochrana se dělí na tzv. ochranu bitů (bit-stream preservation) a logickou ochranu (content preservation). Logická ochrana spočívá v uchování informačního obsahu. Digitální objekty jsou uchovávány na nosičích, které podléhají degradaci. Aktivita v oblasti dlouhodobé ochrany popisuje referenční model OAIS. Podle tohoto modelu by digitální informace, kterých se týká dlouhodobá archivace, měly být spravovány tak, aby bylo možné reagovat na měnící se technologie a očekávání uživatelské komunity (Kvašová, Svoboda, 2013).

Určení vhodného formátu pro dlouhodobou ochranu má dopad na budoucí možnosti uchovávání elektronických publikací. Podle studie Kongresové knihovny bylo stanoveno sedm faktorů udržitelnosti:

- otevřenost – dostupnost specifikace a validačních nástrojů
- rozšířenost – nakolik je formát využíván tvůrci, distributory atd.
- transparentnost – otevřenost formátu analýzám nástroji třetích stran
- sebepopisnost – možnost popsání metadaty přímo v digitálním objektu
- nezávislost – stupeň závislosti na konkrétním hardware
- dopad patentů – možné zvýšení nákladů na uchování obsahu

²⁹ Systematická opatření pro zajištění uchování, ochrany, integrity, autenticity a dostupnosti digitálních dokumentů v dlouhodobém horizontu. CUBR, Ladislav. Dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014623&local_base=KTD.

- mechanismy technické ochrany – obsah pro dlouhodobou ochranu nesmí mít omezenou přístupnost (Kvašová, Svoboda, 2013).

3.7 Autorské právo

Při volném zpřístupňování zdigitalizovaných dokumentů v digitální knihovně je důležité dodržovat autorské právo. Jedná se o zákon č. 121/2000 Sb., oddíl 5 § 27 a to Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). Pokud již uplynulo 70 let od smrti autora, je možné knihu volně zpřístupnit. U anonymního díla také platí 70 let, a to od zveřejnění, u nakladatele se jedná o 50 let od vydání (Zákon č. 121/2000 Sb.).

Výjimku tvoří osiřelé dílo, u kterého dosud nevypršela doba na ochranu autorských práv, ale zároveň není znám jeho autor či autora nelze nalézt. Osiřelé dílo tedy nelze využít, k tomu by byl potřeba souhlas autora. Jeho užití umožňuje pouze zákonná licence (Zákon č. 121/2000 Sb.). Dokumenty, které jsou chráněny autorským zákonem, jsou plně přístupné pouze na určených počítačích v dané knihovně, tzv. na místě samém. Creative Commons³⁰ jsou souborem veřejných licencí, které nesou nové možnosti v oblasti publikování autorských děl. Tyto licence posilují pozici autora při zvažování, za jakých podmínek bude dílo veřejně přístupné. Autor prostřednictvím licencí nabízí potenciálním uživatelům licenční smlouvu, na jejímž základě poskytuje některá svá práva a jiná si vyhrazuje (Creative Commons, 2019). Creative Commons mohou být pro díla, publikovaná formou open access další možností, jak volně dílo zveřejnit (v rámci autorského zákona) a dále definovat podmínky užití díla.

3.8 Aktivity v oblasti digitálních knihoven

Digitalizace v České republice se díky lepším a levnějším technologiím neustále rozvíjí. Do digitální podoby jsou převáděny nejen knihy a časopisy, ale také mapy, zvukové záznamy, videa a další. Společnost Google v oblasti digitalizace knih spustila

³⁰ Soubor veřejných licencí poskytovaných organizací Creative Commons. HAVLOVÁ, Jaroslava. Licence Creative Commons. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000015151&local_base=KTD.

projekt Google Print (později přejmenovaný na Book Search a Library project³¹), který podnítl snahu dalších evropských projektů na poli digitalizace (Lhoták, 2005).

V rámci podpory digitalizace v České republice vznikla Národní digitální knihovna³², a to ve spolupráci Národní knihovny České republiky a Moravské zemské knihovny v Brně. Národní digitální knihovna zahrnuje tři hlavní linie. Jedná se o digitalizaci části bohemikální produkce³³ 19. - 21. století, dále dlouhodobé uložení dokumentů ve spolehlivém digitálním úložišti a zpřístupnění dokumentů v uživatelsky přívětivém rozhraní (Národní knihovna České republiky, 2012). Jako další projekt vznikla například Česká digitální knihovna.

3.8.1 Dílčí projekty digitalizace

Na podporu digitalizace existují dotační programy VISK³⁴, jako je VISK 6 a VISK 7. VISK 6 je národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae mundi Series Bohemica. VISK 7 představuje národní program digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru – Kramerius (Národní digitální knihovna, 2018).

3.8.2 E-Books on Demand (EOD) – mezinárodní projekt digitalizace

Služba EOD zprostředkovává digitalizaci historických knih z fondu knihovny, a to na objednávku zákazníka. Jedná se o mezinárodní projekt, koordinovaný univerzitní knihovnou v Innsbrucku. Knihy lze objednat bez nutnosti fyzické návštěvy v knihovně a díky tomu se knihy stávají dostupnými pro badatele po celém světě. Služba EOD zahrnuje knihy, které byly vydané v letech 1500-1900. V České republice jde o rozmezí 1500-1916, neboť se jedná o knihy, na něž se již nevztahuje autorský zákon. Krajské knihovny, které jsou zapojeny do této služby, jsou Krajská vědecká knihovna v Liberci a také Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové (Národní technická knihovna, 2018).

³¹ Dostupné zde: <https://www.google.com/googlebooks/library/>.

³² Dostupné zde: <https://www.ndk.cz/>.

³³ Knihy vydané na území České republiky, napsaných v češtině nebo pojednávající o Česku (Národní knihovna, 2015).

³⁴ Webové stránky dostupné zde: <https://visk.nkp.cz/>.

3.8.3 Česká digitální knihovna

Česká digitální knihovna³⁵ je národní agregátor digitálních knihoven. Tento agregátor umožňuje vyhledávat v dokumentech, které jsou obsaženy v digitálních knihovnách provozovaných knihovnami v celé České republice. Cílem je zajistit přístup k digitálním dokumentům v knihovnách z jednoho místa a zároveň poskytnutí informací o dokumentech do dalších projektů, jako je projekt Europeana či Centrální portál knihoven. Data jsou získávána z Národní digitální knihovny, Moravské zemské knihovny v Brně, Knihovny Akademie věd ČR, Národní lékařské knihovny, Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové, Městské knihovny v Praze, Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem, Vědecké knihovny v Olomouci a Národní technické knihovny (ČDK, 2018).

3.9 Digitální knihovna Kramerius – software pro digitální knihovny v ČR

Kramerius je open source software pro zpřístupnění digitálních dokumentů. Je určen především pro digitalizované knihovní sbírky, monografie a periodika. Může být využit také ke zpřístupnění jiných typů dokumentů, jako jsou mapy, hudebniny či staré tisky, popřípadě i části dokumentů (články, kapitoly). V systému lze zpřístupňovat také digital-born dokumenty. Kramerius je stále upravován, aby struktura metadat vyhovovala standardům, které připravuje Národní knihovna České republiky. Systém je určen jako rozhraní pro koncové uživatele, kde mohou vyhledávat v metadatech a plných textech, dále mohou vygenerovat vícestránkové PDF dokumenty z vybraných stran či mohou procházet virtuální sbírky (Kramerius, 2017).

Aktuální verze Kramerius 5 je vyvíjena a publikována od roku 2013. Tato nejnovější verze navazuje na předchozí verzi Krameria s označením 4.8.6. Jádro systému je tvořeno open source repozitářem Fedora (Kramerius, 2017). Fedora je repozitář s otevřeným zdrojovým kódem pro správu a šíření digitálního obsahu. Je vhodný pro digitální knihovny a archivy, a to jak pro přístup, tak pro uchování. Fedora má celosvětovou uživatelskou základnu, která zahrnuje organizace akademického rázu i organizace spravující kulturní dědictví, dále univerzity, univerzitní a národní knihovny či vládní agentury. Projekt je veden skupinou Fedora Leadershipgroup a je

³⁵ Dostupné zde: <https://www.czechdigitallibrary.cz/cs/>.

pod vedením neziskové organizace DuraSpace, která poskytuje vedení a inovace pro projekty open source technologií, které jsou zaměřeny na trvalý a dlouhodobý přístup k digitálním datům (Fedora, 2018).

Při vývoji systému Kramerius jsou používány další volně dostupné technologie třetích stran, jako je například Apache, či Postgres SQL. Systém je založen na technologii Java a lze ho provozovat jako samostatnou webovou aplikaci v libovolném kontejneru, jako je například J2EE – Apache Tomcat (Kramerius, 2018).

Software lze volně a zdarma stáhnout, před instalací je nutné mít nainstalované důležité systémové komponenty, jako je Java, aplikační server, databáze Postgres, úložiště Fedora a SMTP³⁶ server. Operační systém na provoz systému může být libovolný. Existují také aplikace pro mobilní zařízení, jejichž vývoj zajišťuje Moravská zemská knihovna v Brně (Kramerius, 2018).

Z dostupných statistik lze zjistit, že na konci roku 2011 existoval přístup z webu již u dvaceti českých a jedné slovenské knihovny (Brožek, 2012). Podle dalších statistik z let 2014 a 2015 je možné poukázat na velký nárůst nejen zdigitalizovaných dokumentů, ale také na počet institucí, které zpřístupňují své dokumenty pomocí systému Kramerius. Na konci roku 2015 se jednalo o 38 knihoven. Verze 3 se přestala vyvíjet a v roce 2015 bylo na této verzi zapojeno již jen 6 institucí (Brožek, 2016). V dubnu 2018 obsahoval Registr Krameriiů celkem 37 institucí, které využívaly systém Kramerius (Registr Krameriiů, 2018).

Výhodou Krameria je možnost zpřístupnění dokumentu, aniž by došlo k jeho fyzickému poškození. Uživatel nemusí nutně navštívit knihovnu, ale může se podívat, zda je dokument již zdigitalizován a zpřístupněn. Uživatel také nemusí čekat na dodání dokumentu ze skladu, může si části dokumentu vytisknout. Předností je tak možnost plnotextového vyhledávání. Nezkušení uživatelé však mohou mít ve vyhledávací problém. Pokud je dokument chráněn zákonem č.121/2000 Sb., dokument se uživateli plně zobrazí pouze na zabezpečených a určených zařízeních dané knihovny, která ho má ve své digitální knihovně. Lze zpřístupňovat pouze díla autorů, od jejichž smrti

³⁶ SMTP je standardní protokol pro e-mailové služby. Simple Mail Transfer Protocol (SMTP). Techopedia [online]. *Techopedia Inc.*, 2019 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/1710/simple-mail-transfer-protocol-smtp>.

uplynulo 70 let. U periodik si knihovny stanovují různé limity pro veřejný přístup. Například Národní knihovna v roce 2011 posunula limit do roku 1920 a Moravská zemská knihovna v Brně zpřístupňuje periodika vydaná před rokem 1940 (Brožek, 2011).

4. Proces digitalizace v knihovnictví

Digitalizace knižních dokumentů může sloužit pro vytváření kopií dokumentů, které nejsou bezprostředně ohroženy (například degradací papíru), ale které je zapotřebí nahradit v přímých službách uživatelům. Také se jedná o případy, kdy není možné dokument v původní podobě bezpečně zpřístupnit (Národní knihovna České republiky, 2013). Digitalizace zahrnuje mnoho procesů, jako je samotné skenování, OCR³⁷ a další. Mnoho objektů nejen v knihovnách, ale také v muzeích a archivech si zaslouží být zdigitalizováno, například mapy, hudba, fotografie, obrazy, videa a další (Calhoun, 2014, s. 42).

4.1 Reformátování

Reformátování³⁸ představuje technologii převodu dokumentu na jiné médium. Využívá se především pro vytváření kopií dokumentů, které slouží různým účelům, například pro služby uživatelům, pro doplňování fondů knihovny či ochranné reformátování (Polišenský, 2003).

První metodou reformátování bylo tzv. mikrofilmování, později bylo nahrazeno hybridní metodou (Hutař, 2012, s. 23-24). Mikrofilmování³⁹ je technologie reformátování, která spočívá v převedení dokumentu na mikrografická média, což je mikrofilm nebo mikrofiš (Polišenský, 2003). Výsledkem mikrofilmování je mikrografický dokument. Hybridní metoda nabízí spojení mikrofilmu a digitálního záznamu, přičemž mikrofilm zaručuje trvalé uchování obsahu dokumentu a digitální záznam jednoduché zpřístupnění uživatelům. Hybridní metoda je vhodná pro reformátování dokumentů, které jsou ohroženy degradací a mají omezenou životnost (Národní knihovna České republiky, 2013).

³⁷ Technologie převodu dokumentu z digitální obrazové do textové podoby pomocí metody optického rozpoznávání znaků, která je založena na porovnání hustoty bodů předlohy na pomyslné síti s typickými znaky jednotlivých písmen uloženými v databázi programu. Kompletní definice viz: BALVÍNOVÁ, Alena. OCR. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000218&local_base=KTD.

³⁸ Technologie převodu dokumentu na jiné médium. Kompletní definice viz: POLIŠENSKÝ, Jiří. Reformátování. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001720&local_base=KTD.

³⁹ POLIŠENSKÝ, Jiří. Mikrofilmování. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001704&local_base=KTD.

Digitalizace je jednou z forem reformátování dokumentů. Jedná se o převedení dokumentů do jiného formátu. Reformátování může proběhnout několika způsoby. Jedná se například o změnu způsobu záznamu na nosič, změna nosiče záznamu, změna kódování záznamu obsahu či změna kódování obsahu. Při digitalizaci tištěného fondu nejvíce dochází ke změně způsobu záznamu při změně druhu nosiče. Počátky reformátování jsou spjaty s mikrofilmováním, především v souvislosti s digitalizací fondu, který byl ohrožen kyselou degradací papírového nosiče (Matušík, 2016).

4.2 Digitalizační workflow

Nejdříve dochází k výběru dokumentu a jeho přípravě na digitalizaci. Je nutné zkontrolovat, zda má dokument svůj záznam v katalogu knihovny. Pokud ano, je potřeba zjistit, zda neobsahuje chyby a popřípadě je nechat v oddělení věnující se katalogizaci opravit. Pokud dokument záznam nemá, musí být vytvořen zcela nový. Každý dokument by měl projít kontrolou v Registru digitalizace⁴⁰ (Národní technická knihovna, 2016).

Registr digitalizace vznikl jako společný projekt Národní knihovny České republiky, KNAV a společnosti INCAD (společnost INCAD řešila technickou část projektu). Záměrem tohoto projektu je řízení digitalizačního workflow v jednotlivých institucích a také zamezení duplicitních zpracování a umožnění sdílení výsledků digitalizace. V budoucnu by měl být registr rozšířen o automatické sklízení dat a jejich následné zpracování a evidenci. Registr je provázán se systémy, které se běžně používají v knihovnách, jako je Aleph či Kramerius (Registr digitalizace, 2017).

Jedním z nejdůležitějších funkcí registru je zamezení duplicit při digitalizaci. U novějších dokumentů se pro identifikaci používá ISBN či ISSN, ale starší dokumenty tyto údaje většinou postrádají. U starých novin a časopisů bylo dodatečně přiděleno ISSN, ale starší monografie se tímto způsobem vyřešit nedaly. Důsledkem toho vznikl nový identifikátor – číslo České národní bibliografie (čČNB). Toto číslo se přiděluje publikacím, které mají českou provenienci a byly vydány po roce 1800. Číslo ČNB není přidělováno starším tiskům⁴¹ a šedé literatuře⁴² (Dvořáková, 2014).

⁴⁰ Dostupné zde: <http://registrdigitalizace.cz/>.

⁴¹ Kniha vytištěná v letech 1501-1800 včetně; někdy se horní časová hranice stanovuje datem zavedení strojového tisku v 19. století (v českém prostředí 1860). UHLÍŘ, Zdeněk. Starý tisk. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a*

Kontrola duplicit není vždy dokonalá, pro větší přesnost je používáno nejen ISBN/ISSN, ale také kombinace autora, názvu a roku vydání. Pokud se objeví pravděpodobná duplicita, systém ji uloží k revizi nebo jako pravděpodobnou duplicitu a na kontaktní email odešle informaci o výsledku importu. Poté rozhoduje pracovník, zda záznam vyřadit, či mu změnit status. Pokud je duplicita nahlášena v průběhu digitalizačního zpracování, nelze s ní již nic dělat. Registr digitalizace nabízí možnost dokumenty předběžně rezervovat, jedná se o tzv. plánovanou digitalizaci. Velmi důležité je před digitalizací prověřit kvůli duplicitám noviny a časopisy (Dvořáková, 2014).

Poté přichází na řadu samotné skenování. Důležité je použití kvalitního a vhodného skenovacího zařízení. Také je nutné vybrat vhodný formát, mezi nejčastěji používané patří formát TIFF, JPG či JPEG 2000 (Národní technická knihovna, 2016). Při skenování dochází k převodu analogového dokumentu do digitální podoby. Nejčastěji používané formáty se řadí mezi formáty rastrové neboli bitmapové grafiky. V této grafice je obraz složen z jednotlivých bodů (pixelů) a každý tento bod má svou určitou vlastnost. Body jsou seskupeny do mřížky. Každý jednotlivý bod má určen přesnou barvu a polohu. Oproti tomu vektorová grafika je složena z matematicky popsatelných objektů, jako je trojúhelník či obdélník (Vychodil, 2007, s. 96).

Bitmapová grafika má své výhody a nevýhody. Tato grafika je snadno generovatelná z různých snímacích přístrojů (skener, fotoaparát). Zároveň však je náročná na úložnou kapacitu. Změna velikosti může vést ke zhoršení kvality obrázku (Vychodil, 2007, s. 98).

V grafice jsou rozlišovány dva druhy komprese, a to ztrátová a bezztrátová. Po bezztrátové kompresi jsou soubory identické s předlohou. Naproti tomu při ztrátové kompresi dochází ke ztrátě určité části informace. Ztrátová komprese se používá v případech, kdy výhoda zmenšení souboru vyváží určité zkrácení obrázku (Vychodil, 2007, s. 98-99).

informační vědy (TDKIV) [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002570&local_base=KTD.

⁴² Dokumenty, které nejsou publikovány obvyklým způsobem a nejsou proto dostupné na běžném knižním trhu (např. diplomové a dizertační práce, výzkumné zprávy, interní dokumenty, oficiální publikace atd.). Kompletní definice viz: MATUŠÍK, Zdeněk. Šedá literatura. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001056&local_base=KTD.

- TIFF – jedná se o formát využívaný zejména pro tradiční tisk grafiky.
- JPEG – tento formát se používá zejména pro fotografie. V tomto formátu probíhá ztrátová komprese. Jeho nástupcem je JPEG 2000, který je považován za vhodný formát pro ztrátovou kompresi fotografií.
- RAW – jedná se o neupravená data, přímo z některého typu snímače (fotoaparát). Tento formát není nikým přesně definován, a proto se soubory mohou lišit (Vychodil, 2007, s. 100-101).

Skenery se dají rozdělit podle konstrukce na ruční, protahovací, stolní plošné, bubnové, filmové a 3D skenery (Vychodil, 2007, s. 110). Významné je také stanovení DPI, které určuje, kolik pixelů se vejde do délky jednoho palce, což je 2,54 cm (Národní technická knihovna, 2016).

Následně dochází k OCR, což je metoda optického rozpoznávání znaků. Jedná se o technologii převodu textu, který je uložen v bitmapovém formátu, na formát textový. Tato metoda umožňuje pomocí skeneru digitalizaci psaných i tištěných textů. S těmito texty lze po úpravě zacházet jako s normálním textem. Tyto texty jsou reprezentovány znaky (Koňářík, 2009, s. 17).

Nasnímaný text lze poté upravit v nejrůznějších editorech. OCR také představuje úsporu času, oproti ručnímu přepisování textů, zároveň se jedná o levnou technologii (Koňářík, 2009, s. 17).

OCR pracuje na bázi porovnávání hustoty bodů předlohy, a to na imaginární síti, kde se vyskytují charakteristické znaky písmen. Tato písmena jsou uložena v databázi programu. Úroveň jazykové analýzy, národní slovníky i možnost doplňovat databázi o další znaky určuje míru schopnosti rozpoznávání. Je možné převést tištěné, ale také rukopisné znaky (Koňářík, 2009, s. 17). Dochází také ke tvorbě metadat, která doplňují jednotlivé dokumenty (Národní technická knihovna, 2016).

Na závěr dochází k nahrávání dokumentů do digitální knihovny, jejich archivaci a zpřístupnění (Národní technická knihovna, 2016).

5. Personální zajištění v jednotlivých digitálních knihovnách

Pro zajištění provozu digitální knihovny jsou nutné lidské zdroje s různou kvalifikací a kompetenčním rámcem. Mohou být vyčleněni pracovníci, kteří se specializují pouze na digitální knihovnu, nebo existuje spolupráce mezi pracovníky více oddělení. Jeden pracovník může také mít vícero pracovních rolí. Budou uvedeny různé pracovní pozice, se kterými se lze při digitalizačním workflow a v digitální knihovně setkat. Pro definice jednotlivých pracovních pozic byla využita zejména Národní soustava povolání a Katalog prací.

5.1 Pracovník správy fondu

Pracovník na této pozici vykonává různé odborné práce, především se věnuje organizování knihovního fondu v knihovnách s lokální působností, dále revizi knihovních sbírek a zpracovávání knihovního fondu pro potřeby výpůjčního procesu v knihovnách s lokální působností a také zajišťování agend souvisejících s ochranou fondů (mikrofilmování, digitalizace, péče o knihovní fondy). Dále se podílí na zpřístupnění fondů, které jsou uloženy ve skladech. Pracovník správy fondu vyhledává jednotlivé dokumenty, posuzuje, zda jsou vhodné na digitalizaci, popřípadě navrhuje fyzickou opravu menšího rozsahu či zrestaurování (Katalog prací, 2018). Zajišťuje také nejrůznější agendu, která souvisí s ochranou fondů, jako je digitalizace, mikrofilmování, či péče o fond (Národní soustava povolání, 2017).

5.2 Restaurátor a konzervátor

Restaurátor nemusí vždy být stálou součástí digitální knihovny. Spíše bývá zvykem, že služby restaurátora jsou využívány jen nepravidelně a mimo instituci dané digitální knihovny. Restaurátor provádí základní přípravné průzkumy a restaurátorské práce pod odborným dohledem včetně zpracovávání dílčích restaurátorských zpráv. Dále se věnuje průzkumům a restaurátorským pracím včetně zhotovování modelačních doplňků originálů (Národní soustava povolání, 2017). Restaurátor se věnuje také provádění náročných specializovaných průzkumů a restaurování uměleckých a uměleckořemeslných děl včetně zpracovávání komplexních restaurátorských zpráv se zobecňováním použitých restaurátorských postupů (Katalog prací, 2018).

Konzervátor se věnuje samostatnému průzkumu stavu sbírek, historických knižních fondů a mobiliárních fondů a samostatnému provádění základní konzervace předmětů včetně přípravy předmětů k prezentaci, zpracovávání dokumentace o konzervování předmětů, použitých materiálech, technikách a metodách. Dále zajišťuje preventivní péči o sbírkové předměty, historické knižní fondy a mobiliáře a provádění náročných průzkumů sbírek, knižních fondů a mobiliářů a provádí náročné konzervace předmětů (Katalog prací, 2018).

5.3 Katalogizátor

Katalogizátor se věnuje samostatné katalogizaci, a to podle standardů a stanovených metodik v knihovnách s lokální působností. Katalogizátor může též tvořit metadata a vkládat digitální objekty do digitální knihovny v knihovně s lokální působností (Katalog prací, 2018).

Tato pracovní pozice obnáší formální a obsahovou analýzu dokumentu. Na tomto základě je poté vytvořen jmenný a věcný záznam dokumentu. Lze také upravovat již existující záznam, který vytvořil jiný katalogizátor. Katalogizátor také spravuje bázi záznamů v tištěné či elektronické formě a cílem je zpřístupnit uživatelům informace o obsahu knihovního fondu (Národní soustava povolání, 2017).

Katalogizátor také vyhledává záznamy dokumentu v katalozích a portálech českých knihoven. Pokud záznam potřebuje upravit, nejdříve si ho stáhne do vlastního katalogu a poté edituje. Může také docházet k přidělení znaku MDT (Národní soustava povolání, 2017).

5.4 Skenovací technik

Pro tuto pracovní pozici se mi v dostupných zdrojích nepodařilo nalézt charakteristiku, avšak setkala jsem se s ní při své stáži v Digitalizačním centru, které je součástí KNAV. Na této pozici může pracovat prakticky každý pracovník digitální knihovny, je však nutné, aby byl řádně proškolen. V některých digitálních knihovnách mají vyčleněné pracovníky pouze na tuto činnost, jinde se mohou pracovníci střídat. Jde především o to, aby naskenované dokumenty byly v co možná nejvyšší kvalitě a daly se dále upravovat. Skenovací technik může zároveň vykonávat i funkci technika kontroly kvality.

5.5 Pracovník na úpravu skenů

Také pro tuto pracovní pozici se mi v dostupných zdrojích nepodařilo nalézt charakteristiku, ale rovněž jsem se v Digitalizačním centru KNAV setkala s pracovníky, kteří tuto funkci vykonávají. Na této pracovní pozici nemusí být určen pouze jeden člověk, který skeny následně upravuje, ale pracovníci se mohou měnit. Pokud jsou však skeny upravovány v náročnějším programu, je nutné člověka řádně zaškolit, aby výsledné dokumenty byly opět v nejvyšší možné kvalitě a splňovaly další požadované parametry.

5.6 Knihovník specialista na metadata

Knihovník specialista na metadata tvoří metadata a vkládá digitální objekty do digitální knihovny v knihovně s lokální působností. Provádí zpracování digitálních obrazových souborů a také tvoří popisná, strukturální a administrativní metadata. Dále připravuje data pro importy digitalizovaných dokumentů nebo jejich částí pro dlouhodobou archivaci, pro zpřístupnění a také pro evidenci v Registru digitalizace (vše se děje podle předepsané struktury). V rámci oblasti své působnosti může navrhopvat metodiky, systémové změny, standardy a také zajišťuje metodickou a poradenskou činnost (Katalog prací, 2018).

5.7 Správce digitálních dat

Někdy je též nazýván digitálním kurátorem. Náplní jeho práce je správa systému zaměřeného na dlouhodobou ochranu digitálních dokumentů. Zajišťuje též denní provoz, administrativu, správu obsahu úložiště a také rozvoj samotného úložiště. Správce digitálních dat též přijímá data od spolupracujících knihoven, replikuje digitální dokumenty do digitálních knihoven spolupracujících institucí a také kontroluje datové balíčky (Ikaros, 2018).

5.8 IT odborník

Dle Národní soustavy povolání také specialista IT nebo specialista operačních systémů a sítí. Tento pracovník zajišťuje proces optimalizace využití počítačů a komunikačních systémů v organizaci, věnuje se zabezpečení, získává a zpracovává informace v oblasti primárních a sekundárních informačních zdrojů atd. Zabývá se

konceptí rozvoje a inovace počítačových sítí, vymezuje kapacity počítačů a průchodnost počítačových sítí a jiné (Národní soustava povolání, 2017).

V digitální knihovně může také zastávat funkci správce operačních systémů a sítí. Tento správce nastavuje parametry operačních systémů počítačů a počítačových sítí, a to za účelem zajištění funkčnosti a bezpečnosti. Ve své pracovní náplni má také přebírání, ověřování, uvádění do provozu a nastavení parametrů operačních systémů a počítačových sítí, dále monitoring a diagnostiku provozu operačních systémů a počítačových sítí, optimalizaci využívání operačních systémů, počítačových sítí a modifikaci jejich parametrů či zajištění antivirové ochrany dat a jejich zálohování (Katalog prací, 2018).

5.9 Správce webu

Správce webu zajišťuje správu, technický chod, ladění, kontrolu, obsahovou stránku webu a webových aplikací tak, aby byl zajištěn plynulý provoz a aby byla zajištěna jejich bezpečnost. Věnuje se také technickému zpracování a údržbě kódu zahrnující aktualizace, testuje aplikace, monitoruje stav a chod aplikací či optimalizuje grafické a uživatelsky přístupné zobrazení pro prohlížeče (Katalog prací, 2018).

6. Digitální knihovny budované krajskými knihovnami

Centrem systému knihoven v České republice je Národní knihovna České republiky, která vykonává koordinační, odborné, informační, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti. Dle § 9 odst. 2 písm. g) knihovního zákona také celostátně řídí výkon regionálních funkcí a zároveň hodnotí jejich plnění. Podle § 11 odst. 3-4 knihovního zákona v jednotlivých krajích plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji krajská knihovna. Kraj musí zajistit finance ze svého rozpočtu, aby bylo možné plnit regionální funkce (Ministerstvo kultury ČR, 2014).

Nejen při plnění regionálních funkcí, ale i v dalších oblastech, spolupracuje krajská knihovna s Knihovnickým institutem Národní knihovny České republiky⁴³ a Sekcí pro regionální funkce Sdružení knihoven ČR⁴⁴. Krajská knihovna plní a koordinuje regionální funkce v kraji v několika významných oblastech, zpracovává krajskou koncepci rozvoje knihovnictví a koncepci a koordinaci vzdělávání pracovníků knihoven v kraji. Dále spolupracuje s krajským úřadem, navrhuje výši dotace a její rozdělení, také připravuje a uzavírá smlouvy s pověřenými knihovnami o přenesení výkonu regionálních funkcí (Ministerstvo kultury ČR, 2014).

Krajská knihovna naplňuje regionální funkce také poskytováním poradenství a konzultací, vykonáváním metodických návštěv, vyhodnocováním statistiky knihovnických činností a hodnocením činnosti knihoven. Krajská knihovna dále vyplňuje výkaz o výkonu a financování regionálních funkcí v kraji, zpracovává výroční zprávu o výkonu a financování regionálních funkcí v kraji a ve dvouletých intervalech vyhodnocuje plnění Standardu veřejných knihovnických a informačních služeb⁴⁵ (Ministerstvo kultury ČR, 2014).

Součástí regionálních funkcí je také tvoření informační základny pro výkon regionálních funkcí kraje, jako je budování krajského webového portálu pro

⁴³ Web dostupný zde: <https://ipk.nkp.cz/knihovnický-institut>.

⁴⁴ Web dostupný zde: <http://www.sdruk.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-regionalnifunkce/clanek/sekce-pro-regionalni-funkce/>

⁴⁵ Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky [online]. Praha: *Informace pro knihovny*, 2015 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadeci-prepisy/MetodVKIS_2011.htm.

knihovníky, tvorba a aktualizace adresáře knihoven a budování knihovního fondu odborné literatury. Krajská knihovna zajišťuje celoživotní vzdělávání pracovníků knihoven v kraji, je distribučním centrem pro rozšiřování materiálů, dále je krajským centrem meziknihovních služeb a může vykonávat regionální funkce v rámci svého regionu přímo, aniž by jejich výkonem pověřila další knihovnu v kraji (Ministerstvo kultury ČR, 2014).

Celkem je v České republice čtrnáct krajských knihoven:

- Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích (kraj Jihočeský)
- Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně (kraj Zlínský)
- Krajská knihovna v Pardubicích (kraj Pardubický)
- Krajská knihovna Vysočiny (kraj Vysočina)
- Krajská knihovny Karlovy Vary (kraj Karlovarský)
- Krajská vědecká knihovna v Liberci (kraj Liberecký)
- Městská knihovna v Praze (kraj Praha)
- Moravská zemská knihovna v Brně (kraj Jihomoravský)
- Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě (kraj Moravskoslezský)
- Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem (kraj Ústecký)
- Středočeská vědecká knihovna v Kladně (kraj Středočeský)
- Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje (kraj Plzeňský)
- Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové (kraj Královehradecký)
- Vědecká knihovna v Olomouci (kraj Olomoucký)

6.1 Projekty krajské digitalizace

Tato diplomová práce se věnuje též tématu digitalizace regionální literatury. Významným projektem v rámci krajské digitalizace je projekt „*Digitalizace a ukládání*“⁴⁶. Projekt probíhal v letech 2007-2015 a byl spolufinancován Evropskou unií, konkrétně z Evropského fondu pro regionální rozvoj z Integrovaného operačního programu⁴⁷ (Kaňka, 2015). V rámci tohoto projektu mělo být naskenováno a opatřeno metadaty přibližně 500 000 stran regionálních monografií a periodik z fondů krajských

⁴⁶ Základním projektem byl projekt Rozvoj e-Governmentu v jednotlivých krajích, dílčím projektem byl právě projekt „*Digitalizace a ukládání*“ (Kaňka, 2015).

⁴⁷ Web dostupný zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/strukturalni-fondy-integrovaney-operacni-program.aspx>.

knihoven (Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, 2014). Cílem bylo vytvořit a udržovat nástroje digitalizace a ukládání dat na území krajů (Centrum investic, rozvoje a inovací, 2018).

V rámci projektu byly digitalizovány a uloženy dokumenty z fondu jednotlivých krajských knihoven a institucí, které se spolupodílely na projektu (galerie, muzea atd.). Jednalo se o monografie, periodika, staré tisky, listiny a jiné dokumenty, kartografické materiály, plány a plakáty, fotografické negativy (na filmu i skle), filmy a další (Kaňka, 2015). Docházelo k podpoře procesu digitalizace, zpracování, popisu, ukládání a zpřístupnění dokumentů. V krajích byly vytvořeny krajské digitalizační jednotky (KDJ), bylo nutné pořídit vhodné technologie pro digitalizaci, dále vznikla krajská digitální spisovna (KDS), což je nástroj pro uložení úředních dokumentů a spisů vzniklých jako produkt činnosti původců a také krajské digitální úložiště (KDU), kde jsou ukládána jiná data a dokumenty, která pocházejí z činnosti informačních systémů orgánů veřejné správy (Centrum investic, rozvoje a inovací, 2018).

Již v březnu 2010 prezentoval pro SDRUK⁴⁸ Petr Pavlinec (vedoucí Odboru informatiky Krajského úřadu Kraje Vysočina) projekt Digitalizace a ukládání v regionech. Poukazoval na možnou návaznost na technologická centra pro digitální knihovny, využití provozních a garantovaných úložišť či serverovou a diskovou virtualizaci. Návaznost by také byla možná na národní projekty Národní digitální knihovny či Národního digitálního archivu. V mezinárodních normách a standardech figuroval životní cyklus dokumentů OAIS a metodika plánování a údržby důvěryhodných digitálních úložišť PLATTER (Pavlinec, 2010).

Mezi předpokládané výstupy projektu patřila krajská digitální spisovna, krajské digitální úložiště, krajská digitalizační jednotka, krajský digitální repozitář a digitalizované uložené dokumenty. U každého výstupu Petr Pavlinec stanovil předpokládané parametry. Krajská digitální spisovna mělo být garantované úložiště uzavřených spisů pro střednědobou archivaci, dále služba pro organizace samosprávy na území kraje, striktní podpora OAIS a MOREq2 a další. Krajský digitální repozitář

⁴⁸ Jedná se o Sdružení knihoven České republiky (SDRUK, 2018).

představoval garantované úložiště pro kulturní památky, cenné písemnosti a umělecká díla, fotografie, mapy, audio, video, časopisy atd. U krajského digitálního úložiště se jednalo o bezpečné a dlouhodobé úložiště, obecné metadatové profily, služby pro malé organizace, provozní logy, datová rozhraní NFS, CIFS, využití technik HSM a ILM atd. U krajské digitalizační jednotky se předpokládalo pořízení technologií pro digitalizaci, samotnou digitalizaci dokumentů, přípravu vhodného prostoru a jiné (Pavlinec, 2010).

7. Digitální knihovny jednotlivých krajských knihoven

V případě každé krajské knihovny bude krátce shrnuta konkrétní digitální knihovna. Všechny krajské digitální knihovny zpřístupňují své dokumenty pomocí systému Kramerius. V digitálních knihovnách systému Kramerius lze hledat na časové ose nebo je možno vybrat oddíl vybrané, nejžádanější či nejnovější. V sekci navigace lze vybrat typ titulu (periodikum, monografie, mapa), typ dokumentu (stránka, výtisk, příloha, článek, ročník atd.), klíčová slova, jazyk či dostupnost dokumentu. Dále lze hledat podle autora a titulu.

7.1 Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích

Vstup do digitální knihovny: https://www.cbvk.cz/digitalni_knihovna.html.

V rámci digitální knihovny jsou uloženy digitální kopie regionálních periodik, mapy (371 map), historické mapy (464 map), dále je zde kohoutí kříž (šumavská německá literatura, přibližně 1 100 autorů) či katalog rukopisů a starých tisků (naskenované lístkové katalogy o přibližně 22 694 záznamech). Digitální knihovna obsahuje zdigitalizované monografie a periodika z fondu Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích (Digitální knihovna JVK, 2018). Digitální knihovna byla pro veřejnost zpřístupněna v roce 2007 (Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích). Knihovna obsahuje celostátní noviny a časopisy, historická i současná regionální periodika (Jihočeská pravda, Českobudějovické listy), dále rukopisy a staré tisky (historický fond Zlatá Koruna), historické a regionální mapy či monografie. Na začátku května 2018 obsahovala digitální knihovna přes 2,5 milionu zdigitalizovaných stran, tedy cca 500 monografií, 300 periodik, 1 000 historických i novodobých map). Digitální knihovna je členěna do tematických virtuálních sbírek (regionální mapy, regionální monografie, regionální periodika, historické mapy), tato funkce je nabízena přímo v menu (Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, 2017).

7.2 Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně

Vstup do digitální knihovny: <http://dlib.kfbz.cz/search/>.

Digitální knihovna byla založena v roce 2006. Jako první byl publikován dokument páteční vydání baťovského týdeníku Sdělení/Zlín (1918-1945). Většina

obrazových souborů je ve formátu DjVu. V roce 2013 byl dokončen projekt Digitalizace a ukládání dat, jehož řešitelem byl Zlínský kraj (Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně, 2018).

7.3 Krajská knihovna v Pardubicích

Krajská knihovna v Pardubicích prozatím nemá v provozu vlastní digitální knihovnu (Krajská knihovna v Pardubicích, 2018).

7.4 Krajská knihovna Vysočiny

Vstup do digitální knihovny: <http://kramerius.kkvysociny.cz/search/>.

V roce 2006 byl zahájen provoz digitalizačního pracoviště (Krajská knihovna Vysočiny, 2018). Tato knihovna sídlí v Havlíčkově Brodě. Knihovna zpřístupňuje dokumenty v systému Kramerius, verze 5, na verzi 4 jsou zdigitalizované dokumenty přístupné pouze v knihovně a na verzi 2 jsou zdigitalizované dokumenty do roku 2011, opět přístupné pouze v knihovně. Od roku 2014 zajišťuje Krajská knihovna Vysočiny provoz Krajské digitalizační jednotky (Krajská knihovna Vysočiny, 2018).

7.5 Krajská knihovna Karlovy Vary

Vstup do digitální knihovny: <http://k4.kr-karlovarsky.cz/client/index.vm>.

Kramerius krajské knihovny v Karlových Varech zpřístupňuje balneologické a lékařské texty a dále také literaturu týkající se regionálního kulturního dědictví. Knihovna byla zprovozněna v roce 2012 (Němcová, 2014).

7.6 Krajská vědecká knihovna v Liberci

Vstup do digitální knihovny: <http://kramerius.kvkli.cz/search/>.

V této digitální knihovně jsou především dokumenty z 19. století a 1. poloviny 20. století, které mají svou tištěnou verzi ve fondu krajské vědecké knihovny v Liberci. Jedná se především o dokumenty, které by mohly být fyzickou manipulací poškozeny (Knihovna Liberec, 2018). Část dokumentů je digitalizována v rámci projektu „*Rozvoj e-Governmentu v Libereckém kraji*“. Digitální knihovna obsahuje také dokumenty, které byly zdigitalizovány vlastní činností krajské knihovny. Jedná se například o Reichenberger Zeitung z let 1863-1938, Naše hory z let 1919-1938 či vlastivědný

sborník *Od Ještěda k Troskám z let 1922-1947* (K5 – Digitální knihovna Liberec, 2012).

7.7 Moravská zemská knihovna v Brně

Vstup do digitální knihovny: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/> nebo <https://kramerius.mzk.cz/client/index.vm>.

Digitální knihovna Moravské zemské knihovny v Brně nabízí několik různých typů dokumentů (Moravská zemská knihovna v Brně, 2018). Tato knihovna funguje jak v rozhraní Kramerius, tak ve svém rozhraní [digitalniknihovna.cz](http://www.digitalniknihovna.cz). V rozhraní [digitalniknihovna.cz](http://www.digitalniknihovna.cz) lze prohlížet také sbírky jiných knihoven. V digitální knihovně lze vybírat z několika sbírek, jako je například *Muzeum Brněnska*, *Masarykovo muzeum*, *Zednářská literatura*, *Oči Brna* a jiné. Obsahuje noviny a časopisy, rukopisy, mapy, archiválie, hudebniny, monografie i zvukové dokumenty (Moravská zemská knihovna v Brně, 2005). K 25. říjnu 2016 bylo naskenováno celkem 39 781 611 stran, což je celkem 149 538 dokumentů (Moravská zemská knihovna v Brně, 2018).

7.8 Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě

Vstup do digitální knihovny: <https://camea2.svkos.cz/search/>.

V této digitální knihovně jsou především dokumenty, které jsou významné pro dějiny obcí, měst a regionálních celků. Dokumenty jsou často spojeny s vývojem průmyslu, se spolkovou kulturní činností na území Moravskoslezského kraje. Při výběru dokumentů k digitalizaci je kladen důraz na fyzický stav publikace a na četnost výpůjček. Digitální knihovna funguje od roku 2005. Lze vyhledávat v konkrétních sbírkách, např.: *Petr Bezruč*, *Lidové písně*, *Biografie*, *Leoš Janáček*, *Vítkovické železárny* a další (Digitální knihovna Moravskoslezského kraje, 2012).

7.9 Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem

Vstup do digitální knihovny: <https://kramerius.svkul.cz/client/index.vm>.

Jádrem digitální knihovny jsou regionální noviny, dále pak knihovna obsahuje dvě sbírky – krajskou digitalizační jednotku, která obsahuje monografie, periodika, mapy a virtuální sbírku *E-knihy do každé knihovny*. Knihovna spustila svůj provoz

v roce 2007 (Digitální knihovna – Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, 2012).

7.10 Středočeská vědecká knihovna v Kladně

Vstup do digitální knihovny: <http://kramerius.svkkkl.cz/client/index.vm>.

Digitální knihovna zpřístupňuje monografie, periodika, mapy, hudebniny a další typy dokumentů, zejména ze sbírek knihovny a také z regionálních knihoven a institucí (Digitální knihovna Středočeské vědecké knihovny v Kladně, 2012). Provoz digitální knihovny byl zahájen v roce 2009 (Středočeská vědecká knihovna v Kladně, 2018). Digitalizace nejdříve probíhala v rámci finančního programu VISK 7 a krajské digitalizace. Nyní již funguje samostatná digitalizační linka, která je dostupná i pro organizace obce a spolky v regionu. Ve sbírkách je uvedeno pouze *Hornictví a hutnictví na Kladensku* (Středočeská vědecká knihovna v Kladně, 2018).

7.11 Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje

Vstup do digitální knihovny: <http://k4.svkpl.cz/search/>.

V této digitální knihovně jsou zpřístupněny regionální noviny z fondu knihovny. Jedná se o přibližně 400 000 stran v digitální podobě. Zdigitalizováno je několik desítek titulů regionálních novin, jako je například Český směr 1919-1935 či Plzeňské nezávislé listy 1899-1905 (Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, 2018).

7.12 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové

Vstup do digitální knihovny: <http://kramerius4.svkhk.cz/client/index.vm>.

Digitální knihovna obsahuje monografie a periodika převážně z 19. a 20. století. Tyto dokumenty se většinou nacházejí ve fondu knihovny. Jedná se především o regionální dokumenty, které mají vazbu na autory a území Královéhradeckého kraje. Vyhledávat lze v několika sbírkách, například *Regionální muzeum a galerie Jičín*, *Knihovna města Hradec Králové*, *Václav Kliment Klicpera* či *Knihovna Václava Čtvrťka v Jičíně* (Digitální knihovna SVK HK, 2012).

7.13 Vědecká knihovna v Olomouci

Vstup do digitální knihovny: <http://kramerius.kr-olomoucky.cz/client/index.vm>.

Vědecká knihovna v Olomouci má specifické postavení mezi ostatními knihovnami. Ve fondu lze najít jedinečné knihy a rarity, neboť od roku 1807 měla knihovna právo povinného výtisku. Složení digitální knihovny je pestré, knihovna je doplňována monografiemi, moravskými regionálními periodiky, mapami, atlasy, ale také prvotisky a starými tisky. Digitální knihovna má v budoucnu sloužit pro zpřístupnění dat ze starších digitálních knihoven, zejména pak z digitální knihovny Kramerius 3, digitální knihovny map, digitální knihovny a rukopisů a starých tisků a digitální knihovny a tisků zpracovaných v rámci služby EOD. Po zpracování starších a současných dat se bude digitalizace dále věnovat Moravice 19. století (monografie, cca 10 000 svazků), moravským regionálním periodikům (cca 4 000 svazků), starým mapám a atlasům (přibližně 10 000 mapových listů), prvotiskům (asi 2 000 svazků) a starým tiskům (přibližně 60 000 svazků). Vědecká knihovna v Olomouci se podílela na projektu „Rozvoj služeb e-Governmentu v Olomouckém kraji“ – Digitalizace a ukládání (Digitální knihovna Vědecké knihovny v Olomouci, 2017). V roce 1998 byla zahájena digitalizace historických fondů knihovny. V roce 2014 došlo k převzetí krajského digitalizačního pracoviště (Vědecká knihovna v Olomouci, 2017). Zajímavostí je, že v knihovně funguje samostatná digitální knihovna novin.

7.14 Městská knihovna v Praze

Vstup do digitální knihovny: <http://kramerius4.mlp.cz/client/>.

Městská knihovna v Praze zpřístupňuje přibližně 7 200 dokumentů v několika světových jazycích. Dostupná je beletrie, poezie, drama, časopisy, ale také hudebniny a kolekce zvukových nahrávek. V digitální knihovně najdeme sbírku *PRALIT*, což je sbírka věnující se záchraně a zpřístupnění pražské židovské literatury. V digitální knihovně může uživatel hledat i v dalších sbírkách, například v pražských statistikách, operetních libretech, pražských adresářích, hudebních časopisech a dalších (Městská knihovna v Praze, 2018). Oddělení digitalizace zahájilo svůj provoz v lednu 2008 (Městská knihovna v Praze, 2008).

8. Dotazníkové šetření

Praktická část diplomové práce je věnována průzkumu a sběru dat z jednotlivých digitálních knihoven. U většiny respondentů byl zvolen kvantitativní výzkumný přístup, což byl v tomto případě online dotazník, doplněný osobním, telefonickým či e-mailovým ujasněním případných nejasností z dotazníku vzešlých.

8.1 Výzkumné metody

Po teoretickém průzkumu jednotlivých digitálních knihoven a jejich webové prezentaci bylo přistoupeno k doplnění dalších podrobností pomocí prvního dotazníkového šetření. V rámci analýzy problémových okruhů digitálních knihoven byl proveden průzkum v jednotlivých krajských knihovnách. Průzkum byl proveden pomocí online dotazníku⁴⁹ s názvem Digitální knihovny českých krajských knihoven, který byl rozeslán do krajských knihoven 21. 5. 2018 a sběr byl ukončen 11. 6. 2018. Ze 13 oslovených knihoven odpovědělo 12 respondentů, zástupci Studijní a vědecké knihovna v Hradci Králové se průzkumu zúčastnit nechtěli. Struktura kompletního dotazníku je obsažena v příloze Příloha 1: Znění otázek v dotazníku č. 1.

V dotazníkovém šetření bylo osloveno celkem 13 krajských knihoven, pouze Krajská knihovna v Pardubicích byla vynechána, neboť nemá digitální knihovnu v provozu. Do krajské knihovny v Pardubicích byly zaslány dva individuální dotazy v tomto znění:

- Proč nemá Krajská knihovna v Pardubicích svou digitální knihovnu?
- Chystáte se v dohledné době spustit digitální knihovnu?

Zástupci Krajské knihovny v Pardubicích odpověděli, že mezi roky 2015-2016 knihovna úspěšně zrealizovala projekt digitalizace regionálního fondu. Následně byla díky programům VISK nakoupena potřebná technologie, která umožňuje dokumenty zpřístupňovat. Knihovna v roce 2018 řešila problém s napojením na systém Kramerius (bez tohoto napojení nelze realizovat další kroky). Předpokládané odstranění závady bylo stanoveno na září 2018, kdy rovněž mělo dojít ke zprovoznění digitální knihovny.

⁴⁹ Odkaz na dotazník: <https://www.surveio.com/survey/d/J5B6M7L5F7U0P8D2S>.

Pro rozšíření výzkumné části byl vytvořen druhý, rozsáhlejší dotazník. Tento dotazník obsahoval celkem 32 otázek, rozdělených do pěti tematických okruhů. Dotazník byl rozeslán mezi jednotlivé krajské knihovny. V případě potřeby doplnění určitých nejasností probíhala doplňující komunikace s respondenty. Kompletní verze dotazníku je uvedena v příloze Příloha 2: Znění otázek v dotazníku č. 2. Dotazník byl rozeslán mezi krajské knihovny dne 5. 3. 2019. Celkem odpovědělo 11 respondentů ze 14 oslovených, zástupci Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové a Krajské knihovny Karlovy Vary se do průzkumu zapojit nechtěli, Krajská knihovna v Pardubicích k březnu 2019 nemá digitální knihovnu v provozu a též nedigitalizuje. Pro možné srovnání mezi různými institucemi byl dotazník vyplněn též v KNAV.

8.2 Dotazník I.

Dotazník obsahoval celkem 7 otázek, které byly pro všechny respondenty stejné. Tři otázky byly uzavřené, tři polouzavřené a jedna otázka byla otevřená, respondenti zde mohli přidat svou vlastní odpověď. Otázky z dotazníku jsou následující:

- Podle jakých kritérií jsou nejčastěji vybírány dokumenty k digitalizaci?
- Využívá knihovna metodu insourcing nebo outsourcing digitalizace⁵⁰?
- Kdo vše se personálně podílí na chodu digitalizace a digitální knihovny?
- Kolik přibližně pracovníků má oddělení digitální knihovny?
- Je ve vaší krajské knihovně samostatné oddělení digitální knihovny?
- Jakým způsobem přibližujete svou DK uživatelům?

Při tvorbě otázek do dotazníku byly zohledňovány dosud zjištěné informace o digitálních knihovnách v jednotlivých krajích. Dotazník měl především doplnit informace, týkající se samotné digitalizace a digitalizačního workflow. Digitalizačního workflow se týkaly otázky kritérií výběru dokumentů k digitalizaci, dále výběr metody digitalizace, personální rozložení v digitálních knihovnách a jakým způsobem je digitální knihovna propagována. Otázka týkající se personálních sil byla ještě

⁵⁰ Outsourcing představuje využívání externích (cizích) zdrojů pro určitou činnost instituce, insourcing je opakem outsourcingu, jedná se o provádění služeb v režii instituce. Potůčková, Monika. *Outsourcing jako nástroj zvyšování konkurenceschopnosti podniku* [rukopis]. 2007. 46 l.

rozšířena o dotaz na počet pracovníků v každé jednotlivé digitální knihovně. Otázka na samostatné oddělení digitální knihovny v jednotlivých krajských knihovnách byla spíše doplňková, avšak souvisí i s otázkou týkající se počtu zaměstnanců a pracovních pozic, vztahuje se tedy k digitalizačnímu workflow (při hodnocení dotazníku vyplynula z odpovědí provázanost pracovníků jiných oddělení s digitální knihovnou).

8.2.1 Výsledky dotazníku – obraz jednotlivých krajských digitálních knihoven

V **Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích** vybírají nejčastěji materiály k digitalizaci dle fyzického stavu dokumentů a stáří dokumentů. Využívána je kombinace insourcing a outsourcing digitalizace. Personálně se na digitální knihovně podílí pracovník správy fondu, IT odborník a správce webu. V knihovně nemají samostatné oddělení digitální knihovny, digitalizace probíhá z části dodavatelsky a u interních pracovníků, konkrétně se jedná o 3 interní pracovníky. Propagace digitální knihovny probíhá prostřednictvím sociálních sítí a webové stránky knihovny.

Krajská vědecká knihovna v Liberci digitalizuje dokumenty vybrané dle tématu a stáří. Digitalizace probíhá metodou outsourcing digitalizace, tedy mimo knihovnu. Na digitální knihovně se podílí správce digitálních dat, který má na starosti ukládání a zpřístupňování dat a také bibliograf⁵¹. Knihovna nemá samostatné oddělení digitální knihovny, digitalizaci zajišťuje bibliografické oddělení. Konkrétně využívá digitální knihovna 1,5 úvazku pracovní síly. Na digitální knihovnu upozorňují na webových stránkách knihovny.

V **Krajské knihovně Karlovy Vary** vybírají dokumenty k digitalizaci nejčastěji podle fyzického stavu, stáří dokumentů a také digitalizují nejvíce žádané prezenční dokumenty. Knihovna digitalizuje v rámci své instituce, využívá tedy metodu insourcing digitalizace. Na chodu digitální knihovny se podílí knihovník specialista na metadata a IT odborník. Knihovna nemá samostatné oddělení digitální knihovny

⁵¹ Odborný pracovník zabývající se vědeckými, vzdělávacími či organizačními aspekty bibliografie nebo prakticky vykonávající bibliografickou činnost a poskytující bibliografické služby. PLANKOVÁ, Jindra. Bibliograf. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000721&local_base=KTD.

a zaměstnává jednoho člověka na částečný úvazek. I zde probíhá propagace digitální knihovny na webových stránkách knihovny.

Středočeská vědecká knihovna v Kladně upřednostňuje při výběru dokumentů k digitalizaci fyzický stav, stáří, téma dokumentu a také dokumenty, které jsou nejčastěji půjčované. Knihovna digitalizuje sama, využívá metodu insourcing digitalizace. Knihovna má pouze digitalizační pracoviště (nikoli samostatné oddělení), kde pracují 2 pracovnice obsluhy digitalizační linky a skeneru. Pracoviště je vedeno koordinátorkou digitalizace, která je vedoucí odboru Doplnění a zpracování fondu. Knihovna má letáčky, které propagují digitální knihovnu, dále probíhají různá školení a také upozorňují na digitální knihovnu prostřednictvím sociálních sítí a webové stránky knihovny.

Krajská knihovna Vysočiny vybírá materiál k digitalizaci dle stáří dokumentů. Při digitalizaci využívají kombinaci outsourcing a insourcing digitalizace. Personálně se na digitální knihovně podílí knihovník specialista na metadata. Celkem knihovna zaměstnává 3 pracovníky, a to v samostatném oddělení digitální knihovny. Knihovna pořádá školení a také upozorňuje na digitální knihovnu prostřednictvím svým webových stránek.

Městská knihovna v Praze jako kritéria pro výběr dokumentů k digitalizaci uvádí fyzický stav a téma dokumentů. Knihovna využívá kombinaci insourcing a outsourcing digitalizace. Personálně se na chodu digitální knihovny podílí restaurátor, správce digitálních dat a knihovník – specialista. Knihovna v rámci digitální knihovny zaměstnává pracovníky na přibližně 11 úvazků, funguje zde samostatné oddělení digitální knihovny. Pro propagaci digitální knihovny využívají letáčky v knihovně, plakáty, sociální sítě, webové stránky knihovny a také pořádají různá školení.

V **Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě** vybírají materiály k digitalizaci dle fyzického stavu dokumentů, dle stáří a tématu dokumentů, dále digitalizují nejčastěji půjčované dokumenty a nejžádanější prezenční dokumenty. Knihovna využívá kombinaci insourcing a outsourcing metody digitalizace. Personálně se podílí na digitalizaci pracovník správy fondu, katalogizátor, knihovník

specialista na metadata, správce digitálních dat, IT odborník a pracovník skenující dokumenty. Pro práci s digitální knihovnou jsou zaměstnáni dva pracovníci, v knihovně však nemají samostatné oddělení digitální knihovny. Na digitální knihovnu upozorňují pomocí letáčků v knihovně, prostřednictvím sociálních sítí, webové stránky knihovny. Knihovna také pořádá exkurze pro školy, veřejnost a představuje knihovnu na různých seminářích.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem má stanovená jako kritéria výběru dokumentů k digitalizaci fyzický stav dokumentů, téma dokumentů a také digitalizují nejvíce žádané prezenční dokumenty. I v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem využívají kombinaci metod digitalizace. Na chodu digitální knihovny se podílí katalogizátor, IT odborník a knihovník oddělení studoven. Jedná se tedy přibližně o 3 úvazky, knihovník z oddělení studoven má na starost výběr dokumentů, správu Registru digitalizace a Souborného katalogu ČR. Katalogizátor pracuje s metadaty a IT pracovník spravuje digitální knihovnu. Knihovna nemá samostatné oddělení digitální knihovny. Propagace probíhá prostřednictvím sociálních sítí, webové stránky knihovny a natočen byl také promo spot, který je umístěn na YouTube kanálu knihovny⁵².

Vědecká knihovna v Olomouci vybírá materiály dle fyzického stavu dokumentů, stáří a také tématu. Také ve Vědecké knihovně v Olomouci využívají kombinaci metod insourcing a outsourcing digitalizace. V digitální knihovně pracuje pracovník správy fondu, správce digitálních dat a IT odborník. V digitální knihovně jsou zaměstnáni lidé na 3,6 úvazku a k tomu ještě 8 brigádníků. Digitální knihovna zde funguje jako samostatné oddělení. O digitální knihovně se lidé mohou dozvědět prostřednictvím sociálních sítí, webové stránky knihovny a jsou také pořádány exkurze pro širokou i odbornou veřejnost.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně má jako kritéria pro výběr dokumentů k digitalizaci stanoven fyzický stav a téma dokumentů. Knihovna využívá metodu outsourcing digitalizace, tedy digitalizuje mimo instituci. Personálně se na digitální knihovně podílí pracovník správy fondu, katalogizátor, správce digitálních

⁵² Dostupné zde: https://youtu.be/0S5vkzqGFaU?list=PLMjdhCREXFFuBuPmdOWXhhYZnM5JbXU7_S.

dat, IT odborník, správce webu a knihovník – pracovník informačního a referenčního centra (regionální fond). Knihovna nemá samostatné oddělení digitální knihovny. Propagace digitální knihovny probíhá prostřednictvím školení či informacemi na webové stránce knihovny.

Moravská zemská knihovna v Brně vybírá materiály k digitalizaci dle fyzického stavu dokumentů, dále digitalizuje nejvíce půjčované a nejvíce žádané prezenční dokumenty; ucelené sbírky, ohrožené dokumenty a kompletuje pokračující periodika. Knihovna digitalizuje přímo v instituci, využívá tedy metodu insourcing digitalizace. Chod digitální knihovny je zajištěn díky pracovníkům správy fondu, restaurátorovi, katalogizátorovi, knihovníkovi se specializací na metadata, správci digitálních dat a IT odborníkovi. Moravská zemská knihovna v Brně zaměstnává ve své knihovně pracovníky přibližně na 21 úvazků, a to v samostatném oddělení. Digitální knihovna je propagována na sociálních sítích, pořádáním speciálních besed, na webových stránkách knihovny i pomocí nejrůznějších školení. Knihovna stále pracuje na další možné propagaci.

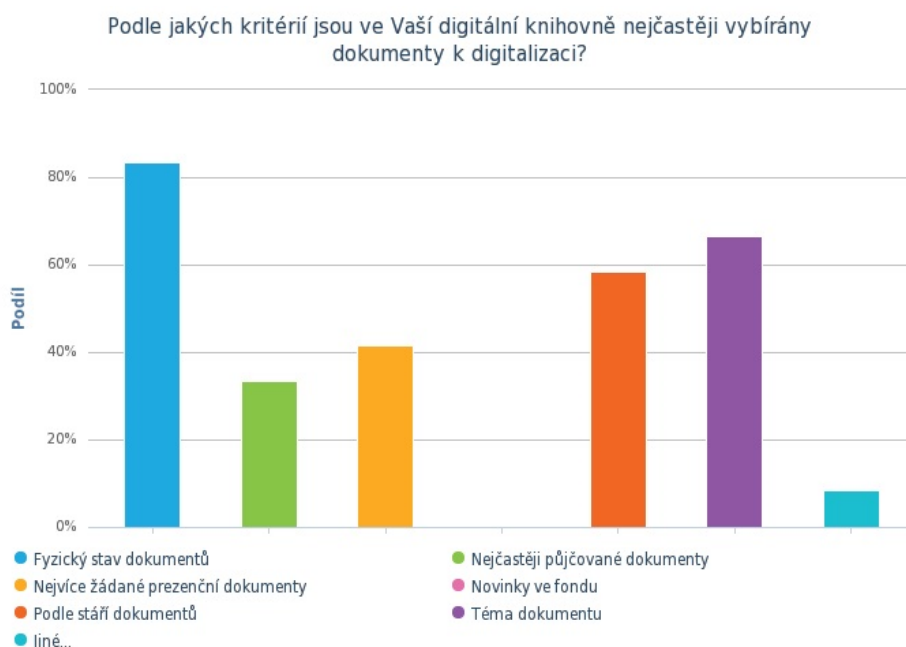
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje vybírá materiály k digitalizaci podle fyzického stavu a tématu dokumentů, dále digitalizuje nejvíce žádané prezenční a nejčastěji půjčované dokumenty. Knihovna využívá kombinaci insourcing a outsourcing digitalizace. Výběr titulů zajišťuje vedoucí oddělení prezenčních služeb a dále se na práci v digitální knihovně podílejí zástupci z externích institucí. V digitalizačním centru jsou zaměstnáni pracovníci na 2,5 úvazku, kteří spadají pod oddělení IT. Další pracovníci IT spravují digitální knihovnu a archivní data. Knihovna tedy nemá samostatné oddělení digitální knihovny. Propagace knihovny probíhá na webových stránkách knihovny a ve studovnách jsou uživatelé školeni v práci s digitální knihovnou.

8.2.2 Porovnání odpovědí podle výsledků průzkumu

8.2.2.1 Otázka „Podle jakých kritérií jsou nejčastěji vybírány dokumenty k digitalizaci?“

V otázce týkající se kritérií výběru materiálů k digitalizaci vybralo jako kritérium pro výběr nejvíce knihoven fyzický stav dokumentů celkem 10 respondentů z celkových 13, což je 77 %. Druhé nejčastější kritérium poté bylo téma dokumentu

(celkem 8 respondentů z 13, tj. 62 %). Dále pak následoval výběr dokumentů dle stáří⁵³ (7 respondentů z 13, tj. 54 %), poté nejvíce žádané prezenční dokumenty (5 respondentů z 13, tj. 38 %) a nejčastěji půjčované dokumenty (4 respondenti ze 13, tj. 31 %). Žádný z respondentů nezvolil jako možné kritérium digitalizaci nových knih ve fondu. Digitalizováním novinek by knihovny mohly více zpropagovat nové dokumenty, které ve svých fondech mají (například KNAV každý měsíc digitalizuje a vystavuje deset novinek ze svého fondu, aby upozornila uživatele na nové dokumenty, které si mohou zapůjčit a zároveň prohlédnout v digitální knihovně – na místě samém). Pouze Moravská zemská knihovna v Brně doplnila v možnostech i jiné, tedy že digitalizují ucelené sbírky, ohrožené dokumenty a kompletují tituly periodik.

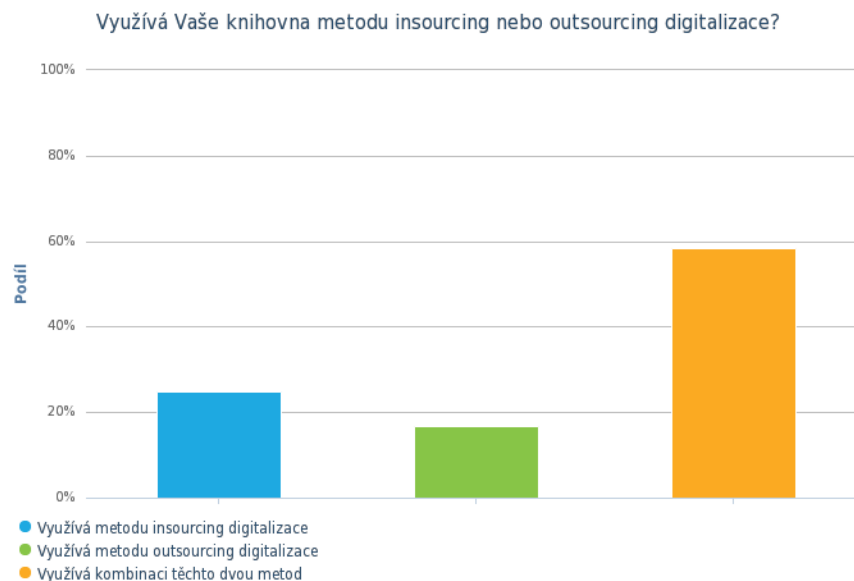

Graf 1: Podle jakých kritérií jsou nejčastěji vybírány dokumenty k digitalizaci?

8.2.2.2 Otázka „Využívá knihovna metodu insourcing nebo outsourcing digitalizace?“

U otázky související s metodami digitalizace vybralo nejvíce respondentů možnost kombinace metody insourcing a outsourcing digitalizace (celkem 7 respondentů z 13, tj. 54 %). Metodu insourcing digitalizace vybrali celkem 3 respondenti (23 %) a metodu outsourcing digitalizace celkem 2 respondenti (15 %).

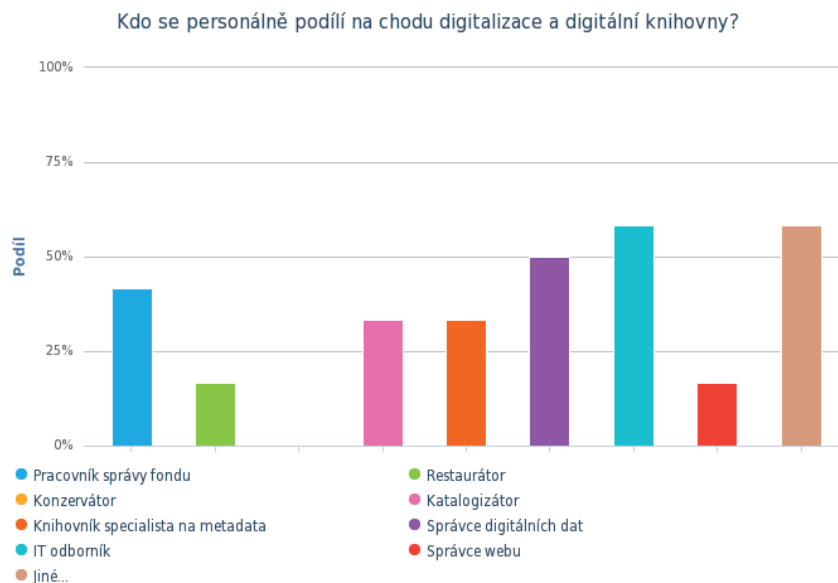
⁵³ Stáří souvisí s degradací. Jednotlivé fyzikální a chemické vlivy, které způsobují nebo urychlují proces rozpadu papíru. Dělí se na vnější (např. nevyhovující teplotní, vlhkostní, světelné podmínky uložení) a vnitřní (např. nevyhovující složení nebo technologie výroby papíru). Při spolupůsobení více faktorů se proces degradace urychluje. Bartl, Benjamin. Degradací faktory. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001741&local_base=KTD.

Graf 2: Využívá knihovna metodu insourcing nebo outsourcing digitalizace?

8.2.2.3 Otázka „Kdo vše se personálně podílí na chodu digitalizace a digitální knihovny?“

V otázce, kdo se personálně podílí na provozu digitalizace a digitální knihovny byla nejčastější odpověď IT odborník (celkem 7 respondentů). Druhá nejčastější odpověď byl správce digitálních dat (celkem 6 respondentů), následoval pracovník správy fondu (5 respondentů), katalogizátor a knihovník specialista na metadata (oba shodně 4 respondenti) spolu s restaurátorem a správcem webu (obě odpovědi shodně uvedli 2 respondenti). V žádné knihovně se na chodu digitalizace a digitální knihovny nepodílí konzervátor, tuto možnost nevybral žádný z respondentů. U této otázky využilo celkem 7 respondentů možnost doplnit další pracovní pozice, jednalo se o pracovníka skenujícího dokumenty, knihovníka oddělení studoven, knihovníka specialistu, knihovníka – pracovníka informačního a referenčního centra (regionální fond), dále se v odpovědích objevil bibliograf, koordinátorka digitalizace (bibliografka), obsluha skeneru a vedoucí oddělení prezenčních služeb.

Graf 3: Kdo vše se personálně podílí na chodu digitalizace a digitální knihovny?

8.2.2.4 *Otázka „Kolik přibližně pracovníků má oddělení digitální knihovny?“*

U otázky počtu pracovníků v digitálních knihovnách se odpovědi respondentů lišily. Někteří respondenti uvedli velikost a počet úvazků, jiní respondenti napsali přesný počet zaměstnávaných osob. Moravská zemská knihovna v Brně uvedla v dotazníku přibližně 21 úvazků, což je největší počet ze všech respondentů. V Městské knihovně v Praze pracují lidé na celkem 11 úvazcích, což je druhý nejvyšší počet, který byl v dotazníku uveden. Ve Vědecké knihovně v Olomouci zaměstnávají pracovníky na 3,6 úvazku. Je to také jediná knihovna, která uvedla, že zaměstnává brigádníky, a to v počtu 8 lidí. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích zaměstnává celkem 3 interní pracovníky a zčásti digitalizace probíhá u dodavatele. Krajská vědecká knihovna v Liberci zaměstnává v digitální knihovně zaměstnance z bibliografického oddělení a to konkrétně 1 a 0,5 úvazku pracovní síly. Dále je ještě zaměstnán správce digitálních dat. Krajská knihovna Karlovy Vary zaměstnává jednoho člověka na částečný úvazek. Středočeská vědecká knihovna v Kladně má pouze digitalizační pracoviště, kde jsou zaměstnány 2 pracovnice obsluhy digitalizační linky. Pracoviště je řízeno koordinátorkou digitalizace, což je zároveň i vedoucí odboru Doplnění a zpracování fondu. Krajská knihovna Vysočiny zaměstnává v digitální knihovně 3 pracovníky. Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě má ve své digitální knihovně celkem 2 pracovníky. Studijní a vědecká knihovna

Plzeňského kraje zaměstnává v digitalizačním centru 2,5 úvazku, přičemž ještě spolupracují s IT pracovníky, kteří spravují digitální knihovnu a archivní data. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem neuvedla přesný počet zaměstnanců, zmínila ovšem knihovníka z oddělení studoven, dále katalogizátora a také IT pracovníka. Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně rovněž neuvedla konkrétní počet zaměstnanců, uvedla, že na chodu se podílí pracovník správy fondu, katalogizátor, správce digitálních dat, IT odborník, správce webu a také knihovník – pracovník Informačního a referenčního centra.

Knihovna	výše úvazku / počet pracovníků
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	2 pracovníci
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	3 pracovníci
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	2,5 úvazku
Městská knihovna v Praze	11 úvazků
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	2 pracovníci
Moravská zemská knihovna v Brně	21 úvazků
Krajská knihovna Vysočiny	3 pracovníci
Vědecká knihovna v Olomouci	3,6 úvazku
Krajská vědecká knihovna v Liberci	1,5 úvazku
Krajská knihovna Karlovy Vary	1 pracovník na částečný úvazek

Tabulka 1: Výše úvazků / počet pracovníků

8.2.2.5 *Otázka Je ve vaší krajské knihovně samostatné oddělení digitální knihovny?‘‘*

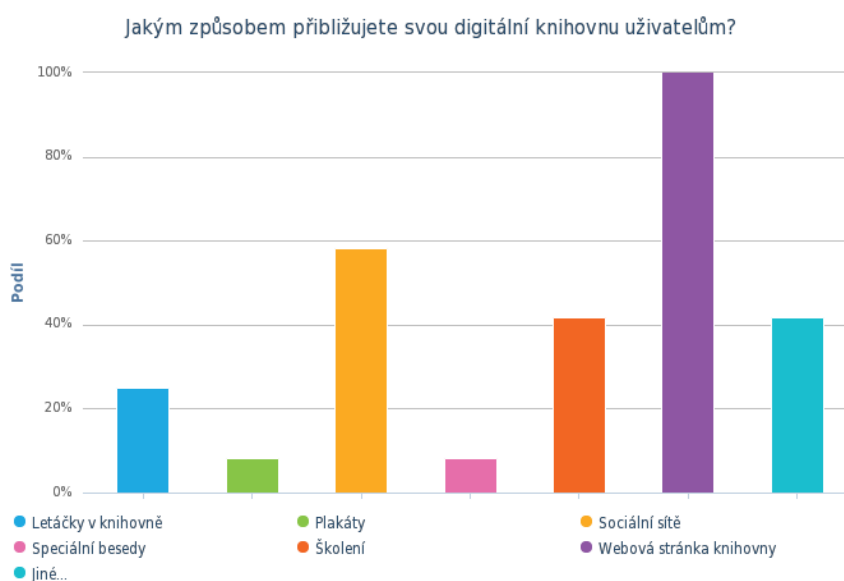
U otázky, zda mají krajské knihovny samostatná oddělení pro digitální knihovny, odpovědělo celkem 8 respondentů, že samostatné oddělení digitální knihovny v knihovně nemají a 4 respondenti odpověděli, že samostatné oddělení v jejich krajských knihovnách existuje. Jedná se o krajské knihovny, které v rámci digitalizace zaměstnávají nejvíce pracovníků. Je to Městská knihovna v Praze, Moravská zemská knihovna v Brně a Vědecká knihovna v Olomouci. Doplňuje je Krajská knihovna Vysočiny.

Graf 4: Máte ve vaší krajské knihovně samostatné oddělení digitální knihovny?

8.2.2.6 Otázka „Jakým způsobem přibližujete svou DK uživatelům?“

U otázky, jakým způsobem krajské knihovny propagují svou digitální knihovnu, zvolilo všech 12 respondentů možnost propagace prostřednictvím webové stránky knihovny. Druhou nejčastější vybranou možností byly sociální sítě (celkem vybralo tuto možnost 7 respondentů), dále pak školení (celkem 5 respondentů), letáčky v knihovně (celkem 3 respondenti) a plakáty spolu se speciálními besedami (obě možnosti shodně 1 respondent). Celkem 5 respondentů využilo možnosti jiné odpovědi, kde uvedli např. exkurze pro školy a širokou i odbornou veřejnost, představení na seminářích či školení přímo ve studovnách.

Graf 5: Jakým způsobem přibližujete svou DK uživatelům?

8.3 Dotazníkové šetření II.

8.3.1 I. okruh – obecné

8.3.1.1 Rok zahájení digitalizace

První okruh obsahoval otázky všeobecného charakteru. První otázka směřovala na rok, ve kterém knihovny začaly s digitalizací. Dle výsledků průzkumu nejdříve začala digitalizovat Vědecká knihovna v Olomouci, a to v roce 1998. Ve stejném roce začala digitalizovat také Krajská vědecká knihovna v Liberci, a to ve spolupráci s Národní knihovnou ČR (probíhala digitalizace novin Reichenberger Zeitung). Díky finanční podpoře z VISK 7 začala v roce 2001 digitalizace také ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje (zde však stále nebyl zahájen provoz digitalizačního pracoviště). Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně zahájila digitalizaci v roce 2004. Díky programu VISK 7 digitalizuje každoročně od roku 2007 Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem regionální periodika. Od roku 2014 pokračují v digitalizaci v rámci Krajské digitalizační jednotky. V roce 2005 zahájila digitalizaci Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích a Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě. Následovala Městská knihovna v Praze v roce 2007, Moravská zemská knihovna v Brně v roce 2009 a Krajská knihovna Vysočiny v roce 2012. Středočeská vědecká knihovna v Kladně digitalizuje od roku 2014 pomocí zakázky, ale od roku 2015 již digitalizují v rámci vlastní digitalizace. Dá se tedy říci, že rozptyl jednotlivých začátků digitalizace je velmi široký, od roku 1998 až do roku 2014.

Vědecká knihovna v Olomouci	1998
Krajská vědecká knihovna v Liberci	1998
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	2001
Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	2004
Jihočeská vědecká knihovna v Českých...	2005
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	2005
Městská knihovna v Praze	2007
Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	2007
Moravská zemská knihovna v Brně	2009
Krajská knihovna Vysočiny	2012
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	2014

Graf 6: Počáteční roky digitalizace v jednotlivých krajských knihovnách

8.3.1.2 Stručný popis procesu digitalizace

V druhé otázce prvního okruhu byli respondenti požádáni, zda by stručně popsali proces digitalizace ve svých krajských knihovnách.

Ve **Středočeské vědecké knihovně v Kladně** záleží, zda se jedná o digitalizaci vlastního fondu, fondu jiné knihovny nebo zakázku pro instituce v kraji. Nejdříve koordinátorka digitalizace dělá veškeré přípravné a kontrolní práce, kdy vybírá dokumenty, kontroluje duplicity, bibliografické záznamy a identifikátory, věnuje se také hlášení a evidenci digitalizace, archivaci dat, zpřístupnění dokumentů a spravuje digitální knihovnu. Další dvě pracovnice obsluhují skenovací linku, provádí úpravy obrazových dat a vytváří metadatové balíčky.

V **Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích** v minulosti digitalizovali formou externího dodavatele, a to části fondů nebo jednotlivé dokumenty z vlastních prostředků nebo grantů (např. historické mapy, výběrově staré tisky). Od roku 2013 je digitalizace prováděna na krajském digitalizačním pracovišti (v rámci krajského projektu digitalizace), které je organizačně součástí Krajského úřadu.

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje nejprve vybírá tituly k digitalizaci, připravuje je k digitalizaci (kompletace, Registr digitalizace, ISSN, doplnění z jiných paměťových institucí). Následuje vlastní digitalizace, zpracování metadat, uložení dat do archivu a zpřístupnění v digitální knihovně.

Městská knihovna v Praze uvedla, že jejich postup se liší podle toho, co přesně zrovna digitalizují. Aktuálně se zaměřují na digitalizaci periodik a digitalizaci formou e-knih. Tyto postupy se od sebe výrazně liší fázemi i personálně. U historické digitalizace postupují dle standardních fází, a to příprava fondu, skenování na 300 DPI, ořez a narovnání skenů, dále OCR, tvorba metadat, kontrola dat a na závěr zpřístupnění pro uživatele, archivace dat a určení následné péče u fyzických svazků.

Proces digitalizace v **Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě** též probíhá ve fázích, což je výběr dokumentů, kontrola na duplicitu, výpůjčka dokumentů, skenování, tvorba záznamů, metadat a výsledných balíčků, zpřístupnění.

Mají zde vyčleněn 1,75 úvazku na digitalizaci. Průběžně dochází k vytipování, kontrole na duplicitu a půjčování vhodných dokumentů. Jeden pracovník se věnuje poté jejich skenování, další zajišťuje stažení, případně tvorbu záznamů dokumentů, přidělení identifikátorů, tvorbu jednotlivých typů metadat a výsledných balíčků, jejich validaci. Na konci procesu pak pracovník digitalizace zpřístupnění dokumenty v digitální knihovně MSK. Zajímavostí je, že digitalizují dokumenty nejen z fondu knihovny, ale také z jiných paměťových institucí kraje (knihovny, muzea, archiv).

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem uvedla celkem 7 fází, které zajišťují proces digitalizace. První fáze je výběr dokumentů, který zajišťuje pracovník studoven Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem – SVKUL. Druhá fáze představuje předání dokumentů k digitalizaci pracovníkovi Krajského úřadu Ústeckého kraje (digitalizaci zajišťuje Ústecký kraj) a podepsání předávacích protokolů. Ve třetí fázi nastává digitalizace, což zajišťuje pracovník Ústeckého kraje. Ve čtvrté fázi dochází k nahrání digitálních obrazů do systému SafeBook, což opět zajišťuje pracovník Ústeckého kraje. V páté fázi dochází k paginaci a tvorbě metadat pracovníkem katalogizačního oddělení SVKUL. V předposlední fázi jsou dokumenty nahrávány do digitální knihovny Kramerius, a to pracovníkem Oddělení IT SVKUL. V poslední fázi se knihy předají zpět do SVKUL a dojde k podepsání předávacích protokolů.

V **Moravské zemské knihovně v Brně** dokumenty vybírají podle strategie digitalizace, která je veřejná, ověřují dokumenty v Registru digitalizace, připravují je k digitalizaci. Následuje skenování, úprava obrázku, editace metadat, OCR, publikování v digitální knihovně a uložení v LTP NKČR. Následuje správa a servis obsahu digitální knihovny i celého systému k zpřístupnění. Knihovna se podílí na vývoji nových komponent.

Krajská knihovna Vysočiny je pověřena provozem, ale pracoviště KDJ je v majetku kraje. Od ledna 2016 mají v knihovně k dispozici 3 pracovní úvazky, které jsou rozděleny mezi jednoho kmenového pracovníka a čtyř polovičních úvazků DPČ (DPČ jsou rozděleny mezi 6 lidí). Knihovna spolupracuje s dalšími institucemi, jako jsou archivy, muzea, obce či Národní památkový ústav. Digitalizace zahrnuje

monografie, periodika, kroniky, zpracovávají jsou též negativy. Spolu s Odborem informatiky z Krajského úřadu a s Muzeem Vysočiny Pelhřimov vytvořila Portál digitálního kulturního dědictví Kraje Vysočina, který má pro širokou veřejnost zpřístupnit zdigitalizované objekty z KDJ, 3D digitalizace a dalších pracovišť. Nadstavbou je přidělování geolokace ke každému objektu.

Vědecká knihovna v Olomouci rozčlenila proces digitalizace na celkem 8 fází, kdy první fáze představuje výběr dokumentů k digitalizaci, druhá fáze poté objednání a kontrolu vhodnosti ke skenování dle skeneru (formát, stav předlohy). Třetí fáze je samotné skenování, kdy mají v knihovně k dispozici 3 skenery: i2S CopiBook HD 600 (A2), 4DigitalBooks DL-mini-i (A2), i2S SupraScan Quartz A0 HD. Skeny jsou ve formátu TIFF bez komprese, v rozlišení 300 DPI a více, v (s)RGB barevném prostoru a ICC profilem. Jako čtvrtá fáze následuje grafická úprava naskenovaných dokumentů (především rotace a ořez v ScanTailor Advanced). V páté fázi dochází k převodu na formát JPEG 2000, dále OCR, indexace, kontrola a export (je využíván komerční software Sirius, nověji přechod na open source nástroj ProArc). V šesté fázi dochází ke kopírování na server, publikování v digitální knihovně Kramerius (verze 5.3.3) a v sedmé fázi dochází k tvorbě odkazů do katalogu (Aleph). Poslední fáze představuje zálohování a archivaci (archivace na server, vlastní LTP, v případě VISKu 7 i LTP Národní knihovny). Aktuálně jsou v knihovně pracovníci na 3 plné úvazky, dále jeden pracovník na 0,65 úvazek + brigádníci VISK 7. 3 pracovníci KDJ na plný úvazek vykonávají všechny činnosti, pracovník na 0,65 úvazku zajišťuje především správu sítě, IT podporu apod.

V **Krajské vědecké knihovně v Liberci** dochází k výběru a přípravě dokumentů k digitalizaci (dohledání chybějících svazků, přidělení čČNB, ISSN, registr digitalizace atd.). Neustále se hledají finanční zdroje, které by umožnily digitalizaci (VISK 7, IROP, Krajská digitalizace), probíhají též výběrové řízení na dodavatele a samotná digitalizace. Personální zajištění je 0,5 úvazku v bibliografickém oddělení a 0,25 úvazku v IT oddělení.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně využívá metodu outsourcing digitalizace, využívají též podporu z VISK 7. Proběhl také jednorázový projekt krajské digitalizace, kdy investorem byl Zlínský kraj.

Celkově lze shrnout, že většina krajských knihoven dodržuje jednotný postup, začínající výběrem dokumentů, přes samotné skenování, tvorbu OCR, metadat a následné zveřejnění a archivaci.

8.3.1.3 Změna v počtu pracovníků / úvazků

Třetí otázka se týkala počtu úvazků zaměstnanců digitální knihovny, a zda se tyto úvazky během roku zvedají (například vlivem většího objemu práce, či získáním dalších finančních prostředků). Ze všech získaných odpovědí pouze dvě knihovny (17 %) uvedly, že výše úvazků se může měnit, a to Městská knihovna v Praze a Vědecká knihovna v Olomouci (zde je výše úvazků závislá na realizaci projektu v programu VISK 7).

Na tuto otázku následně navazovala podotázka, která se týkala možného využití brigádníků v digitalizaci. Pouze Vědecká knihovna v Olomouci uvedla, že využívá brigádníky a to až 8 zaměstnanců na DPP⁵⁴. Využití jsou primárně při skenování (v roce 2018 až 6 brigádníků), další i při tvorbě metadat (v roce 2018 to byli 2 brigádníci). Moravská zemská knihovna v Brně uvedla, že pracují s praktikanty a jejich počet se odvíjí dle zájmu studentů během roku. Praktikanti jsou využíváni na skenování, ověřování autorských práv v digitální knihovně, ořez obrázků či digitalizaci CD.

8.3.1.4 Zdroje pro financování digitální knihovny a digitalizace

Čtvrtá otázka byla zaměřena na finanční zdroje, díky kterým mohou knihovny digitalizovat. Středočeská vědecká knihovna v Kladně a Městská knihovna v Praze (v minulosti využity Norské fondy) využívají pouze vlastní prostředky. Krajská knihovna Vysočiny využívá prostředky zřizovatele (Kraj Vysočina). Další knihovny jako Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje a Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě využívají vlastní prostředky společně s prostředky z VISK 7.

⁵⁴ Dohoda o provedení práce (DPP, někdy též DOPP) je v českém pracovním právu zvláštní forma základního pracovněprávního vztahu – vztahu mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, která není pracovním poměrem. (Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce).

Vědecká knihovna v Olomouci k vlastním prostředkům a financím z VISK 7 ještě získává účelové příspěvky od zřizovatele. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích dříve využívala vlastní prostředky a projekty, dnes v rámci udržitelnosti projektu probíhá krajské digitalizace. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem zajišťuje financování z projektu „Rozvoj služeb eGovernmentu v Ústeckém kraji I., II., III., IV. a VI.“. Digitalizace některých dokumentů je zajišťována z programu VISK 7 prostřednictvím externí firmy. Moravská zemská knihovna v Brně využívá nově financování z IROPu, dříve využívali např. program VISK. Krajská vědecká knihovna v Liberci využívá vlastní prostředky, VISK 7, IROP (výzva č. 25 "Knihovny")⁵⁵, což je projekt EU, Krajská digitalizace v rámci projektu EU Rozvoj eGovernmentu. Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně využívá finance z VISK 7, vlastního rozpočtu a pomocí příspěvku z komerčního sektoru.

Krajská knihovna	Typ financování
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	vlastní finance
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	vlastní finance
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	vlastní finance
Městská knihovna v Praze	vlastní finance, VISK
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	vlastní finance, VISK
Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	vlastní finance, VISK, zřizovatel
Moravská zemská knihovna v Brně	finance krajské digitalizace
Krajská knihovna Vysočiny	projekt eGovernment
Vědecká knihovna v Olomouci	IROP
Krajská vědecká knihovna v Liberci	vlastní finance, VISK, IROP, eGovernment
Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	vlastní finance, VISK, komerční sektor

Tabulka 2: Typ financování v krajských knihovnách

8.3.1.5 Celkové náklady digitální knihovny a digitalizace

Poslední otázka se také týkala financí, respondenti byli požádáni o uvedení celkových nákladů digitální knihovny a digitalizace za jeden rok. Několik knihoven nebylo schopno vyčíslit určitou částku. Středočeská vědecká knihovna v Kladně a Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje uvedly shodně 2x celý úvazek v platové třídě 9. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích uvedla 150 000 Kč, Krajská knihovna Vysočiny částku 704 908 Kč a Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě uvedla mzdové náklady (vč. všech odvodů) cca 775 000 Kč plus

⁵⁵ Dostupné zde: <https://www.irop.mmr.cz/cs/Vyzvy/Seznam/Vyzva-c-25-Knihovny>.

externí digitalizace v rámci projektu VISK 7 byla 58 272 Kč. Moravská zemská knihovna v Brně uvedla náklady ve výši jednotek milionů ročně (knihovna spolupracuje s Národní knihovnou ČR a dochází též ke sdílení nástrojů). Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně má náklady různé dle toho, zda digitalizují (náklady v desítkách tisíc Kč), či zda mají v provozu pouze digitální knihovnu (náklady maximálně v řádech tisíců).

Krajská knihovna	Výše financí
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	2x úvazek v 9. platové třídě
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	2x úvazek v 9. platové třídě
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	150 000 Kč
Krajská knihovna Vysočiny	704 908 Kč
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	775 000 Kč + 58 272 Kč (VISK 7)
Moravská zemská knihovna v Brně	miliony ročně

Tabulka 3: Celkové náklady / rok

8.3.2 II. okruh – digitalizace dokumentů a jejich ochrana

Druhý okruh byl zaměřen na digitalizaci dokumentů a jejich ochranu. U otázek typu, kdo v okruhu II. stačilo uvést, zda se jedná o zaměstnance knihovny, brigádníka, externího pracovníka či bylo možné napsat zcela jinou variantu.

8.3.2.1 Odevzdávání zdigitalizovaných dokumentů

V první části průzkumu knihovny odpovídaly na otázku, zda využívají metody insourcing či outsourcing digitalizace. První otázka zněla kdo, jak a komu odevzdává zdigitalizované dokumenty.

V **Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem** má na starosti převzetí zakázek k digitalizaci/výběr dokumentů koordinátorka digitalizace a dokumenty předává ke skenování obsluze skenovací linky. Po zpracování předává obsluha skenovací linky vše zpět koordinátorce. Ta provede kontrolu výsledných dat i fyzických dokumentů, zajistí zpětné předání zakázky/vrácení, evidenci a archivaci dat.

V **Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích** předávají pracovníci krajského digitalizačního pracoviště zaměstnancům knihovny dokumenty na externím disku.

Ve **Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje** využívají kmenové zaměstnance knihovny. Pracovník digitalizačního centra ukládá data na server pracoviště. Pracovník IT oddělení poté data ukládá na SATA disky.

Městská knihovna v Praze vytváří dokumenty přímo v oddělení digitalizace. Dokumenty jsou nahrány na server knihovny, odkud jsou přebírány správcem digitální knihovny (zaměstnanec knihovny), exportovány do Krameria a zálohovány. Celý proces je propojen s ProArcem a též jsou využívány tabulky na Google. Pokud digitalizují veřejnou zakázku, digitalizace probíhá i externě. V tom případě firma předá zdigitalizované dokumenty knihovně, a to většinou na externím disku. Dále už si knihovna dokumenty sama zpracuje.

Zaměstnanci digitalizace **Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě** uchovávají zdigitalizované dokumenty na zařízeních knihovny. V případě digitalizace v rámci VISK 7 je jedna kopie povinně odevzdávána do Národní knihovny.

Vedoucí pracovník digitalizačního pracoviště v **Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem** předá zdigitalizované dokumenty (ve formě PSP balíčků) na přenosném médiu pracovníkovi oddělení IT SVKUL.

Moravská zemská knihovna v Brně předává dokumenty z workflow NDK do LTP NKČR.

V **Krajské knihovně Vysočiny** zaměstnanec KDJ odevzdá digitalizované dokumenty zadavateli, a to prostřednictvím přenosného disku, nebo jsou využívány služby typu Filesender.cesnet.cz.

Vědecká knihovna v Olomouci zajišťuje předání skrze pracovníky KDJ (dochází k uploadu na server neboli na záložní úložiště a LTP).

V **Krajské vědecké knihovně v Liberci** dodavatel předává dokumenty IT pracovníkovi. Po kontrole příjem dat potvrzuje koordinátor digitalizace.

V **Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně** odevzdává dokumenty knihovně (správci DK) firma, která je digitalizuje, zároveň jsou odevzdávány do Národní knihovny České republiky.

8.3.2.2 Software pro uložení a správu zdigitalizovaných dokumentů

Další otázka se týkala software pro správu a uložení zdigitalizovaných dokumentů. Všichni respondenti uvedli Kramerius, kromě Městské knihovny v Praze, která uvedla DK – digitální knihovnu.

8.3.2.3 Software na zpracování OCR

Třetí otázka byla zaměřena na software, který knihovny používají ke zpracování OCR. Celkem sedm knihoven odpovědělo software ABBYY, Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje používá ABBYY pro latinku a Tesseract pro frakturu. Krajská knihovna Vysočiny používá software Sirius, Vědecká knihovna v Olomouci dříve používala také software ABBYY, v roce 2019 nastal přechod na Tesseract OCR. Krajská vědecká knihovna v Liberci získává hotové OCR od dodavatele. Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně dostává OCR od dodavatelské firmy, výjimečně používá ABBYY.

Krajská knihovna	Typ software
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	ABBYY
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	ABBYY
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	ABBYY
Městská knihovna v Praze	ABBYY
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	ABBYY
Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	ABBYY
Moravská zemská knihovna v Brně	ABBYY
Krajská knihovna Vysočiny	Sirius
Vědecká knihovna v Olomouci	Tesseract OCR
Krajská vědecká knihovna v Liberci	OCR tvoří dodavatel
Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	OCR tvoří dodavatel, částečně ABBYY

Tabulka 4: Typ software na zpracování OCR

8.3.2.4 Kontrola zdigitalizovaných souborů

Čtvrtá otázka byla zaměřena na kontrolu zdigitalizovaných dokumentů, a kdy tyto kontroly v procesu digitalizace probíhají.

Středočeská vědecká knihovna v Kladně provádí kontrolu před vytvoření finálního metadatového balíčku, kdy probíhá kontrola záznamu pomocí validátoru aktualizovaného dle standardů Národní digitální knihovny.

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích provádí kontrolu po uložení do digitální knihovny, a to pracovníky oddělení, která mají digitalizované fondy ve správě.

V **Městské knihovně v Praze** probíhá více kontrol. Jako první jsou kontrolovány již fyzické dokumenty před digitalizací. Poté následuje kontrola duplicit v Registru digitalizace. Během zpracování je třeba dokumenty procházet stránku po stránce a tvořit metadata, zde tedy probíhá další část kontroly. Po naskenování dochází k narovnání a ořezu, kdy je zároveň kontrolována kvalita skenů. Po nahrání do Krameria dochází k finální kontrole.

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje provádí kontrolu validačním nástrojem v rámci software Sirius a validačním nástrojem NDK. Tato kontrola probíhá po vytvoření PSP balíčku.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě kontroluje obrázky průběžně během celého procesu digitalizace. Metadata se kontrolují při jejich tvorbě. Po vytvoření výsledného balíčku je dokument validován validátorem NDK. Celková kontrola pohledem probíhá také při importu do Krameria.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem má velmi podobný postup jako Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, kontrola probíhá jednak při ořezu naskenovaných dokumentů, jednak během paginace a tvorby metadat. Následně i při nahrávání do digitální knihovny a potom přímo v digitální knihovně.

Krajská knihovna Vysočiny provádí kontrolu před spravováním v softwaru Sirius.

V **Moravské zemské knihovně v Brně** probíhá kontrola po editaci metadat.

Vědecká knihovna v Olomouci též využívá komplexní validátor NDK po exportu PSP. Dále probíhá namátková manuální kontrola.

Krajská vědecká knihovna v Liberci taktéž kontroluje pomocí validátorů NDK a to verze 1.7 a Elsynt Engineering. Kontrola probíhá na konci digitalizace při předávání.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně kontroluje zdigitalizované soubory až po importu do DK.

8.3.2.5 *Nahrávání souborů do digitální knihovny*

V páté otázce byl položen dotaz, kdo nahrává soubory do digitální knihovny a zveřejňuje je. **Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem a Krajská vědecká knihovna v Liberci** shodně uvedly, že se jedná o pracovníka IT oddělení.

Ve **Středočeské vědecké knihovně v Kladně** má toto na starosti koordinátorka digitalizace.

V **Městské knihovně v Praze** je to pracovník na pozici „Správce informačních a komunikačních technologií“. Tento zaměstnanec je přímo v oddělení digitalizace, ale nemá na starosti pouze Digitální knihovnu a zároveň o ní nerozhoduje sám.

V **Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě** se jedná o pracovníka, který má na starosti vlastní digitalizaci. Ve **Vědecké knihovně v Olomouci** se jedná o zaměstnance KDJ. V **Krajské knihovně Vysočiny** se jedná o kmenového zaměstnance a v **Moravské zemské knihovně v Brně** přebírá tuto povinnost správce importů. V **Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně** nahrává soubory správce digitální knihovny, což je zároveň administrátor IT.

Krajská knihovna	Pracovník
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	koordinátorka digitalizace
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	pracovník IT oddělení
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	pracovník IT oddělení
Městská knihovna v Praze	správce informačních a komunikačních technologií
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	pracovník knihovny
Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	pracovník IT oddělení
Moravská zemská knihovna v Brně	správce importů
Krajská knihovna Vysočiny	pracovník knihovny
Vědecká knihovna v Olomouci	zaměstnanec KDJ
Krajská vědecká knihovna v Liberci	pracovník IT oddělení
Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	správce digitální knihovny

Tabulka 5: Nahrávání souborů do digitální knihovny

8.3.2.6 *Zpětná editace souborů*

Jako další byla respondentům položena otázka, zda je možné soubory nahrané do digitální knihovny zpětně editovat a kdo k tomu má oprávnění.

Ve **Středočeské vědecké knihovně v Kladně** provádí veškerou správu souborů včetně zpřístupňování koordinátorka digitalizace. Přístup do administrativního rozhraní digitální knihovny mají i pracovníci IT.

Taktéž v **Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích** provádí úpravy pracovník IT (avšak dělá se pouze nový export).

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje taktéž upravuje data pomocí IT pracovníka.

Krajská vědecká knihovna v Liberci provádí mazání a editování pomocí IT pracovníka, a to podle návrhů koordinátora digitalizace. Přístupnost zdigitalizovaných dokumentů v digitální knihovně mění přímo koordinátor digitalizace.

V **Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě** je editace též možná. Manipulaci se záznamy včetně nastavení přístupnosti může provádět pracovník digitalizace.

Městská knihovna v Praze též edituje soubory zpětně, ale je to velmi komplikované a vždy je to spojené s větším úsilím. Vždy se tedy vyplatí provádět zpracování dokumentů kvalitně a dle standardů, protože opravy stojí další čas – a tedy i peníze. Tyto změny provádí výše zmíněný Správce informačních a komunikačních technologií a vedoucí oddělení. Nikdy to ale není rozhodnutí jednoho člověka.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem též soubory zpětně edituje, ale dělá se to jen výjimečně. Veškeré změny v digitální knihovně (tedy i nastavení přístupnosti) mění stejný pracovník oddělení OIT, který nahrává data do digitální knihovny.

V **Moravské zemské knihovně v Brně** má zpětnou editaci správce obsahu digitální knihovny, v Krajské knihovně Vysočiny mají oprávnění zaměstnanci Krajské knihovny a ve Vědecké knihovně v Olomouci všichni pracovníci KDJ.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně využívá metadatový editor, Upravovat data může správce digitální knihovny, dále vedoucí útvaru odborných činností a pracovnice správy fondu, do jejíž gesce digitalizace spadá.

Krajská knihovna	Pracovník
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	koordinátorka digitalizace
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	pracovník IT oddělení
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	pracovník IT oddělení
Městská knihovna v Praze	správce informačních a komunikačních technologií
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	pracovník knihovny
Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	pracovník IT oddělení
Moravská zemská knihovna v Brně	správce obsahu digitální knihovny
Krajská knihovna Vysočiny	pracovník knihovny
Vědecká knihovna v Olomouci	zaměstnanec KDJ
Krajská vědecká knihovna v Liberci	pracovník IT oddělení, koordinátor digitalizace
Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	správce digitální knihovny, vedoucí útvaru odborných činností, pracovnice správy fondu

Tabulka 6: Zpětná editace souborů

8.3.2.7 Strategie výběru dokumentů k digitalizaci

Sedmá otázka se týkala strategie, podle které knihovny vybírají dokumenty k digitalizaci. Ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně koordinátorka digitalizace stanovuje dlouhodobý plán digitalizace – aktuální využití digitalizačního pracoviště se obvykle uzpůsobuje dle momentálního zájmu o digitalizaci ze strany institucí v kraji, z vlastního fondu jsou vybírány především dokumenty regionálního zaměření, s ohledem na fyzický stav svazků a řadu dalších kritérií.

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích vybírá dokumenty dle stupně ohrožení originálního dokumentu a také dle zájmu uživatelů.

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje volí dokumenty na základě základní profilace fondu knihovny (krajská knihovna a tím tedy regionální fond, především část fondu ohrožená kyselou hydrolýzou).

V **Městské knihovně v Praze** u historické digitalizace postupují dle standardních kritérií, jako ve všech ostatních knihovnách. Důvodem pro digitalizaci

jsou dokumenty ohrožené degradací papíru, dokumenty, které jsou vzácné a mají nevyčíslitelnou hodnotu (ochrana proti ztrátě a poškozením). Dále jsou to často používané dokumenty (ochrana před dalším opotřebením), dokumenty, jejichž exemplářů je málo a jsou žádané, a proto je vhodné, aby k nim byl umožněn přístup více uživatelům.

V **Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě** je hlavním kritériem výběru regionální příslušnost dokumentů (obsah, autor) k Moravskoslezskému kraji v širších historických hranicích. V potaz je bráno i časové hledisko, tj. digitalizace co nejstarších dokumentů.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem vybírá dokumenty na základě stavu (dokumenty v horším stavu mají přednost), na základě požadavků uživatelů a řešerů SVKUL – primárně se věnují digitalizaci regionální literatury.

Moravská zemská knihovna v Brně vybírá dokumenty na základě strategie digitalizace.

Krajská knihovna Vysočiny digitalizuje dokumenty regionálního charakteru či dokumenty ve vztahu ke kraji Vysočina.

Vědecká knihovna v Olomouci vybírá dokumenty na základě zaměření na regionální starší dokumenty; podle pořádaných výstav a připravovaných publikací.

Krajská vědecká knihovna v Liberci nyní digitalizuje především regionální dokumenty. Region je definován územím Libereckého kraje.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně nemá rozsáhlý a cenný historický fond, soustřeďují se na regionální fond, tedy lokální periodika a monografie Zlínska a Zlínského kraje.

Krajská knihovna	Strategie výběru
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	zájem o digitalizaci ze strany institucí v kraji
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	stupeň ohrožení; zájem uživatelů
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	dle profilace fondu (regionální fond)
Městská knihovna v Praze	degradace papíru; vzácné dokumenty; žádané dokumenty
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	regionální příslušnost dokumentů; staré dokumenty
Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	stav dokumentů; žádané dokumenty
Moravská zemská knihovna v Brně	strategie digitalizace
Krajská knihovna Vysočiny	regionální dokumenty
Vědecká knihovna v Olomouci	regionální dokumenty
Krajská vědecká knihovna v Liberci	regionální dokumenty
Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	regionální dokumenty

Tabulka 7: Strategie výběru dokumentů

8.3.2.8 Digitalizace na zakázku / přání

Osmá otázka druhého okruhu se týkala digitalizace na zakázku. Přibližně polovina dotázaných knihoven nedigitalizuje na zakázku. Výjimkou je **Středočeská vědecká knihovna v Kladně**, kde digitalizují pro příspěvkové organizace kraje, obce, města a paměťové instituce. Podmínkou je regionální zaměření dokumentů. Digitalizace je v rámci udržitelnosti zřízeného digitalizačního pracoviště bezplatná. Avšak nedigitalizují na objednávku jednotlivých uživatelů.

V **Městské knihovně v Praze** služba digitalizace na zakázku probíhá pouze jako doplňková služba. Je zpoplatněna a určena pouze pro registrované čtenáře knihovny. Slouží k lepšímu vytipování dokumentů k digitalizaci a zároveň uspokojí potřebu čtenáře. Prostřednictvím formuláře čtenář zadá požadavek, který je obratem posouzen. Pokud dílo není volné nebo již jeho digitalizace v ČR nebo jinde proběhla, požadavek je zamítnut. Pokud je dílo volné a digitalizované není, pak je zdigitalizováno dle standardních postupů a čtenáři v požadovaném formátu po zaplacení odesláno. Po uplynulé lhůtě je dokument zveřejněn pro všechny čtenáře v digitální knihovně.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě umožňuje čtenářům naskenovat si knihu na samoobslužném skeneru.

V **Moravské zemské knihovně v Brně** má čtenář možnost navrhnout dokument z katalogu k digitalizaci, popřípadě může využít službu EOD.

Krajská knihovna Vysočiny též digitalizuje na zakázku, dokument ale musí splňovat podmínku regionalitu.

Vědecká knihovna v Olomouci též nabízí službu EOD, kterou ovšem zajišťují jiní pracovníci knihovny podle jiných standardů a na jiném skeneru.

8.3.2.9 Spolupráce s dalšími knihovnami

Poslední otázka druhého okruhu se týkala spolupráce s jinými (krajskými) knihovnami. Téměř všechny knihovny uvedly, že na nějaké úrovni spolupracují s dalšími knihovnami, například Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě spolupracuje s Moravskou zemskou knihovnou, Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem poskytuje replikace některých dokumentů (např. s Krajskou vědeckou knihovnou v Liberci). Ve Vědecké knihovně v Olomouci v minulosti proběhla replikace do MZK, replikace celé VKOL digitální knihovny do ČDK; případně se hlavně žádají chybějící části dokumentů. Ke společné koordinaci mezi knihovnami slouží Registr digitalizace. Výjimkou je Krajská vědecká knihovna v Liberci, která zatím nespolupracuje s žádnou knihovnou, ale rádi by navázali spolupráci se Studijní a vědeckou knihovnou v Hradci Králové či Severočeskou vědeckou knihovnou v Ústí nad Labem. Také Krajská knihovna Vysočiny prozatím s žádnou knihovnou nespolupracuje, rádi by ale navázali spolupráci zejména v oblasti replikace.

8.3.3 III. okruh – předlohy digitalizace

8.3.3.1 Typy digitalizovaných dokumentů

Třetí okruh byl zaměřen na předlohy digitalizace. První otázka se týkala dokumentů, které knihovny digitalizují a zpřístupňují. Nejvíce se digitalizují periodika, které uvedli všichni respondenti a monografie, jako další byly uvedeny i hudebniny, mapy, kroniky, staré tisky, zvukové dokumenty, e-knihy. Ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně na zakázku digitalizují (skenují, bez metadat) také sbírkové dokumenty, archivní materiály, fotoalba, kroniky a další typy dokumentů, s ohledem na možnosti knižního skeneru. Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje se soustřeďuje hlavně na regionální periodika. Vědecká knihovna v Olomouci uvedla, že se věnují též digitalizaci kartografických dokumentů, grafik, rukopisů a prvotisků.

8.3.3.2 *Digitalizace regionální literatury*

Druhá otázka byla zaměřena na digitalizaci regionální literatury a její výběr a množství. Středočeská vědecká knihovna v Kladně provádí výběrovou digitalizaci regionální literatury, důraz je kladen zejména na stáří a stav dokumentů.

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích digitalizuje převážně regionální periodika, přibližně desítky titulů, které jsou ohroženy degradací papíru. Na periodika se zaměřuje též Vědecká knihovna v Olomouci. Takto ohrožené dokumenty digitalizuje též Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje. Městská knihovna v Praze se soustředí především na Pragensii⁵⁶.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě se věnuje téměř výlučně regionální literatuře. Tituly jsou vybírány podle jejich obsahu, přínosu dokumentů, zájmu čtenářů, fyzického stavu dokumentů atd.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem regionální beletrii digitalizuje v malé míře, z celkového počtu bylo digitalizováno 83 knih regionální beletrie. Jinak se knihovna v digitalizaci věnuje přednostně právě dílům vztahujícím se k jejich regionu.

Krajská knihovna Vysočiny digitalizuje regionální literaturu na základě požadavků muzeí, archivů atd. Většinu regionální literatury již mají zdigitalizovanou.

Krajská vědecká knihovna v Liberci též digitalizuje především regionální literaturu, přičemž přednost mají tituly, které mají historicko-vlastivědnou vypovídací hodnotu.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně vybírá regionální literaturu zejména dle unikátnosti, dále dle žádanosti, stáří a fyzického stavu.

⁵⁶ Termíny jako „patriotikum“, „bohemikum“, „austriakum“, „hungarikum“, ale i další, vztahující se na země a kultury mimo tuto oblast (např. „sinicum“), se používají zejména v knihovnictví zemí Střední Evropy (Česko, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Rakousko), kde se v širším smyslu rozvinul v podmínkách národního státu z původního označení teritoriálně a jazykově vyčleněné části fondu v rozvíjejícím se (osvícenskoabsolutistickém) novověkém státě. Kompletní definice viz: MATUŠÍK, Zdeněk. Patriotikum (2). In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014399&local_base=KTD.

8.3.3.3 *Procentní rozdělení dle typu dokumentu ze zdigitalizované produkce za rok*

V následující otázce respondenti vyplňovali procentní rozdělení dle typu dokumentu z celkové zdigitalizované produkce za rok, a zda docházelo v uplynulých letech k výraznějším rozdílům v podílech.

Středočeská vědecká knihovna v Kladně uvedla, že nadpoloviční objem digitalizace tvořily v roce 2018 zakázky, tj. kroniky, fotoalba, grafiky, malby a kresby z muzejních sbírek aj. Z vlastního fondu knihovny se jednalo z celkového počtu digitalizovaných stran přibližně o 20 % dokumentů spisového archivu knihovny (listiny, zápisy aj.) a 20 % monografií a čísel periodik z fondu knihovny.

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích uvedla, že digitalizuje z 95 % periodika, 4 % mapy, 1 % ostatní, Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje uvedla 100 % periodik.

Městská knihovna v Praze v roce 2018 digitalizovala pouze monografie z Pragensií. V roce 2019 budou digitalizována periodika z Pragensií a hudební periodika.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě v roce 2018 zdigitalizovala dokumentů periodik cca 44 %. V roce 2017 bylo periodik výrazně více (cca 80 %), v roce 2016 bylo periodik ale výrazně méně (cca 6 %), v roce 2015 bylo periodik cca 14 %.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem v roce 2018 zdigitalizovala 60,94 % z celkového počtu digitalizovaných dokumentů periodik a 39,06 % knih. Mapy v loňském roce digitalizovány nebyly. Podíl v jednotlivých letech se měnil dle potřeby, např. v předchozím roce (2017) byly více zastoupeny knihy oproti periodikům a rovněž byly digitalizovány i mapy.

Moravská zemská knihovna v Brně z cca 13 000 dokumentů v roce 2018 zdigitalizovala cca 2 500 periodik a zbytek monografie.

Krajská knihovna Vysočiny uvedla za rok 2018 celkem 95 % kronik spolu s archivními materiály a 5 % monografií, periodik. V počátcích byly digitalizovány výhradně monografie a periodika.

Vědecká knihovna v Olomouci se v minulosti zaměřila na regionální periodika, v roce 2018 tvořily noviny většinu digitalizovaných dokumentů.

Krajská vědecká knihovna v Liberci uvedla 100 % regionální literatury (Gablonzer Tagblatt 1911-1920); v roce 2015 byl digitalizován fond germanik z českých zemí, kde byl poměr regionálních dokumentů cca 40 %.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně procentuální rozdělení neuvedla.

Krajská knihovna	Procentuální poměr
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	<50 % zakázky (kroniky, malby), 20 % archivní dokumenty, 20 % monografie a periodika
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	95 % periodika, 4 % mapy, 1 % ostatní
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	100 % periodika
Městská knihovna v Praze	100 % monografie (Pragensie)
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	44 % periodika
Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	60,94 % periodika, 39,06 monografie
Moravská zemská knihovna v Brně	81 % monografie, 19 % periodika
Krajská knihovna Vysočiny	95 % kroniky, 5 % monografie a periodika
Vědecká knihovna v Olomouci	téměř 100 % periodika
Krajská vědecká knihovna v Liberci	100 % regionální literatura (Gablonzer Tagblatt 1911-1920)

Tabulka 8: Procentní rozdělení dle typu dokumentu

8.3.3.4 *Ověřování duplicit*

Čtvrtá otázka byla zaměřena na ověřování duplicit před digitalizací. Všichni respondenti uvedli, že kontrola probíhá v Registru digitalizace, někteří respondenti uvedli, že také kontrolují v Souborném katalogu ČR či v systému ČIDLO.

8.3.3.5 *Formáty digitálních dokumentů*

Pátá otázka se týkala formátů digitálních dokumentů při digitalizaci a při zveřejnění pro uživatele. Nejčastější odpovědí byl formát TIFF, který uvedlo šest respondentů a formát JPG a JPEG 2000, který uvedlo osm respondentů. V některých

institucích je formát digitálních dokumentů stejný jako formát zveřejněných dokumentů (například Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích používá JPEG 2000 či Městská knihovna v Praze s formátem TIFF). Objevila se též varianta primárního formátu TIFF, po konverzi následoval formát JPEG 2000 a obráceně. Některé knihovny též uvedly, že využívají formát PDF (Středočeská vědecká knihovna v Kladně či Krajská vědecká knihovna v Liberci). Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně používá formáty dle standardů NDK.

8.3.3.6 Počet stran / zdigitalizovaných dokumentů za rok

Šestá otázka byla věnována počtu zdigitalizovaných dokumentů / stran za jeden rok. Středočeská vědecká knihovna v Kladně uvedla počet 37 634 digitalizovaných stran, Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích uvedla 150 dokumentů a 100 000 stran. Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje za rok 2018 nezdigitalizovala žádné dokumenty. Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně tato čísla neuvedla, neboť nedigitalizují každý rok.

Městská knihovna v Praze specifikovala odlišnost čísel podle projektu, na kterém aktuálně pracují. Na některé projekty se nabírají další zaměstnanci, nad rámec těch, kteří normálně v oddělení pracují. Pak se samozřejmě zvyšuje i produkce. Zatímco v roce 2018 na 1,5 systematizovaných úvazků bylo zdigitalizováno 171 titulů, tak v roce 2016 v rámci evropského projektu s více zaměstnanci bylo zdigitalizováno přibližně 1478 dokumentů.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě uvedla počet cca 27 000 stran. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem zdigitalizovala 28 dokumentů o celkovém počtu 24 976 stran. Moravská zemská knihovna v Brně zpracovala přibližně 2,6 milionu stran, což je absolutně nejvíce v porovnání krajské digitalizace. Krajská knihovna Vysočiny uvedla 273 000 stran, Vědecká knihovna v Olomouci v roce 2018 110 812 (průměrně je to cca 100 000 stran každý rok) a Krajská vědecká knihovna v Liberci v roce 2018 zdigitalizovala cca 36000 stran novin Gablonzer Tagblatt (novinový formát).

Krajská knihovna	Počet zdigitalizovaných stran / dokumentů
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	37 634 stran
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	150 dokumentů / 100 000 stran
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	0
Městská knihovna v Praze	171 dokumentů
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	27 000 stran
Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	28 dokumentů / 24 976 stran
Moravská zemská knihovna v Brně	2,6 milionu stran
Krajská knihovna Vysočiny	273 000 stran
Vědecká knihovna v Olomouci	110 812 stran
Krajská vědecká knihovna v Liberci	36 000 stran

Tabulka 9: Počet zdigitalizovaných stran / dokumentů za rok

8.3.4 IV. okruh – metadata

Čtvrtý okruh se zabýval metadaty.

8.3.4.1 Užívaná metadatová schémata

První otázka se týkala využití metadatových schémat. Mezi nejčastější odpovědi patřil formát MARC 21, Dublin Core, standardy dle NDK, dále METS, MODS, MIX, ALTO XML a TXT, copyrightMD či PREMIS.

8.3.4.2 Typy shromažďovaných metadat

Druhá otázka se týkala typů shromažďovaných metadat. Knihovny často shromažďují vše dle standardu NDK, Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích specifikovala přesně technická, bibliografická, administrativní metadata, Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě využívá metadata z katalogizačních záznamů, při popisu dokumentu vytváří popisná, strukturální, technická, administrativní metadata, stejně tak i Krajská knihovna Vysočiny. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem a Krajská vědecká knihovna v Liberci metadata vůbec neshromažďují.

8.3.4.3 Organizace a správa metadat

Další otázka se týkala organizace a spravování metadat v jednotlivých knihovnách. Za Středočeskou vědeckou knihovnu v Kladně je to opět koordinátorka digitalizace, v Městské knihovně v Praze je to pracovník digitalizace a Správce informačních a komunikačních technologií. Některé knihovny uvedly pracovníky IT oddělení a také pracovníky KDJ. Za Krajskou knihovnu Františka Bartoše ve Zlíně je

to správce digitální knihovny. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem a Krajská vědecká knihovna v Liberci metadata nespravují.

8.3.4.4 Software na tvorbu a editaci metadat

Čtvrtá otázka byla směřována na software pro vytváření a editaci metadat. Několik knihoven využívá software ProcyonA, další pak software ProArc, WF NDK či Sirius. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích využívá k editaci vlastní software, jinak metadata dostávají hotová z digitalizační linky. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem využívá software Safebook, který je součástí digitalizační linky. Vědecká knihovna v Olomouci přešla v roce 2019 od Siriuse k ProArcu. Krajská vědecká knihovna v Liberci nevyužívá žádný software.

8.3.4.5 Záloha naskenovaných dokumentů

Pátá otázka se týkala ukládání zálohy naskenovaných dokumentů. Velká část respondentů napsala úložiště u firmy CESNET. Ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně a Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě archivují soubory na serverech knihovny a na externích discích, zajímají se však o jiné možnosti archivace velkého objemu dat. Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje využívá úložiště pracoviště digitalizace. Moravská zemská knihovna v Brně využívá LTP Národní knihovny České republiky, Krajská knihovna Vysočiny servery Kraje Vysočina, což zajišťuje IT oddělení Kraje Vysočina. Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně zálohuje dokumenty na serverovou zálohu, dále na geograficky oddělenou zálohu v krajském úložišti, offline zálohu na HDD mimo knihovnu a také jsou kopie v NK.

8.3.4.6 Trvalé identifikátory

Šestá otázka směřovala na využívání trvalých identifikátorů. Nejčastější odpovědi byly UUID, ISBN, ISSN, URN:NBN, dále se objevila možnost ČNB, čárový kód, signatura či URL.

8.3.4.7 Dlouhodobá ochrana dokumentů

Poslední otázka čtvrtého okruhu byla věnována dlouhodobé ochraně dokumentů. Ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně například archivují na serverech a externích discích, možnosti jsou tedy omezené a žádné jiné dostupné

řešení archivace zatím není, vývoj problematiky archivace v rámci ČR je sledován. Městská knihovna v Praze se snaží o dlouhodobé uchovávání, nicméně národně věc ale není komplexně vyřešena (problematika LTP). Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě provádí občasné kontroly digitalizovaných dokumentů. Podle vnitřní evidence lze dohledat uložení konkrétních dokumentů. V Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem uchovávání je prováděno jen formou zálohy původních PSP balíčků na dvou místech. Bez původní aplikace budou dohledatelné, ale obtížně. Totéž platí pro případné prohlížení. Krajská vědecká knihovna v Liberci se řídí standardy Národní digitální knihovny, tedy by zdigitalizované dokumenty měly být dohledatelné i bez původní aplikace. V Krajské knihovně Vysočina Havlíčkův Brod zajišťují spolupráci s IT oddělením Kraje Vysočina. V Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně sami proaktivně nezajišťují dlouhodobou ochranu dokumentů.

8.3.5 V. okruh – propagace, trendy, problémy

Poslední okruh se týkal propagace, trendů a problémů v digitálních knihovnách.

8.3.5.1 Návštěvnost digitálních knihoven

První otázka směřovala na počty návštěv digitální knihovny. Některé knihovny tyto statistiky nesledují (například Středočeská vědecká knihovna v Kladně by v roce 2019 tyto údaje ráda vyčíslila), Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích neoddělí tato čísla od ostatních sužeb a Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje tato čísla nesleduje, neboť primárně vidí digitalizaci jako záchranu fondu. Městská knihovna v Praze si vede statistiky.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě zaznamenala 6 623 přístupů přes web a dalších cca 1 000 přes odkaz v katalogu knihovny. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem uvedla za rok 2018 přibližně 4 500 návštěv. Moravská zemská knihovna v Brně uvedla cca 5,6 milionu zobrazených digitálních dokumentů a Vědecká knihovna v Olomouci uvedla číslo 9 008 (nejsou monitorovány přístupy přes ČDK a digitalniknihovna.cz). Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně uvedla 4 118 návštěv za rok 2018.

8.3.5.2 *Počet stažených stran / dokumentů za rok*

Druhá otázka se týkala počtu stažených stránek / dokumentů za rok a nejnavštěvovanější dokumenty. Ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně jsou v rámci digitální knihovny pouze generovány nejnavštěvovanější tituly. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích uvedla 37 000 000 stažených stránek a 1 500 dokumentů, přičemž počet stažených stránek ovlivňují roboti.

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje uvedla statistiku pro KULT a to bylo celkem 71 887 stažených dokumentů za rok. Některé knihovny tyto informace nemají či zatím stále analyzují.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě uvedla 5 nejnavštěvovanějších dokumentů:

- Adress-Buch und Wohnungs-Anzeiger von M.-Ostrau und Umgebung
- Průvodce po Moravské Ostravě a okolí
- Volkssagen aus dem Gesenke
- Těšínsko: Vlastivědný časopis
- Památník Tělocvičné jednoty Sokol v Místku k 60. výročí založení

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem též uvedla 5 nejnavštěvovanějších dokumentů za rok 2018:

- Světozor
- Zlatá Praha
- Severní Polabí od Litoměřic až k Hřensku: okolí měst Ústí n. L., Teplic, Litoměřic, Podmokel a Děčína
- Adressbuch der Stadt und des politischen Bezirkes Aussig
- Adreßbuch des Aussig-Karbitzer Bezirkes umfassend die Städte Aussig, Karbitz, Türmitz sowie die gesamten Ortschaften des politischen Bezirkes Aussig

Zároveň knihovna uvedla celkem 23 000 zobrazených stránek za rok 2018.

V souvislosti s touto otázkou uvádím počty dokumentů a stran, které se k 1. 4. 2019 nacházely v digitálních knihovnách krajských knihoven.

Knihovna	Počet dokumentů		Počet stran	
	Veřejné	Všechny	Veřejné	Všechny
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	230	1 918	73 967	416 802
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	1 663	1 884	1 585 499	2 504 313
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	1	79	8 830	470 542
Městská knihovna v Praze	5 220	9 180	785 451	1 408 798
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	641	1 897	358 211	672 063
Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	145	915	75 578	481 562
Moravská zemská knihovna v Brně	36 956	209 422	8 151 524	53 668 167
Krajská knihovna Vysočiny	263	1 675	164 809	468 835
Vědecká knihovna v Olomouci	868	990	1 947 307	3 315 539
Krajská vědecká knihovna v Liberci	44	3 856	415 067	1 501 286
Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové	1 560	3 117	654 267	1 535 696
Krajská knihovna Karlovy Vary	319	782	78 622	190 142
Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	125	733	67 698	368 572

Tabulka 10: Počet dokumentů a stran zveřejněných v digitálních knihovnách

8.3.5.3 Cílové skupiny uživatelů

Třetí otázka měla zjistit, zda v knihovnách zjišťují, které skupiny uživatelů nejčastěji využívají digitální knihovnu. Ve většině případů knihovny tyto statistiky nezjišťují, neboť se jedná o velmi komplikovanou problematiku. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích uvedla jako nejčastější návštěvníky studenty a badatele, Moravskoslezskou vědeckou knihovnu v Ostravě často využívají uživatelé se zájmem o region, genealogii či pracovníci jiných kulturních institucí.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně uvedla, že 49 % přístupů do digitální knihovny je ze Zlínského kraje, 16 % z Prahy a 14 % z Jihomoravského kraje. Dle platformy převažuje operační systém Windows a prohlížeč Google Chrome.

8.3.5.4 Trendy v digitalizaci

Čtvrtá otázka se zabývala sledováním trendů ze světa a jejich následnou aplikací (prvky komunitního webu). Menší počet knihoven trendy nesleduje, ostatní knihovny trendy sledují, avšak prvky komunitního webu knihovny zatím nepoužívají s výjimkou Městské knihovny v Praze, kde je částečně využívají v digitální knihovně.

Krajská knihovna Vysočiny by tento komunitní web uvítala. Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě se zapojuje na GitHub⁵⁷ do diskuze ohledně vývoje Krameria, standardů a validátoru Národní digitální knihovny.

8.3.5.5 Důležité prvky digitalizace

V předposlední otázce byli respondenti požádáni, aby vyplnili, co ve vztahu k digitalizaci považují za důležité. Odpovědi se mezi jednotlivými respondenty lišily.

Středočeská vědecká knihovna v Kladně uvedla sledování vývoje digitalizace v regionálním i širším měřítku, dále znalost problematiky autorského práva a vývoje legislativy či povědomí o možnostech archivace velkoobjemových dat.

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích považuje za nejdůležitější zpřístupnění dokumentů široké veřejnosti.

Ve **Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje** považují za důležitou udržitelnost standardů a rozvoj Krameria ve vztahu k zobrazování metadat na úrovni article (článku) (viz též Koncepce národního systému analytické bibliografie).

Městská knihovna v Praze považuje za důležité budoucí možné vyřešení situace s LTP v České republice. Též zmínili jako důležité dodržování standardů, sledování duplicit, rozvoj patřičných software na zpracovávání a zpřístupňování dokumentů, dobrou interoperabilitu, zdůrazňování potřeby digitalizovat a s tím získávat patřičné prostředky od autorit atd.

Za **Moravskoslezskou vědeckou knihovnu v Ostravě** uvedli spolupráci mezi paměťovými institucemi, existenci důvěryhodných uložišť, též trvalou podporu a vývoj již existujících nástrojů pro digitalizaci.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem uvedla větší propagaci digitálních knihoven. Dále u již zdigitalizovaných dokumentů využívání především jejich digitální podoby, aby nedocházelo k opotřebovávání fyzických dokumentů, či vyjednávání s kolektivními správci autorských práv o zpřístupnění zdigitalizovaných dokumentů napříč knihovnami, popř. z domova.

⁵⁷ Dostupné zde: <https://github.com/>.

Moravská zemská knihovna v Brně považuje za důležitou efektivitu, dlouhodobou udržitelnost, záchranu ohrožených dokumentů, personální a finanční zajištění.

V **Krajské knihovně Vysočiny** byl uveden jako důležitý faktor uchování a zpřístupnění neveřejných/historických dokumentů.

Vědecká knihovna v Olomouci vidí jako důležité budoucí zprovoznění registru děl nedostupných na trhu, uvolnění režimu internetového zpřístupnění starší literatury a tisku, podporu zřizovatele v oblasti rozpočtů na digitalizaci (personální zajištění, licenční poplatky aj.) a též kvalitu zpracování.

Krajská vědecká knihovna v Liberci vidí jako důležité dokončení digitalizace regionálních dokumentů a v Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně považují ve vztahu k digitalizaci důležité všechno.

8.3.5.6 Hrozby a problémy

Poslední otázka byla směřována na největší problémy a hrozby v digitální knihovně a procesu digitalizace. Zde se odpovědi respondentů v některých případech shodovaly. Mezi jednotlivými odpověďmi se několikrát objevil problém omezení z hlediska autorského zákona, absence národního programu LTP, nedostatek financí, hrozící nedostatek zaměstnanců, stagnace rozvoje, GDPR⁵⁸ či hrozba poškození fyzického dokumentu (Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem měla problémy s poškozením dokumentu), dále také byl zmíněn problém ztráta dat a nástrojů pro zobrazení dat (Krajská knihovna Vysočiny). Krajská vědecká knihovna v Liberci neuvedla žádnou hrozbu, naopak vidí jen pozitiva jak pro ochranu fondů, tak pro jejich zpřístupnění. Jedinou hrozbu do budoucna spatřují v poměrně větší možnosti vytváření digitálních falz, která mohou být do digitalizovaných dokumentů vpašována. Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně vidí jako hlavní problém ztrátu či nečitelnost dat v průběhu času.

⁵⁸ Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (angl. General Data Protection Regulation neboli GDPR) je nová revoluční legislativa EU, která výrazně zvyšuje ochranu osobních dat občanů. Toto nařízení vešlo v platnost 25. května 2018. Web dostupný zde: <https://www.gdpr.cz/gdpr/>.

8.3.6 *Knihovna AV ČR, v. v. i.*

Dotazník byl vyplněn i v KNAV⁵⁹, kde se začalo digitalizovat v roce 2003. Celý proces je zajišťován Oddělením pro digitální knihovnu (dále jen ODK) a Digitalizačním centrem (dále jen DC). Probíhá též úzká spolupráce s Knihovědným oddělením.

Nejdříve dochází k výběru dokumentů k digitalizaci a následnému ověření v Registru digitalizace. Poté proběhne samotné skenování a zpracování skenů. Dále jsou zpracována metadata v systému ProArc (pokud se jedná o dokumenty pro Knihovědné oddělení, dochází zde ještě k další kontrole z jejich strany). Na závěr jsou dokumenty zveřejněny v systému Kramerius.

V případě získání dalších finančních prostředků může dojít ke zvýšení počtu úvazků, na skenování jsou využíváni 3 brigádníci na DPP. Knihovna využívá vlastní prostředky spolu s financemi z projektů VISK, celkové náklady však není možné určit.

Dokument po naskenování předává zaměstnanec knihovny, případně brigádník (DC) dalšímu zaměstnanci knihovny ke zpracování. Celkově zpracovaný dokument předává zaměstnanec knihovny (DC) jinému zaměstnanci knihovny (ODK), který jej importuje do systému Kramerius a zálohuje na úložištích. Pro zpracování OCR se využívá software ABBYY.

Kontroly probíhají na několika místech v procesu digitalizace. Po naskenování, dále při zpracování skenů a také po celkovém zpracování v testovací verzi systému Kramerius. Dříve digitalizované dokumenty jsou také postupně kontrolovány v ostré verzi systému Kramerius, v Digitální knihovně AV ČR. Nalezené chyby jsou následně průběžně opravovány. Soubory nahrává zaměstnanec knihovny.

Soubory je možné zpětně editovat, ale ne přímo v systému Kramerius. Tam je možné například měnit přístupnost dokumentu, nikoli však např. metadata. Záleží na tom, o jakou jde úpravu. Editace metadat probíhá v systému ProArc, případná editace skenů v Limbu. Po úpravách je důležité uložit a archivovat novou verzi dokumentu; úpravy provádějí zaměstnanci DC nebo ODK, podle toho, o jakou jde změnu.

⁵⁹ Dostupné zde: www.knav.cz.

Přístupnost přímo v systému Kramerius mění zaměstnanci ODK. Atribut přístupnosti dokumentu je však možné nastavit již v systému pro správu a editaci metadat ProArc.

Cílem je digitalizovat všechny dokumenty, vydávané pracovišti AV ČR, případně doplňkově digitalizovat další dokumenty z fondu KNAV. Každý měsíc je také digitalizováno deset novinek z fondu KNAV. Ve spolupráci s Knihovědným oddělením jsou digitalizována vybraná cizojazyčná bohemika a další staré tisky.

Cenová nabídka nebo objednávka probíhá nejčastěji přes formulář na webových stránkách DC nebo e-mailem. Předloha se zpracuje dle objednávky a vrátí zpět. Předání digitalizovaného dokumentu probíhá přes službu Filesender, následuje vystavení dodacího listu.

Prostřednictvím replikací jsou získávány digitalizované dokumenty od ostatních knihoven, které vydala AV ČR nebo některé z jejích pracovišť. Digitalizují se knihy, periodika, mapy, hudebniny. Regionální literatura se téměř nedigitalizuje. Z celkového počtu zdigitalizovaných stran za rok 2018 je 84 % stran z monografií a 16 % z periodik. V dřívějších letech bylo digitalizováno více periodik než monografií z důvodu snahy pokrýt produkci periodik vydávaných AV ČR. Digitalizací vznikají soubory TIFF, zpřístupňují se ve formátu JPEG.

Za rok 2018 bylo zdigitalizováno a zároveň zpřístupněno v Digitální knihovně Akademie věd České republiky cca 70 000 stran. V minulých letech to bylo více, ale došlo k poklesu, hlavně kvůli probíhajícím opravám již dříve digitalizovaných dokumentů.

Jsou využívána metadatová schémata MARC v knihovním katalogu, který se poté konvertuje do formátu MODS, DC a METS. Shromažďovány jsou metadata MODS, DC, METS, v NDK balíčcích MIX a PREMIS. Metadata spravují obě oddělení. Metadata se editují v ProArc. Zálohy jsou ukládány na další úložiště, v příštích letech se plánuje začít používat systém ARCLib, který aktuálně vzniká v rámci projektu financovaného z NAKI projektu. Jsou využívány identifikátory Uuid, unr:nbn, ISBN, ISSN, čČNB, čárový kód, BCBT, systémové číslo. Dlouhodobá

ochrana zatím není, je to řešeno několika zálohami, ale plánuje se dlouhodobé ukládání (systém ARCLib).

Počet přístupů je sledován, za loňský rok je to přibližně cca 50 000. Počet stažených stránek není znám. Skupiny uživatelů využívající digitální knihovnu nejsou známy.

Nejnavštěvovanější monografie	
Proměny: metamorfózy	https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:aa9f18d2-7e62-42bd-87bc-1357e9512df6
Bibliotheca Rosenbergia, id est consignatio accurata omnium librorum, et auctorum, ordine alphabetico digestorum	https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:9af81e41-a99b-44ff-a068-730eec0c5335
Studie aëronautická: rozhledy z aërostatiky a aërodynamiky s dodatky kritickými	https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:accbfd2a-8328-4b43-8292-e04714c67c63
Soudní akta konsistoře Pražské	https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:f0c6c55f-caaf-4ac0-8e94-5a6bd8eb7087
Nové organon	https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:2e0496fd-32a9-4bc8-a2a4-976c8048bc51
Nejnavštěvovanější periodika	
Archeologické rozhledy	https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:be52bb47-3cfa-11e1-a1ea-005056a60003
Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko - historicko - filologická	https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:9271a24a-e897-11e2-8ab1-005056a60003
Archiv orientální	https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:c5ff669c-3e3e-11e1-8f8f-005056a60003
Sitzungsberichte der königlichen Böhmischen Gesselschaft der Wissenschaften. Mathematisch - naturwissenschaftliche Classe	https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:2610c035-df3d-11e1-8843-005056a60003
Český lid	https://kramerius.lib.cas.cz/search/handle/uuid:aa71ce11-4611-11e1-8d1f-005056a60003

Co se týče sledování trendů, je zde snaha prezentovat Digitální knihovnu na Facebooku⁶⁰ a webových stránkách KNAV⁶¹. Zástupci knihovny by uvítali, kdyby bylo ze současného rozhraní Digitální knihovny AV ČR jednodušší kontaktovat knihovnu kvůli požadavkům a dotazům uživatelů.

Ve vztahu k digitalizaci považují za důležité dobře naplánovaný celý proces digitalizace, aby bylo možné ho dobře sledovat. Důležitá je také kontrola kvality

⁶⁰ Dostupné zde: <https://www.facebook.com/knav.cz/>.

⁶¹ Dostupné zde: <https://www.lib.cas.cz/digitalni-knihovna/>.

v průběhu procesu a také zálohování a uchovávání již naskenovaných a zpracovaných dokumentů.

Problémy a hrozby spatřují pracovníci KNAV v nedostacích systému Kramerius, například ohledně statistik a poměrně složitého způsobu, jak je získat. Dalším problémem může být délka a celková složitost procesu úprav systému, včetně implementace nových funkcí a rozšíření; to platí také pro systém ProArc. Dále je zde problém hlavně v nepřístupnosti většiny digitalizovaných dokumentů pro veřejnost kvůli autorskému zákonu. Hrozbou digitalizace a provozu digitální knihovny může být zajištění jejího dlouhodobého financování. Dalším problémem je navyšování objemu dat, jeho bezpečné uložení a možnost znovuoobnovení, proto se pracovníci knihovny podílejí na vývoji systému ARCLib.

8.4 Porovnání dat mezi třemi největšími knihovnami (Praha, Brno, Olomouc)

V této části budou mezi sebou porovnány Městská knihovna v Praze, Moravská zemská knihovna v Brně a Vědecká knihovna v Olomouci. Z výsledků dotazníků lze zjistit, že tyto tři knihovny jsou více dominantní než ostatní krajské knihovny. V některých údajích je rozdíl větší, v některých však už na tyto tři knihovny dosahují i jiné. Nejdříve zde jsou porovnány finance, co knihovny nejvíce digitalizují a kolik toho zdigitalizovali za rok 2018.

8.4.1 Knihovny, finance, počet zdigitalizovaných stran či dokumentů

Městská knihovna v Praze získává finance z vlastních zdrojů a programů VISK, Moravská zemská knihovna v Brně pracuje s financemi z krajské digitalizace (jedná se o miliony ročně) a Vědecká knihovna v Olomouci získává finance z programu IROP.

Městská knihovna v Praze v roce 2018 zdigitalizovala ze 100 % monografie (Pragensie), Moravská zemská knihovna v Brně z 81 % monografie, z 19 % periodika a Vědecká knihovna v Olomouci na téměř 100 % periodika. Městská knihovna v Praze zdigitalizovala 171 dokumentů, Moravská zemská knihovna v Brně zdigitalizovala celkem 2,6 milionu stran a Vědecká knihovna v Olomouci 110 812 stran. Co se týká všech dokumentů zveřejněných v digitálních knihovnách, Městská knihovna v Praze

má zveřejněno celkem 9 180 dokumentů (1 408 798 stran), Moravská zemská knihovna v Brně 209 422 dokumentů (53 668 167 stran) a Vědecká knihovna v Olomouci 990 dokumentů (3 315 539 stran).

Větší množství pracovníků a větší množství financí umožňuje digitalizovat mnohem větší množství stran, a to zejména v Moravské zemské knihovně v Brně, která v počtu zdigitalizovaných stran, nákladů a počtu úvazků zcela dominuje. Co se výše úvazků týče, je na dalším místě Krajská knihovna Vysočiny, která zaměstnává 3 pracovníky, zdigitalizovali však 273 000 stran, což je více než ve Vědecké knihovně v Olomouci. Je tedy dost možné, že částka z větších nákladů v dalších knihovnách může být investována do doprovodných služeb digitálních knihoven.

8.4.2 Knihovny, metoda digitalizace a počet pracovníků / výše úvazku

Nejvíce knihoven využívá kombinaci obou metod digitalizace, nejvíce pracovníků má Městská knihovna v Praze (11 úvazků) a nejméně Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě (2 pracovníci). Metoda insourcing digitalizace ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně zaměstnává 2 pracovníky a 21 úvazků v Moravské zemské knihovně v Brně. Metoda outsourcing digitalizace spolu s pracovními úvazky je v Krajské vědecké knihovně v Liberci a to na 1,5 úvazku. Pokud se jedná o metodu insourcing digitalizace či kombinaci metod, rozpětí počtu pracovníků či výše úvazků je celkem velké.

Knihovna	výše úvazku / počet pracovníků	metoda digitalizace
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	2 pracovníci	insourcing metoda
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	3 pracovníci	kombinace metod
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	2,5 úvazku	kombinace metod
Městská knihovna v Praze	11 úvazků	kombinace metod
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	2 pracovníci	kombinace metod
Moravská zemská knihovna v Brně	21 úvazků	insourcing metoda
Krajská knihovna Vysočiny	3 pracovníci	kombinace metod
Vědecká knihovna v Olomouci	3,6 úvazku	kombinace metod
Krajská vědecká knihovna v Liberci	1,5 úvazku	outsourcing metoda
Krajská knihovna Karlovy Vary	1 pracovník na částečný úvazek	insourcing metoda
Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	outsourcing metoda	outsourcing metoda
Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem	kombinace metod	kombinace metod

Tabulka 11: Knihovny, úvazky a metoda digitalizace

8.5 Knihovny, počet zdigitalizovaných stran, personální zajištění a finance

Nabízelo se též porovnání mezi jednotlivými knihovnami, a to z hlediska počtu zdigitalizovaných stran, personálních sil a finančních prostředků. Bohužel ne všechny krajské knihovny byly schopny stanovit výši financí, proto je porovnání omezeno na šest institucí, které uvedly všechny potřebné informace.

Středočeská vědecká knihovna v Kladně zaměstnává 2 pracovníky, jejichž 2 úvazky v 9. platové třídě tvoří finanční náklady na celý rok. Za rok zdigitalizovali 37 634 stran.

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích zaměstnává 3 pracovníky a jejich roční náklady jsou cca 150 000 Kč. Během roku 2018 zdigitalizovali celkem 150 dokumentů o 100 000 stranách.

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje zaměstnává pracovníky na 2,5 úvazku, celkové roční náklady jsou tvořeny dvěma úvazky ve výši 9. platové třídy. Za rok 2018 nebylo nic zdigitalizováno.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě zaměstnává dva pracovníky, celkové roční náklady byly 775 000 Kč + 58 272 Kč (VISK 7) a za rok 2018 bylo zdigitalizováno 27 000 stran.

Moravská zemská knihovna v Brně zaměstnává pracovníky na 21 úvazků a náklady jsou v řádech milionů ročně. Zdigitalizováno bylo 2,6 milionu stran.

Krajská knihovna Vysočiny využívá 3 zaměstnance a náklady činí ročně 704 908 Kč. Zdigitalizováno bylo 273 000 stran.

Kromě Moravské zemské knihovny v Brně má většina zde srovnávaných knihoven menší počet pracovníků. Též finance a počet zdigitalizovaných stran se od sebe často výrazně liší. Záleží, jak mají v každé instituce nastavené digitalizační workflow a jak mají finance rozčleněné na jednotlivé činnosti či pro jednotlivé pracovníky.

Krajská knihovna	Počet pracovníků / výše úvazků	Finance	Počet stran / dokumentů
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	2 pracovníci	2x úvazek v 9. platové třídě	37 634 stran
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	3 pracovníci	150 000 Kč	150 dokumentů / 100 000 stran
Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	2,5 úvazku	2x úvazek v 9. platové třídě	0
Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	2 pracovníci	775 000 Kč + 58 272 Kč (VISK 7)	27 000 stran
Moravská zemská knihovna v Brně	21 úvazků	miliony ročně	2,6 milionu stran
Krajská knihovna Vysočiny	3 pracovníci	704 908 Kč	273 000 stran

Tabulka 12: Knihovny, pracovníci, finance a zdigitalizované dokumenty

8.6 Stanovení problémových kruhů pro dotazníkové šetření

Některé problémové okruhy krajských digitálních knihoven byly vyvozeny již při psaní teoretické části diplomové práce. V druhém dotazníkovém šetření byla respondentům položena otázka, jaké hrozby a problémy spatřují v procesu digitalizace a digitální knihovně.

8.6.1 Výhody a nevýhody digitalizace

Digitalizace přináší řadu výhod a nevýhod. Mezi výhody patří zpřístupnění dokumentů v maximální míře a zároveň jejich ochrana pro další generace. Digitalizace umožňuje vystavení uživatelských kopií širokému spektru čtenářů, aniž by byla ničena původní předloha. V rámci digitalizace v paměťových institucích je problematickou otázkou zachování zdigitalizovaných a digital-born dokumentů v budoucnosti (Hutař, 2012, s. 23-24). Digitální informace mají zásadní význam pro moderní výzkum, vzdělávání, podnikání či veřejný sektor. Na jejich trvalém zpřístupňování je závislý budoucí úspěšný vývoj společnosti. Ochrana informací je nezbytnou podmínkou pro trvalou udržitelnost nejen digitalizačních výstupů, ale také digitálních knihoven (Cubr, 2010, s. 7). Ne vždy je také digitalizace všeobíhající řešením pro zpřístupnění. Knihy a dokumenty v historické podobě vznikaly převážně k zachycení intelektuálního

obsahu. Badatele tedy nejvíce zajímá obsah, tj. psaná a reprodukovatelná část stránek. Nevýhodou je i to, že při sebekvalitnější digitalizaci se určité procento dat z původní předlohy ztrácí (Hutař, 2012, s. 24-25).

Překážky existují i v rámci dlouhodobé ochrany. Dochází k degradaci nosičů, zastarávání technologií, formátů. Významnou součástí jsou i ekonomické problémy, jako je podfinancování nebo nejistota ohledně budoucího vývoje poskytování finančních prostředků (Cubr, 2010, s. 46-60).

8.6.2 *Problémové okruhy dle dotazníkového šetření*

Otázka položená v druhém dotazníku byla směřována na největší problémy a hrozby v digitální knihovně a procesu digitalizace. Často se odpovědi respondentů shodovaly.

Mezi nejčastější problémy patřilo omezení z hlediska autorského zákona či absence národního programu dlouhodobé ochrany dokumentů. Dalším výrazným problémem je nedostatek financí, hrozící nedostatek zaměstnanců či stagnace rozvoje. Zavedení tzv. GDPR v květnu 2018 považují knihovny též za další problém.

Při procesu digitalizace dle respondentů hrozí poškození fyzického dokumentu (Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem měla problémy s poškozením dokumentů). Dále bylo zmíněno riziko ztráty dat a nástrojů pro zobrazení dat (Krajská knihovna Vysočiny). Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně jako hlavní problém uvedla ztrátu či nečitelnost dat v průběhu času.

Zajímavostí je, že Krajská vědecká knihovna v Liberci uvedla, že nespatřuje žádné problémy a hrozby, naopak vidí jen pozitiva jak pro ochranu fondů, tak pro jejich zpřístupnění. Nicméně jako problém do budoucna spatřují poměrně větší možnosti vytváření digitálních falz, která mohou být do digitalizovaných dokumentů vpašována.

8.6.3 *Další problémové okruhy*

Níže zmíněné problémy byly vyvozeny během psaní teoretické práce, ještě před tvorbou dotazníku. Již v podkapitole Výhody a nevýhody digitalizace je jako problém

uvedeno zastarávání technologií. S tím souvisí také **nedostatek technologického vybavení** (často mají knihovny k dispozici mikrofíše, které se dají velmi špatně spustit, nebo to vůbec nelze; knihovny také vůbec nemusí vlastnit čtečku). K jakémukoliv čtení, zhlédnutí či poslechu je potřeba patřičné technické vybavení. Knihovny nemusejí vybavením disponovat vůbec, nebo jen v omezené míře. Možností je nakoupit další technické vybavení z vlastních prostředků či požádat o dotaci, grant.

Samotná digitalizace je velmi **finančně náročná**, a to jak samotný provoz, tak zajištění personálních sil. Pokud knihovny nezvládají financovat provoz z vlastních prostředků, je možnost požádat o dotace například přes programy VISK či získat prostředky ze soukromého sektoru. Náročné jsou také provozní a transakční náklady, neboť udržovat data v pořádku je také finančně náročné.

Obtížnou otázkou je také **problém paměťových institucí**, jak zachovat zdigitalizované a digital-born dokumenty v budoucnu (Hutař, 2012, s. 23-24). Digitalizace nepředstavuje ochranu jako takovou, problémy nastávají i v rámci dlouhodobé ochrany, dochází k degradaci nosičů, zastarávání technologií, formátů apod. (Cubr, 2010, s. 46-60). Je tedy vhodné vybrat nosiče, technologie a formáty s co možná nejdelší životností. Tento problém se týká také zastarávání hardwaru a softwaru.

Mezi problémy, které se v současné době dají obtížněji řešit, patří **větší množství existujících standardů digitalizace a velká potřeba obrovských kapacit na uložení** (například KNAV musí neustále získávat nový prostor pro metadata, která jsou zpracovávána v systému ProArc či pro neustále přibývající zdigitalizované dokumenty).

V rámci metody digitalizace mohou knihovny digitalizovat samy, nebo využít služeb externí firmy. Ve vybrané **metodě digitalizace** může spočívat problém. Pokud jsou knihovny jakkoli nespokojeny s výsledky digitalizace ve svých krajských knihovnách, mohou zvážit všechny výhody a nevýhody aktuálně používané metody digitalizace a popřípadě se pokusit přejít na jinou metodu.

Personální rozložení v jednotlivých knihovnách je velmi různorodé, jak v počtu zaměstnanců, tak v obsazených pracovních pozicích. Může zde docházet k **nedostatku pracovníků**, což lze vyřešit nově příchozími zaměstnanci. Často se na digitální knihovně podílejí i pracovníci z jiných oddělení, kteří mohou mít více pracovních povinností, což by se opět dalo vyřešit přijetím nových pracovníků. Tento problém je spojen s výše uvedeným, a to možným nedostatkem financí.

9. Závěr

Diplomová práce byla psána s cílem představit jednotlivé digitální knihovny budované krajskými knihovnami, digitalizační workflow a také personální zajištění v digitálních knihovnách.

Každá krajská knihovna (kromě Krajské knihovny v Pardubicích) má v provozu svou digitální knihovnu. Významnou částí se tedy podílejí na digitalizaci v České republice. Pro ujasnění terminologie, která se v souvislosti s digitálními knihovnami používá, slouží druhá kapitola, která je věnována definicím klíčových pojmů, například termínu digitální knihovna, digitalizace či krajská knihovna. V případě digitální knihovny je uvedeno více možných definic, neboť někteří autoři definují tento pojem odlišně.

Následně jsou podrobněji rozebrány digitální knihovny jako všeobecný pojem, spolu s uvedením praktických případů digitálních knihoven ze zahraničí. Část diplomové práce je věnována standardům, které jsou s digitalizací úzce propojeny. V práci je též zahrnut popis procesu digitalizace a charakteristiky možných pracovních pozic v digitálních knihovnách. Poté již následuje popis konkrétních digitálních knihoven v krajských knihovnách.

Dotazníkové šetření mělo doplnit teoretickou část o další praktické informace a přinést tak ucelený pohled na digitalizaci v krajských knihovnách. Velmi si vážím přístupu všech respondentů, kteří projevíli ochotu věnovat úsilí čas na vyplnění dotazníků. Všechny otázky v dotazníku vycházely z předchozích kapitol v této práci. První dotazník obsahoval 7 otázek, druhý dotazník byl rozdělen do pěti tematických okruhů a obsahoval 32 otázek, které měly hlouběji prozkoumat digitální knihovny a digitalizaci v jednotlivých krajských knihovnách.

Teoretické části jsou věnovány kapitoly 2 až 6, další kapitoly poté byly věnovány průzkumům a jejich výsledkům. Zde byly analyzovány jednotlivé odpovědi. Druhý dotazník byl vyplněn též za Knihovnu AV ČR, v. v. i., odpovědi z této knihovny jsou uvedeny na závěr praktické části práce. Přesné znění otázek z obou dotazníků je vloženo na konec diplomové práce mezi přílohy.

V závěru práce jsou naznačeny problémy, které mohou nastat v digitální knihovně či při procesu digitalizace. Jsou zde uvedeny poznatky z teoretické oblasti, které jsou doplněny poznatky od respondentů, neboť v dotazníku byla otázka zaměřující se na toto téma.

10. Seznam použité literatury

1. About Fedora [online]. *Fedora*, 2018 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.fedora-commons.org/about>.
2. About the *World Digital Library* [online]. USA: World Digital Library, 2019 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://www.wdl.org/en/about/>.
3. BALVÍNOVÁ, Alena. Dpi. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000167&local_base=KTD
4. BALVÍNOVÁ, Alena. OCR. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000218&local_base=KTD
5. Bartl, Benjamin. Degradací faktory. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001741&local_base=KTD.
6. Bartošek, Miroslav. *Digitální knihovny – teorie a praxe*. Brno: Masarykova univerzita, 2004 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://full.nkp.cz/nkkkr/NKKR0404/0404233.html>.
7. BAWDEN, David a ROBINSON, Lyn. *Úvod do informační vědy*. 1. vydání. Doubravník: Flow, 2017. 451 stran. ISBN 978-80-88123-10-1.
8. *Broadcast WAVE Audio File Format*. Library of Congress [online]. Washington: Library of Congress, c2018 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/preservation/digital/formats/fdd/fdd000356.shtml>.
9. BROŽEK, Aleš. Kramerius v českých a slovenských knihovnách na konci roku 2015. *Čtenář*. 2016, roč. 68, č. 5. ISSN 0011-2321.
10. BROŽEK, Aleš. Systém Kramerius v českých a slovenských knihovnách na konci roku 2011. *Čtenář*. 2012, roč. 64, č. 4. ISSN 0011-2321. Dostupné

- z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2012-roc-64/4-2012/system-kramerius-v-ceskych-a-slovenskych-knihovnach-na-konci-roku-2011-96-1182.htm>.
11. CALHOUN, Karen. *Exploring digital libraries: foundations, practice, prospects*. London: Facet Publishing, 2014. ISBN 978-1-85604-820-0.
 12. CELBOVÁ, Iva. ISBN. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002620&local_base=KTD
 13. CELBOVÁ, Iva. ISSN. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002623&local_base=KTD
 14. CELBOVÁ, Ludmila. Elektronický časopis. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000869&local_base=KTD
 15. CELBOVÁ, Ludmila. Digitální knihovna. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000854&local_base=KTD.
 16. CELBOVÁ, Ludmila. Metadata. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000543&local_base=KTD.
 17. CELBOVÁ, Ludmila. URN. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000569&local_base=KTD.

18. CITOVÁ, Jaroslava. Unifikovaný název zdroje – číslo národní bibliografie. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000016784&local_base=KTD
19. Co je LTP. *LTP* [online]. Česká republika: LTP, 2015 [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <http://ltp.knihovna.cz/>.
20. CUBR, Ladislav, HAVLOVÁ, Jaroslava. Dokument digitální původem. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014624&local_base=KTD.
21. CUBR, Ladislav. *Dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2010. 154 s. ISBN 978-80-7050-588-5.
22. ČDK [online]. Knihovna AV ČR, v. v. i.: ©2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://www.czechdigitallibrary.cz/cs/o-cdk/>.
23. *Digisation* [online]. Bibliothèque municipale de Lyon: ©2018 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <https://www.bm-lyon.fr/collections-patrimoniales-et-specialisees/Collecter-conserver-communiquer-le/article/numerisation-et-patrimoine-en-ligne?lang=en>.
24. *Digital Preservation at the Library of Congress* [online]. Washington: Library of Congress, c2018 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/preservation/digital/>.
25. *Digitalizace* [online]. Praha: Národní digitální knihovna, 2018 [cit. 2018-06-20]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/knihovni-procesy/digitalizace>.
26. *Digitalizace a digitální zpřístupnění dokumentů* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2013 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/sprava-a-ochrana-fondu/zzz_osof/digitalizace.
27. *Digitalizační workflow NTK* [online]. Praha: Národní technická knihovna, 2016 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://www.techlib.cz/cs/2934-digitalizacni-workflow-ntk>.

28. *Digitální knihovna – Severočeská vědecká knihovna v Ústí n. Labem* [online]. GNU GPL: ©2008-2012 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://kramerius.svkul.cz/search/>.
29. *Digitální knihovna* [online]. Knihovna Liberec: ©2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://www.kvkli.cz/e-knihovna/digitalni-knihovny.html>.
30. *Digitální knihovna JVK* [online]. GNU GPL: ©2008-2012 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://kramerius.cbvk.cz/search/>.
31. *Digitální knihovna Moravskoslezského kraje* [online]. GNU GPL: ©2008-2012 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://camea2.svkos.cz/search/#intro7>.
32. *Digitální knihovna MZK* [online]. Moravská zemská knihovna v Brně: ©2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://www.mzk.cz/katalogy-databaze/digitalni-knihovna>.
33. *Digitální knihovna Středočeské vědecké knihovny v Kladně* [online]. GNU GPL: ©2008-2012 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://kramerius.svkkk.cz/search/#intro7>.
34. *Digitální knihovna SVK HK* [online]. GNU GPL: ©2008-2012 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://kramerius4.svkhk.cz/search/#intro8>.
35. *Digitální knihovna Vědecké knihovny v Olomouci* [online]. GNU GPL: ©2008-2017 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://kramerius.kr-olomoucky.cz/search/#intro8>.
36. *Digitální knihovna* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, c2018 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/browse/?category=collections>.
37. *Digitální knihovna* [online]. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, 2017 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: https://www.cbvk.cz/digitalni_knihovna.html.
38. *Digitální knihovna* [online]. Plzeň: Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, 2018 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://svkpk.cz/digitalni-knihovna/>.
39. *Digitální knihovny* [online]. Havlíčkův Brod: Krajská knihovna Vysočiny, c2018 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://www.kkvysociny.cz/e-knihovna/sample-page/>.

40. *Digitální kurátor / obsahový správce LTP úložiště NK ČR* [online]. Ikaros: ©1997-2017 [cit. 2018-02-15]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <https://ikaros.cz/prace/digitalni-kurator-obsahovy-spravce-ltp-uloziste-nk-cr>.
41. DVORÁKOVÁ, Helena. Registr digitalizace. *Ikaros* [online]. 2014, ročník 18, číslo 3 [cit. 2018-01-24]. urn:nbn:cz:ik-14208. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/14208>.
42. *eBooks on Demand (EOD)* [online]. Národní technická knihovna: ©2006-2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://www.techlib.cz/cs/2939-ebooks-on-demand>.
43. Electronic Publication (EPUB). *Techopedia* [online]. Techopedia Inc., 2019 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/30066/electronic-publication-epub>.
44. HAVLOVÁ, Jaroslava, MAREK, Jiří. Otevřený přístup (k vědeckým informacím). In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000015817&local_base=KTD.
45. HAVLOVÁ, Jaroslava. Licence Creative Commons. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000015151&local_base=KTD
46. *Historie* [online]. Havlíčkův Brod: Krajská knihovna Vysočiny: ©2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://www.kkvysociny.cz/o-knihovne/historie/>.
47. *Historie knihovny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích: ©1997-2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: https://www.cbvk.cz/historie_knihovny.html.
48. *Historie knihovny* [online]. Zlín: Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně: ©2001-2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://www.kfbz.cz/historie-knihovny>.

49. HUTAŘ, Jan. *Digitalizace, popis pomoci metadat a jejich formáty*. Praha, 2012. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps>. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Stanislav Kalkus, Ph.D.
50. *Jak vznikalo pracoviště digitalizace* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2008 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/novinky/fotogalerie-mkp/2008/f333-jak-vznikalo-pracoviste-digitalizace/?knihovna=>.
51. *K5 (Digitální knihovna Liberec)* [online]. GNU GPL: ©2008-2012 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://kramerius.kvkl.cz/search/#intro7>.
52. Kabal, P., Audio File Format Specifications – WAVE or RIFF WAVE sound file [online]. *McGill University*, 2006-06-19 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <http://www-mmsp.ece.mcgill.ca/Documents/AudioFormats/WAVE/WAVE.html>.
53. KAŇKA, Jan. Digitalizace a ukládání ve Zlínském kraji. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*, 2015, 67(3), s. 107-110. ISSN 0011-2321. Dostupné z: <https://www.svkkk.cz/ctenar/stahnout-pdf/36>.
54. *Katalog prací* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2018 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/katalog-praci/katalog-praci.
55. KOŇAŘÍK, Rostislav. *Počítačové zpracování textu a řeči a jeho využití v informačním prostředí*. Praha 2009-08-10. 47 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce Doc. RNDr. Jiří Souček, DrSc.
56. *Krajská digitalizace se rozbíhá!* [online]. Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, 2014 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/digitisation-bornpreservation>.
57. *Kramerius* [online]. Knihovna AV ČR, 2018 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <https://system-kramerius.cz/>.
58. *Kramerius* [online]. Praha: GitHub, 2017 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://github.com/ceskaexpedice/kramerius/wiki>.
59. KVAŠOVÁ, Zuzana a Tomáš SVOBODA. Dlouhodobá ochrana elektronických publikací. *ProInflow: Časopis pro informační vědy* [online].

- 2013, 5(2), 1-8 [cit. 2018-05-07]. ISSN 1804–2406. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/proinflow/article/view/775/908>.
60. LHOTÁK, Martin. Digitalizace v českých zemích. *Ikaros* [online]. 2005, ročník 9, číslo 12 [cit. 2018-06-20]. urn:nbn:cz:ik-11956. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/11956>.
61. Linear Pulse Code Modulation (LPCM). *Techopedia* [online]. Techopedia Inc, 2019 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/10707/linear-pulse-code-modulation-lpcm>.
62. Link server. Webopedia [online]. USA: *eWEEK*, 2019 [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: https://www.webopedia.com/TERM/L/link_server.html.
63. MARC. Machine Readable Catalogue. In: *KZK: Databáze zkratek pro knihovnictví a informační obory* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 1990- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000010225&local_base=KZK
64. MATUŠÍK, Zdeněk. K dějinám digitalizace tištěných fondů knihoven v České republice. *Duha* [online]. 2016, roč. 30, č. 3 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <<http://duha.mzk.cz/clanky/k-dejinam-digitalizace-tistenych-fondu-knihoven-v-ceske-republice>>. ISSN 1804-4255.
65. MATUŠÍK, Zdeněk. Patriotikum (2). In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014399&local_base=KTD.
66. MATUŠÍK, Zdeněk. Šedá literatura. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001056&local_base=KTD
67. Melichar, M. & Hutař, J. 2013. České paměťové instituce a digitální data – historický exkurz, současný stav a předpokládaný vývoj. *Duha* [online]. 2013, roč. 27, č. 4 [cit. 2019-02-28]. Dostupný z WWW:

- <<http://duha.mzk.cz/clanky/ceske-pametove-institute-digitalni-data-historicky-exkurz-soucasny-stav-predpokladany-vyvoj>>. ISSN 1804-4255.
68. Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky [online]. Praha: Informace pro knihovny, 2015 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadeci-prepisy/MethodVKIS_2011.htm.
69. Mezinárodní registrační systémy. *Národní knihovna České republiky* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky, 2019 [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/isbn-ismn-issn/oma#ISBN>
70. MINISTERSTVO KULTURY ČR. *Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky* [online]. 2014 [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/metodicky-pokyn-regionalnifce.pdf>.
71. *Moravská zemská knihovna v Brně* [online]. GNU GPL: ©2005 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://kramerius.mzk.cz/client/index.vm>.
72. *Národní digitální knihovna* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky, 2012 [cit. 2018-06-20]. Dostupné z: <http://text.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/narodni-digitalni-knihovna>.
73. *Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách* [online]. Ústřední knihovnická rada, 2016 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2017-2020/>.
74. *Národní soustava povolání* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí: ©2017 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://katalog.nsp.cz/uvod.aspx>.
75. NĚMCOVÁ, Michaela, ZAMAZALOVÁ, Nikola a GRUBER, Martin. Kramerius v Krajské knihovně Karlovy Vary. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*, 2014, 66(10), s. 359-361. ISSN 0011-2321.

76. *Nová podoba digitální knihovny* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2018 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/novinky/1663-nova-podoba-digitalni-knihovny-kramerius-5/>.
77. *O organizaci* [online]. Praha: Sdružení knihoven ČR, 2018 [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: <http://sdruk.mlp.cz/sdruk/o-organizaci/>.
78. *O portálu* [online]. Brno: Knihovny.cz, 2017 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/o-portalu>.
79. *O Ziskej. Ziskej* [online]. Praha: Národní technická knihovna, 2019 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://ziskej-info.techlib.cz/o-ziskej>.
80. OCLC. Online Computer Library Center, Inc. In: *KZK: Databáze zkratk pro knihovnictví a informační obory* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 1990- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000010263&local_base=KZK.
81. *Ohio Memory* [online]. Toledo Lucas County Public Library: ©2018 [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <http://www.ohiomemory.org/cdm/landingpage/collection/p16007coll33>.
82. Ochranné reformátování. NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKE REPUBLIKY. *Národní knihovna České republiky* [online]. 1. 12. 2012 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: http://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/sprava-a-ochrana-fondu/zzz_osof/mikrofilm.
83. Open access. *Open access.cz* [online]. Praha: Iniciativa otevřeného přístupu AKVŠ ČR, 2019 [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <http://openaccess.cz/>.
84. PAVLINEC, Petr. *Projekt digitalizace a ukládání v regionech* [online]. Vysočina, 2010 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/4592187-Projekt-digitalizace-a-ukladani-v-regionech-petr-pavlinec-kru-kraje-vysocina-brezen-2010.html>.
85. PLANKOVÁ, Jindra. *Bibliograf*. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000721&local_base=KT

- D.Registr digitalizace* [online]. Praha: Registr digitalizace, 2017 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://registrdigitalizace.cz/rdcz/info>.
86. POLIŠENSKÝ, Jiří. Mikrofilmování. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001704&local_base=KTD.
87. POLIŠENSKÝ, Jiří. Projekt Digitalizace mikromédií v Národní knihovně ČR. *Ikaros* [online]. 1999, ročník 3, číslo 1 [cit. 2019-02-28]. urn:nbn:cz:ik-10246. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/10246>.
88. POLIŠENSKÝ, Jiří. Reformátování. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001720&local_base=KTD.
89. POTÁČEK, Jiří. Rozhraní. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000029&local_base=KTD
90. Potůčková, Monika. *Outsourcing jako nástroj zvyšování konkurenceschopnosti podniku* [rukopis]. 2007. 46 l.
91. Projekt Gutenberg [online]. c2012 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/>.
92. *Projekt III. Digitalizace a ukládání* [online]. Centrum investic, rozvoje a inovací, 2018 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <http://www.cirihk.cz/clanky-projekt-iii.-digitalizace-a-ukladani.html>.
93. *Registr Kramerii* [online]. 2018 [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <http://registrkrameriu.mzk.cz/libraries?sort=version+DESC>.
94. RGB Color Model (RGB). *Techopedia* [online]. Techopedia, 2019 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/5555/rgb-color-model-rgb>.

95. Simple Mail Transfer Protocol (SMTP). *Techopedia* [online]. Techopedia Inc., 2019 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/1710/simple-mail-transfer-protocol-smtp>.
96. SKLENÁK, Vilém. Bit. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=00000581&local_base=KTD
97. SODOMKOVÁ, Jana. Krajská knihovna. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001992&local_base=KTD.
98. *Standardy digitalizace* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2015 [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.ndk.cz/standardy-digitalizace/standardy-digitalizace-1>.
99. Terminologická databáze knihovnictví a informační vědy. *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy* [online]. Praha: Knihovnický institut NK ČR, 2003 [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <https://tdkiv.nkp.cz/>.
100. UHLÍŘ, Zdeněk. Starý tisk. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002570&local_base=KTD
101. Úvod. *Creative Commons* [online]. Česká republika: Creative Commons, 2019 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://www.creativecommons.cz/uvod/>.
102. Vítejte v Europeana Collections. *Europeana Collections* [online]. Europeana, 2019 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://pro.europeana.eu/#about>.
103. VRBENSKÁ, Františka. Digitalizace dokumentů. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2018-05-05]. Dostupné

z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001728&local_base=KTD.

104. VYCHODIL, Bedřich. *Obrazové dokumenty*. Praha, 2007. 131 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ustav informačních studií a knihovnictví 2007. Vedoucí diplomové práce PhDr. Richard Papík, Ph. D.
105. *Z historie knihovny – časová linie* [online]. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, 2017 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.vkol.cz/cs/pruvodce-knihovnou/z-historie-knihovny/clanek/z-historie-knihovny---casova-linie/>.
106. *Z historie knihovny* [online]. Středočeská vědecká knihovna v Kladně: ©2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://www.svkkl.cz/cs/o-knihovne/historie-knihovny/>.
107. *Zákon č. 121/2000 Sb.* [online]. AION CS, s.r.o.: ©2010-2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>.
108. *ZÁKON ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)* [online]. Praha: Ministerstvo kultury, 2001 [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadeci-prepisy/Zakon257.htm.

Seznam grafů

Graf 1: Podle jakých kritérií jsou nejčastěji vybírány dokumenty k digitalizaci?	58
Graf 2: Využívá knihovna metodu insourcing nebo outsourcing digitalizace?	59
Graf 3: Kdo vše se personálně podílí na chodu digitalizace a digitální knihovny?	60
Graf 4: Máte ve vaší krajské knihovně samostatné oddělení digitální knihovny?	62
Graf 5: Jakým způsobem přibližujete svou DK uživatelům?	62
Graf 6: Počáteční roky digitalizace v jednotlivých krajských knihovnách.....	63

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výše úvazků / počet pracovníků	61
Tabulka 2: Typ financování v krajských knihovnách	68
Tabulka 3: Celkové náklady / rok	69
Tabulka 4: Typ software na zpracování OCR.....	71
Tabulka 5: Nahrávání souborů do digitální knihovny	73
Tabulka 6: Zpětná editace souborů	75
Tabulka 7: Strategie výběru dokumentů	77
Tabulka 8: Procentní rozdělení dle typu dokumentu	81
Tabulka 9: Počet zdigitalizovaných stran / dokumentů za rok	83
Tabulka 10: Počet dokumentů a stran zveřejněných v digitálních knihovnách.....	87
Tabulka 11: Knihovny, úvazky a metoda digitalizace	94
Tabulka 12: Knihovny, pracovníci, finance a zdigitalizované dokumenty	96

Příloha 1: Znění otázek v dotazníku č. 1

Dotazník je dostupný na této adrese:

<https://www.surveio.com/survey/d/J5B6M7L5F7U0P8D2S>.

Digitální knihovny českých krajských knihoven

Podle jakých kritérií jsou nejčastěji vybírány dokumenty k digitalizaci?

- Fyzický stav dokumentů
- Nejčastěji půjčované dokumenty
- Nejvíce žádané prezenční dokumenty
- Novinky ve fondu
- Podle stáří dokumentů
- Téma dokumentu
- Jiné

Využívá knihovna metodu insourcing nebo outsourcing digitalizace?

- Využívá metodu insourcing digitalizace
- Využívá metodu outsourcing digitalizace
- Využívá kombinaci těchto dvou metod

Kdo vše se personálně podílí na chodu digitalizace a digitální knihovny?

- Pracovník správy fondu
- Restaurátor
- Konzervátor
- Katalogizátor
- Knihovnick specialista na metadata
- Správce digitálních dat
- IT odborník
- Správce webu
- Jiné

Kolik přibližně pracovníků má oddělení digitální knihovny?

Je ve vaší krajské knihovně samostatné oddělení digitální knihovny?

- Ano
- Ne

Jakým způsobem přibližujete svou DK uživatelům?

- Letáčky v knihovně
- Plakáty
- Sociální sítě
- Speciální besedy
- Školení
- Webová stránka knihovny
- Jiné...

Vyberte Vaši knihovnu

- Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích
- Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně
- Krajská knihovna Vysočiny
- Krajská knihovny Karlovy Vary
- Krajská vědecká knihovna v Liberci
- Městská knihovna Praha
- Moravská zemská knihovna v Brně
- Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě
- Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem
- Středočeská vědecká knihovna v Kladně
- Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje
- Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové
- Vědecká knihovna v Olomouci

Příloha 2: Znění otázek v dotazníku č. 2

Dotazník je dostupný na této adrese: <https://goo.gl/forms/0AOvzG6p54DXCdMR2>.

Digitální knihovny českých krajských knihoven II

I. okruh – obecné

1. V kterém roce jste zahájili digitalizaci?
2. Můžete prosím stručně popsat proces digitalizace ve Vaší krajské knihovně? (*fáze, personální zajištění, pracovní postupy atd.*)
3. Zvyšuje se počet úvazků zaměstnanců digitální knihovny během roku (například při navýšení práce, získání dalších finančních prostředků)?
 - a) Využíváte brigádníky? Pokud ano, kolik pracovníků, případně výše a počet úvazků?
 - b) Na jakou konkrétní práci brigádníky využíváte?
4. Jaké využíváte zdroje pro financování digitální knihovny a digitalizace (vlastní prostředky, projekty, příspěvky od univerzit atd.)?
5. Jaké jsou celkové náklady (hardware, software, provoz, zaměstnanci atd.) digitální knihovny a digitalizace během jednoho roku (např. rok 2018)?

II. okruh – digitalizace dokumentů a jejich ochrana

** u otázek typu kdo v okruhu II. prosím uveďte, zda se jedná o zaměstnance knihovny, brigádníka, externího pracovníka či lze napsat zcela jinou variantu*

1. Kdo, jak a komu odevzdává zdigitalizované dokumenty?
2. Jaký software využíváte pro uložení a správu zdigitalizovaných dokumentů (D-Space, Kramerius)?
3. Jaký software používáte na zpracování OCR?
3. Jak jsou kontrolovány zdigitalizované soubory? Kdy v procesu digitalizace kontrola probíhá?
4. Kdo nahrává soubory do digitální knihovny a zveřejňuje je?
5. Je možné soubory, nahrané do digitální knihovny, zpětně editovat? Pokud ano, kdo je oprávněn tyto změny provádět, popřípadě soubory mazat? Kdo má oprávnění měnit přístupnost k dokumentům v digitální knihovně?

6. Na základě, čeho se rozhodujete, co se bude ve Vaší knihovně digitalizovat?
7. Digitalizujete také na přání či zakázku? Pokud ano, můžete prosím stručně popsat, jak proces probíhá?
8. Spolupracujete v rámci digitalizace a digitální knihovny s jinou (krajskou) knihovnou (replikace)?

III. okruh – předlohy digitalizace

1. Jaké typy dokumentů digitalizujete a zpřístupňujete (knihy, periodika, mapy)?
2. Věnujete se také digitalizaci regionální literatury? Pokud ano, v jakém množství a podle čeho vybíráte tituly z regionální tvorby?
3. Můžete uvést procentní rozdělení dle typu dokumentu z celkové zdigitalizované produkce za rok (2018)? Docházelo v minulých letech k výraznějšímu rozdílu v podílech jednotlivých položek?
4. Ověřujete duplicity před digitalizací? Pokud ano, jak? (*Registr digitalizace atd.*)
5. Jaké formáty digitálních dokumentů při digitalizaci pořizujete a které nakonec zveřejňujete pro uživatele?
6. Kolik přibližně zdigitalizujete dokumentů / stran za rok (2018)?

IV. okruh – metadata

1. Jaká metadatová schémata využíváte (DC, MARC atd.)?
2. Jaké typy metadat shromažďujete?
3. Kdo organizuje a spravuje metadata ve Vaší knihovně?
4. Jaký software používáte k vytváření a editaci metadat?
5. Kam jinde ukládáte zálohy naskenovaných dokumentů (pokud zálohujete)?
6. Jaké využíváte trvalé identifikátory?
7. Zajišťuje knihovna dlouhodobou ochranu dokumentů? Budou dohledatelné v budoucnu, např. bez původní aplikace?

V. okruh – propagace, trendy, problémy

1. Sledujete počty přístupů do digitální knihovny? Kolik je to přibližně za rok (2018)?
2. Znáte počty stažených stránek / dokumentů za rok (2018), popřípadě též 5 nejnavštěvovanějších dokumentů?

3. Zjišťujete, jaké skupiny uživatelů či komunity nejčastěji Vaši digitální knihovnu využívají? Pokud ano, jaké jsou výsledky ve Vaší knihovně?
4. Sledujete trendy ze světa v oblasti Digitálních knihoven a digitalizace? Uvítali byste například aplikaci prvků komunitního webu ve Vaší digitální knihovně? Či již komunitní web používáte?
5. Co ve vztahu k digitalizaci považujete za důležité?
6. Jaké největší problémy a hrozby spatřujete v digitální knihovně a procesu digitalizace?